

**T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**YERLEŞME ADLARININ COĞRAFİ AÇIDAN
İNCELENMESİ: KÂHTA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Hikmet MOLLAZADE

ŞANLIURFA - 2019

T. C.

**HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**YERLEŞME ADLARININ COĞRAFİ AÇIDAN
İNCELENMESİ: KÂHTA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Hikmet MOLLAZADE

Danışman

Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

ŞANLIURFA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz **COĞRAFYA** Ana Bilim Dalı **095225001** numaralı **Hikmet MOLLAZADE**'nin hazırladığı “**Yerleşme Adlarının Coğrafi Açından İncelenmesi: Kâhta İlçesi Örneği**” konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 13/06/2019 tarihinde, saat 14:00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABUL** (başarılı) olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

13/06/2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ	Kabul	
Üye	Prof. Dr. M. Sait ŞAHİNALP	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Adnan ALKAN	Kabul	

Bu tezin Coğrafya Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

13.06.2019

Prof. Dr. Abdulkadir ÇELİK

Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

- b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

Orijinallik Raporu ve Beyan Belgesi

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Hikmet MOLLAZADE

Öğrenci Numarası: 095225001

Enstitü Anabilim Dalı: Coğrafya Ana Bilim Dalı

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Başlık (Türkçe): **Yerleşme Adlarının Coğrafi Açıdan İncelenmesi: Kâhta İlçesi Örneği**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

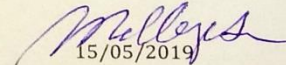
Yukarıda başlığı belirtilen Tezli Yüksek Lisans çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 139 sayfalık kısmına ilişkin, 15/05/2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 12'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarım bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

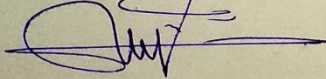
Gereğini saygılarımla arz ederim.

15/05/2019
Hikmet MOLLAZADE
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım 15/05/2019

Prof. Dr. Necmettin ELMATAŞ

(İmzası)

ÖZET
YERLEŞME ADLARININ COĞRAFI AÇIDAN İNCELENMESİ: KÂHTA
İLÇESİ ÖRNEĞİ

MOLLAZADE, Hikmet

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

Haziran, 2019, 119 sayfa

Kâhta ilçesi sınırları içerisindeki yerleşme adlarının ele alındığı bu araştırmanın amacı yerleşme adlarının coğrafi mekân ile ilişkisini coğrafi prensipler doğrultusunda incelemektir. Bu çalışmada Kâhta ilçesi yerleşme adlarının geçmişten günümüze doğru eski ve yeni adlarını ortaya konulmuş, yerleşme adlarının ne anlama geldiği tespit edilmiş, bu isimlerin anlamları üzerinde etkili olan coğrafi unsurları vurgulama yoluna gidilmiştir. Araştırma sahasında Kâhta şehrinin yanı sıra; 2 kasaba, 96 köy ve 98'i bu köylere bağlı mahalle olmak üzere toplamda 196 yerleşim birimi bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki yerleşmelerin %40'ı adını Beşeri ortam özelliklerinden almaktadır. Bunun dışındaki yerleşmeler arasında adını Doğal ortam özelliklerinden alanların oranı %33'tür. Adını Ekonomik faaliyetlerden alanların oranı %14'tür. Diğer yerleşme adları ise %13'lük bir orana sahiptir. Adını Doğal ortam özelliklerinden alanlar arasında en yüksek oran topografyaya aittir (%43). Adını Beşeri ortam özelliklerinden alan yerleşmeler alt başlıklar halinde değerlendirildiğinde en yüksek oran (% 47) adını Aile veya Aşiretlerden alan yerleşmelere aittir. Coğrafi bilimlerin sistematik tasnifi açısından değerlendirildiğinde adını Ekonomik faaliyetlerden alan yerleşmeler arasında en büyük oranın (%61) adını Tarımsal faaliyetlerden alan yerleşmelere ait olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yerleşme adları başlığı altında incelenen yerleşme sayısı 25'tir. Bunlardan 14'ü (%56) anlamına ulaşılan yerleşme grubu içerisindeyken 11'i (%44) anlamına ulaşılamayan yerleşmelerdir.

Anahtar Kelimeler: Yerleşme Adları, Yerleşme Coğrafyası, Kâhta, Kâhta İlçesi, Toponimi

ABSTRACT

THE GEOGRAPHICAL ASPECTS OF THE SETTLEMENT NAMES: KÂHTA DISTRICT EXAMPLE

Master's Thesis

MOLLAZADE, Hikmet

Department of Geography

Advisor: Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

June, 2019, 119 pages

The purpose of this research, which deals with settlement names within Kâhta district boundaries, is to examine the relationship between settlement names and geographical location in terms of geographical principles. In this research revealing the old and new names from the past, determining what settlement names mean and stressing the geographical elements that affect the meaning of these names are studied. In the research field, in addition to Kâhta, 2 towns, 96 villages, and 98 districts connected to these villages, a total of 196 settlements have been identified. The settlements (%40) in the research field take their names from the Human characteristics of the environment. Except these settlements, the rate of settlement takes their names from Natural characteristics is %33. The rate of settlement these take from economical activities is %14. The other settlement names have a rate of %13. Among the settlements that take their names from Natural characteristics, topography has the highest rate (%43). When the settlements take their names from Human characteristics are examined with the subtitles, the highest rate (%47) belongs to the settlements take their names from big families and tribes. When examined in terms of systematic sorting of geographical sciences, among the settlements take their names from Economical activities, Agricultural activities based names have the highest rate (%61). The number of settlements named the other settlement names are 25. 14 of these (%56) are in the group that has a meaning while 11 of these (%44) are in the group that meaning of which is still unknown.

Keywords: Name of Settlements, Settlement Geography, Kâhta, Kâhta District, Toponymy.

**YERLEŞME ADLARININ COĞRAFİ AÇIDAN İNCELENMESİ:
KÂHTA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	IV
ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ.....	IV
ÖZET.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1
1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Genel Coğrafî Özellikleri.....	1
2. Araştırmanın Amacı.....	11
3. Uygulanan Yöntem ve Yararlanılan Veri Kaynakları.....	12
4. Önceki Çalışmalar.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

YERLEŞME ADLARINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. YER ADLARI.....	21
1.2. YERLEŞME ADLARI.....	22
1.3. TÜRKİYE'DE YERLEŞME ADLARI.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

KÂHTA İLÇESİ YERLEŞME ADLARI

2.1. ADINI DOĞAL ORTAMDAN ALAN YERLEŞMELER.....	49
2.1.1. Adını Topografyadan Alan Yerleşmeler.....	54
2.1.2. Adını Hidrografyadan Alan Yerleşmeler.....	62
2.1.3. Adını Litoloji-Topraktan Alan Yerleşmeler.....	65
2.1.4. Adını Bitkilerden Alan Yerleşmeler.....	67

2.1.5. Adını Hayvan Varlığından Alan Yerleşmeler	70
2.1.6. Adını İklimden Alan Yerleşmeler.....	72
2.2. ADINI BEŞERİ ORTAM ÖZELLİKLERİNDEN ALAN YERLEŞMELER.....	74
2.2.1. Adını Yerleşme Unsurlarından Alan Yerleşmeler.....	75
2.2.2. Adını Kişilerden Alan Yerleşmeler	77
2.2.3. Adını Aile veya Aşiretlerden Alan Yerleşmeler.....	79
2.2.4. Adını Dini Unsurlardan Alan Yerleşmeler	83
2.3 ADINI EKONOMİK FAALİYETLERDEN ALAN YERLEŞMELER.....	87
2.3.1 Adını Tarımdan Alan Yerleşmeler	88
2.3.2. Adını Ulaşımdan Alan Yerleşmeler.....	92
2.3.3. Adını Hayvancılık Faaliyetlerinden Alan Yerleşmeler	95
2.4. DİĞER YERLEŞME ADLARI.....	96
2.4.1. Anlamına Ulaşılan Diğer Yerleşme Adları.....	99
2.4.2. Anlamına Ulaşılamayan Diğer Yerleşme Adları.....	101
SONUÇ VE ÖNERİLER	103
KAYNAKÇA.....	106

KISALTMALAR

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

DiE : Devlet İstatistik Enstitüsü

MGM : Meteoroloji Genel Müdürlüğü

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DSİ : Devlet Su İşleri

GAP-BKİ : Güneydoğu Anadolu Projesi- Bölge Kalkınma İdaresi

MTAE : Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kâhta'da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı(1984-2018)	6
Tablo 2: Kâhta İlçesindeki Köy Ve Kasaba Yerleşmelerinin Listesi (Eski İle Yeni İsmeye Göre) ve Kökenlerine Göre Sınıflandırması	38
Tablo 3: Kâhta İlçesindeki Köy ve Kasabalara Bağlı Mahallelerin Listesi (Eski ile Yeni İsmeye Göre) ve Kökenlerine Göre Sınıflandırması.....	43
Tablo 4: Coğrafi Sınıflandırmaya Göre Kâhta İlçesi Yerleşme Adları.....	48
Tablo 5: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmeler	50
Tablo 6: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmeler	52
Tablo 7: Adını Topografyadan Alan Yerleşmeler.....	60
Tablo 8: Adını Hidrografyadan Alan Yerleşmeler.....	63
Tablo 9: Adını Litoloji-Topraktan Alan Yerleşmeler	66
Tablo 10: Adını Bitkilerden Alan Yerleşmeler	69
Tablo 11: Adını Hayvan Varlığından Alan Yerleşmeler	71
Tablo 12: Adını İklimden Alan Yerleşmeler.....	73
Tablo 13: Adını Beşeri Ortam Özelliklerinden Alan Yerleşmeler.....	75
Tablo 14: Adını Yerleşme Unsurlarından Alan Yerleşmeler.....	76
Tablo 15: Adını Kişilerden Alan Yerleşmeler	78
Tablo 16: Adını Aile veya Aşiretlerden Alan Yerleşmeler.....	80
Tablo 17: Adını Dini Unsurlardan Alan Yerleşmeler	85
Tablo 18: Adını Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Alan Yerleşmeler.....	87
Tablo 19: Adını Tarımdan Alan Yerleşmeler	89
Tablo 20: Adını Ulaşımından Alan Yerleşmeler.....	93
Tablo 21: Adını Hayvancılık Faaliyetlerinden Alan Yerleşmeler	95
Tablo 22: Diğer Yerleşme Adları.....	96
Tablo 23: Anlamına Ulaşılan Diğer Yerleşme Adları.....	99
Tablo 24: Anlamına Ulaşılamayan Diğer Yerleşme Adları	102

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: 2150 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı zirvesinin Batıdan Görünümü	4
Foto 2: Cendere Çayının Güneyinden Bir Görünüm.....	8
Foto 3: Kâhta Kalesi (Yeni Kale) ve Eski Kâhta (Kâhta) Yerleşmesi	10
Foto 4: Xemişik (Boğazkaya) Köyü Ve Kuzeyinde Yer Alan Yarma Boğaz	14
Foto 5: Cumhuriyet Mahallesinde Yürütülmekte Olan Demircilik Faaliyetlerinden Bir Görünüm	26
Foto 6: Yörede Yapılmakta Olan Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinden Bir Görünüm	27
Foto 7: Nissibi Köprüsü'nün Doğudan Görünümü	29
Foto 8: Kızlar Köşkünden Bir Görünüm	32
Foto 9: Yörede Daimi İkametin Geçici Bir Eklentisi Niteliğinde Olan Holliklerden Bir Görünüm	35
Foto 10: Kâhta Şehrinde Daimi Olarak İkamet Edilen Tek Katlı Ve Holliklere Benzer Niteliğe Sahip Meskenlerden Bir Görünüm	36
Foto 11: 850 Metre Yükseklikte Kurulmuş Olan Hüt (Ballı) Köyünün Doğudan Görünümü	56
Foto 12: Hopak Köyünün (Koçtepe) Güneybatısından Bir Görünüm	56
Foto 13: Hopak (Koçtepe) Köyü'ne Bağlı Tıfındır (İftar Tepesi) Mahallesinden Bir Görünüm	57
Foto 14: Seküya (Yassıkaya) Mahallesi Kâhta Çayı'nın Oluşturduğu Bir Seki (Taraça) Üzerinde Kurulmuştur.	58
Foto 15: Kilawîn (Güzelçay) Köyünün Güneydoğusundan Bir Görünüm.....	59
Foto 16: Kilawîn (Güzelçay) Köyünün Güneydoğusunda Yer Alan Eski Yerleşme Kalıntılarından Bir Görünüm	59
Foto 17: Kâhta'nın Kuzeydoğusunda Yer Alan Bervedol (Gölgeli) Köyünün Güneybatısından Bir Görünüm	61
Foto 18: Yüksekayla Mahallesi İle Kuzeybatısında Yer Alan Kâhta İlçe Merkezinden Bir Görünüm	62
Foto 19: Adını Batısında Yer Alan Ve Günümüzde Mevsimlik Akış Sergileyen Dereden Alan Selah (Çaltılı) Köyünün Kuzeybatısından Bir Görünüm.....	64

Foto 20: Lilan (Cumhuriyet) Köyünün Ve Lilan Deresinin Güneybatısından Bir Görünüm	65
Foto 21: Palamut Meşesi (<i>Quercus Brandi</i>) Ve Mazı Meşesi (<i>Quercus Infectoria</i>) Örtüsünden Bir Görünüm.....	67
Foto 22: Markik (Çukurtaş) Köyü Adını Çevredeki Otlaklardan (Çayır) Almıştır. 68	
Foto 23: Bölükayla (Mazél) Kasabası Ve Kuzeyinde Yer Alan Meşe Örtüsünden Bir Görünüm.	70
Foto 24: Doğal ortamında keklik.....	71
Foto 25: Bağözü Köyüne Bağlı Karakuş Mahallesinin Adını Aldığı Karakuş Tümülsünün Güneybatıdan Görünümü.....	72
Foto 26: Karakuş Mahallesinin Kuzeybatıdan Görünümü.....	72
Foto 27: Bejiyan (Susuz) Köyünün Kuzeybatısından Bir Görünüm.....	74
Foto 28: Doluca (Kefirme) Köyünün batısından bir görünüm.....	77
Foto 29: Sultanmağara Yerleşmesinin Güneydoğusundan Bir Görünüm	79
Foto 30: Mameciyan (Boztarla) Köyünün Kuzeyinden Bir Görünüm	82
Foto 31: Kitiş'in (Bostanlı) Güneybatısından Bir Görünüm.....	82
Foto 32: Köy Odalarından Bir Görünüm.....	83
Foto 33: Kilisik (Esendere) Köyünün Güneybatısında Yer Alan Kilise Kalıntılarında Ve Çeşmeden Bir Görünüm.....	85
Foto 34: Tarım Alanlarından Bir Görünüm (Kitiş-Bostanlı Köyü Cıvarı).....	89
Foto 35: Sıratut Köyü Güzergâhı Üzerinde Görülen Dut Ağaçlarından Bir Görünüm	90
Foto 36: Akıncılar Beldesinin Kurulduğu Sahanın Doğudan Görünümü	91
Foto 37: Bidos (Narlidere) Köyünün Güneydoğusundan Bir Görünüm.	91
Foto 38: Bidos (Narlidere) Köyünün Adını Aldığı Nar Ağaçlarından Bir Görünüm 92	
Foto 39: Küçük Çeppek mahallesinin doğudan görünümü	93
Foto 40: Menzil (Durak) Köyünün Batıdan Görünümü	94
Foto 41: Arga (Bozpınar) Köyü- Gerbû (Samanlı) Mahallesi Ve Çevrelerindeki Diğer Yerleşmelerin Kuzeyden Görünümü	100
Foto 42: Eski Kahta (Kocahisar) köyünün güneyinden bir görünüm	101

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Kâhta'nın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı (1984-2018) (Kaynak: MGM Kâhta İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.)	7
Grafik 2: Coğrafi Sınıflandırmaya Göre Kâhta İlçesi Yerleşme Adlarının Oranları (%).....	49
Grafik 3: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmelerin Dağılımı (%)	51
Grafik 4: Adını Beşeri Ortam Özelliklerinden Alan Yerleşmelerin Oranları (%)....	75
Grafik 5: Adını Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Alan Yerleşmeler	88
Grafik 6: Diğer Yerleşme Adlarının Dağılımı (%).....	98

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası	1
Harita 2: Kâhta İlçesi ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası	3
Harita 3: Kâhta İlçesi ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası.....	5
Harita 4: Boğazkaya (Xemşik) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası	14
Harita 5: Araştırma Sahası İçerisinde Yer Alan Yerleşmeler.....	43
Harita 6: Kâhta İlçesinin Jeomorfoloji Haritası.....	55
Harita 7: Kilawîn (Güzelçay) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası.....	58
Harita 8: Bervedol (Gölgeli) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası	61
Harita 9: Durak (Menzil) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası	94

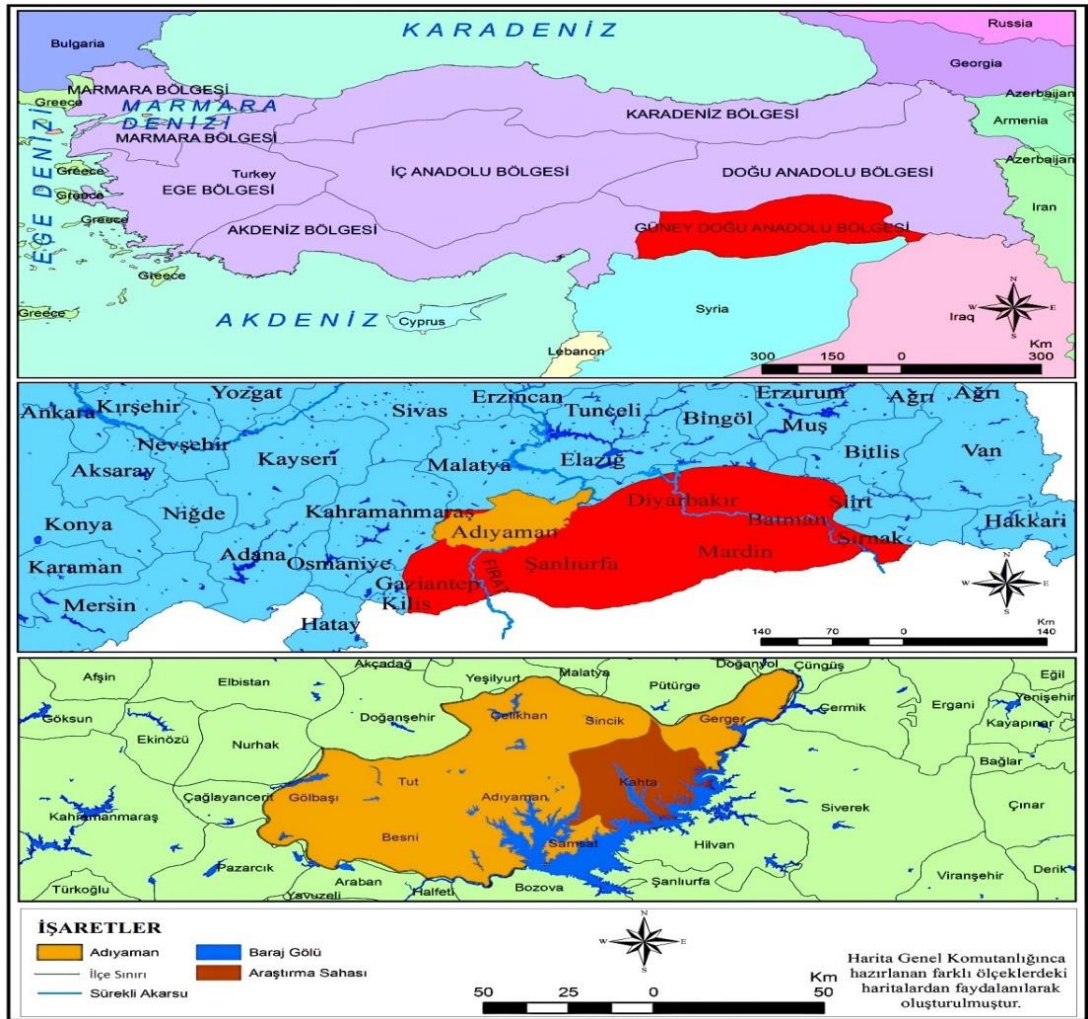

GİRİŞ

1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Genel Coğrafi Özellikleri

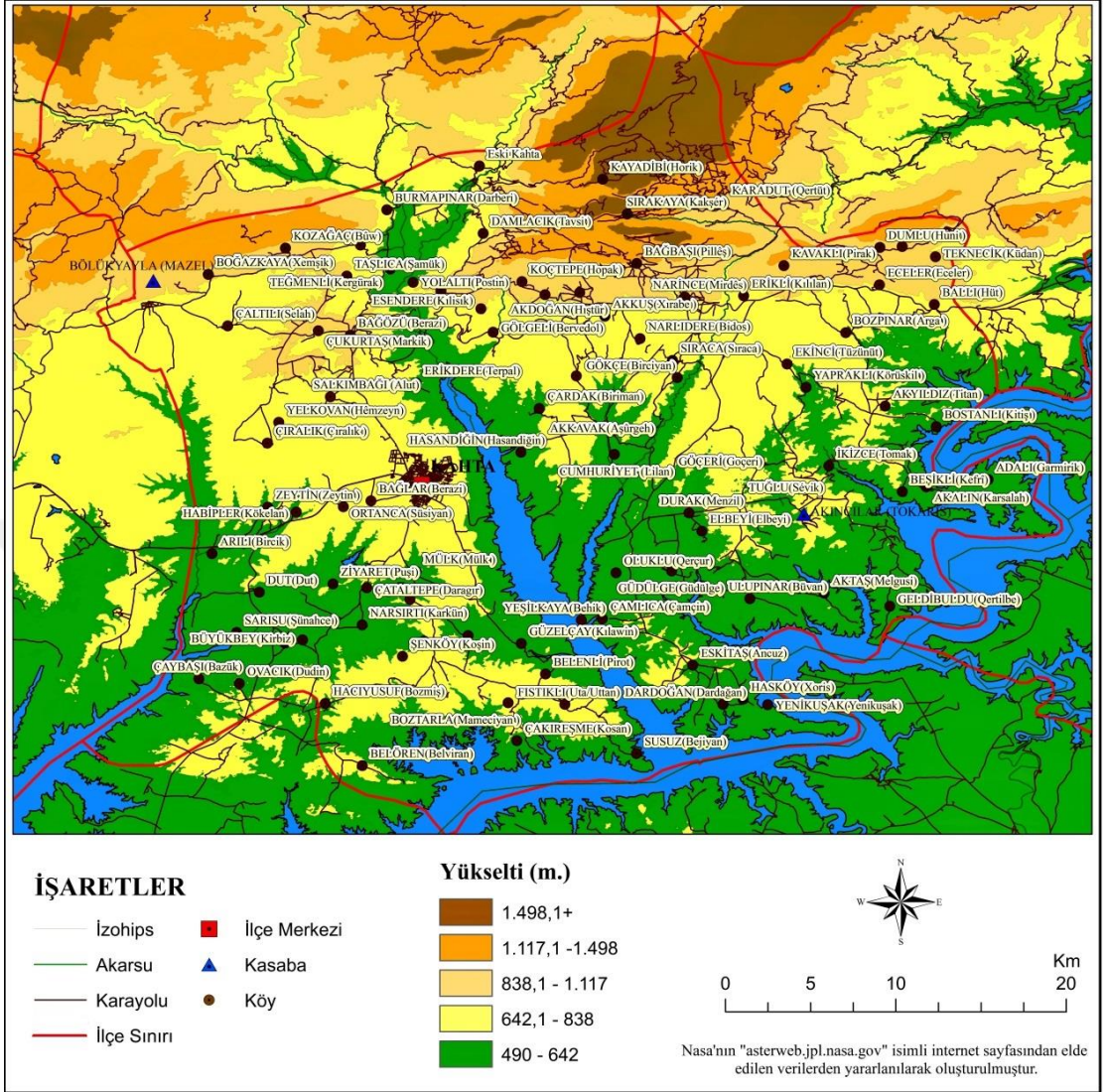
“Yerleşme Adlarının Coğrafi Açından İncelenmesi: Kâhta İlçesi Örneği” isimli çalışmanın araştırma sahasını, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Fırat Bölümü’nde ve Adıyaman ili sınırları içerisinde yer alan Kâhta ilçesi oluşturmaktadır (Harita 1).

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

Kâhta ilçesi 37° 30'-38° 00' kuzey enlemleri ile 38° 29'-39° 00' doğu boylamları arasında yer almakta olup; güneyde Atatürk Baraj Gölü, güneybatıda Samsat, batıda Adıyaman merkez, kuzeyde Sincik, kuzeydoğuda Gerger ilçeleri ile sınırlandırılmıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yükseltisi güneyden kuzeye doğru gidildikçe artmaktadır. Bunun sonucunda bölgede güneyden kuzeye doğru sırasıyla ova, plato ve dağlar göze çarpmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında araştırmamıza konu olan Kâhta ilçesinin de içerisinde yer aldığı Adıyaman ilinin bulunduğu sahanın plato özelliği sergilediği anlaşılmaktadır. Fırat Nehri ve kolları tarafından derince aşındırılmış düzlüklerin bulunduğu Adıyaman platosunda birbirinden kesin çizgilerle ayrılan morfolojik farklılıklardan bahsetmek zordur. Platonun doğusunda yer alan Kâhta ve çevresi için de benzer şeyler söylenebilir. Nitekim Kâhta yöresinde kısa mesafelerde değişen morfolojik farklılıklardan ve ani eğim farklılıklarından bahsetmek mümkün değildir. Kâhta şehri ve çevresinde eğim değerleri 0-5° arasında değişmektedir. Buradan güneye (Atatürk Barajı'na) doğru gidildikçe yükseltinin 500 metreye kadar düştüğü gözlenmektedir. Ancak, şehirden kuzeye doğru gidildikçe yükselti de artmaktadır. Özellikle Güneydoğu Torosların uzandığı yamaçlarda 2000 metreyi aşan sahalara rastlamak mümkündür (Harita 2). Bunlardan en önemlileri 2150 metre yüksekliğe sahip Nemrut Dağı (Foto 1) ile 1400 metre yükseltisi olan Halof (Yarlıca) ve Kızıldağ'dır. Nemrut Dağı Kâhta Çayı'nın doğusunda ve Kâhta şehrinin 45 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Bu dağ, kuzey-güney ekseninde akmakta olan Kâhta Çayı'nın kolları tarafından kısmen yarılmış olup; Kâhta ilçesi sınırları içerisinde yükseltisi en fazla olan morfolojik birimdir. Nemrut Dağı'nın güneyinde ise 1400 metre yükseltisi bulunan Kızıldağ yer almaktadır. Diğer önemli bir dağ ise Nemrut Dağı'yla beraber Güneydoğu Torosların devamı niteliğinde olan ve Kâhta şehrinin yaklaşık olarak 20 kilometre kuzeybatısında yer alan Halof Dağı'dır. Bu dağın özellikle kuzeye bakan yamaçları Cendere Çayı ve bu akarsuyun periyodik akış sergileyen kolları tarafından derince yarılmış olan vadilerin bulunduğu bir saha görünümündedir.

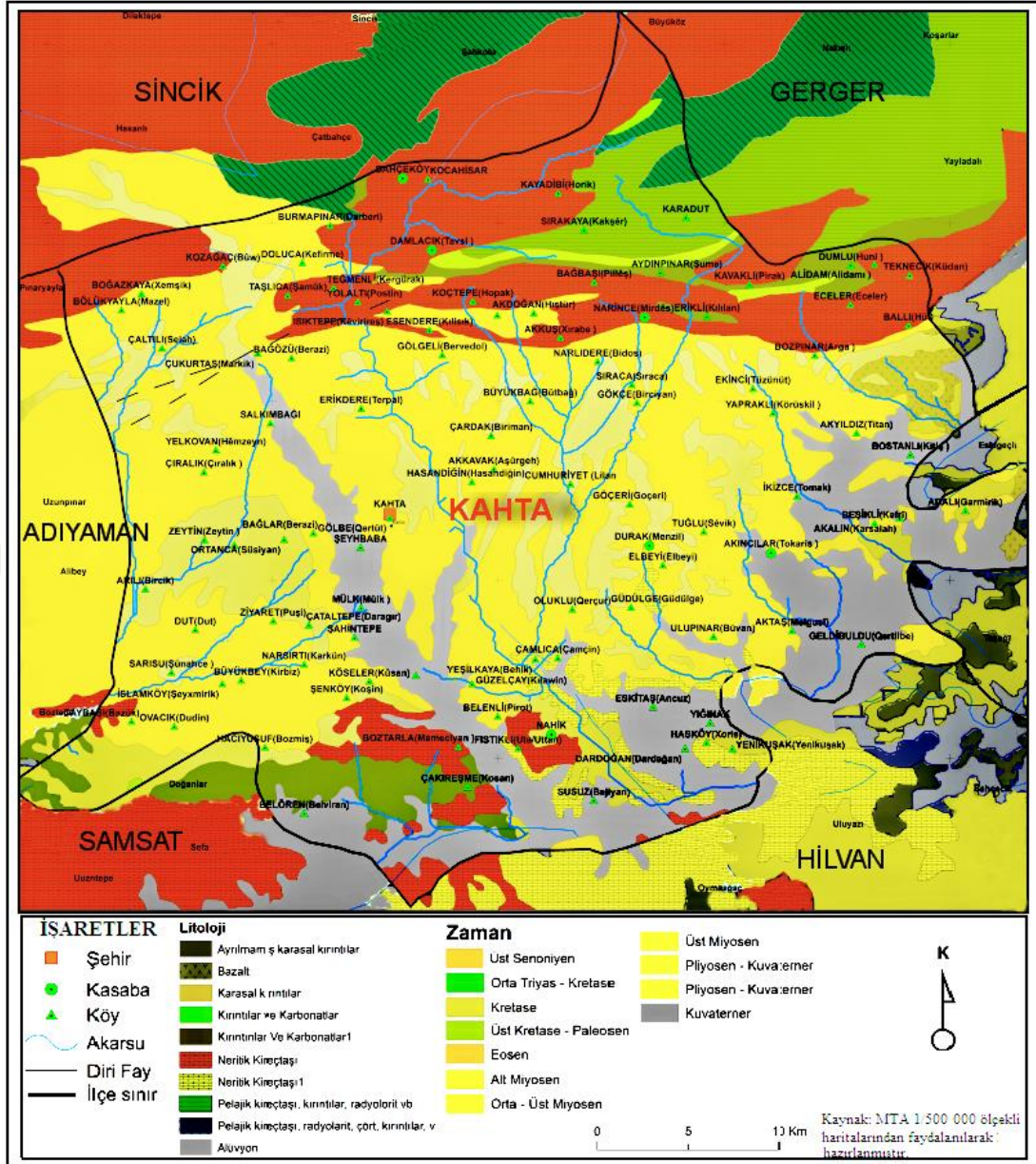
Harita 2: Kahta İlçesi ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Foto 1: 2150 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı zirvesinin Batıdan Görünümü

Kâhta yöresi tektonizma açısından aktif bir alana tekabül etmektedir. Nitekim yöreyi etkileyebilecek çeşitli faylar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Kâhta ilçesinin kuzeyinde uzanan Güneydoğu Toroslar üzerindeki muhtelif faylardır. Bu fayların ve Doğu Anadolu Fayı'nın hareketlenmesi sonucu oluşan depremler neticesinde can ve mal kaybı meydana gelmiştir (Elmastaş, 2005, s.186). İnceleme alanı içerisinde yer alan Cendere Boğazı'nın bulunduğu sahadaki fayın, eski şehir merkezi olan Yeni Kale'nin etkisini kaybetmesine neden olan unsurlardan biri olması muhtemeldir. Kâhta Çayı'nın doğu yakasındaki sekiler buyunca uzanan bir fay da bulunmaktadır. Bu fay bahsi geçen sahada 22 kilometre boyunca devam etmekte ve güneydoğu-kuzeybatı ekseninde uzanmaktadır (Harita 3).

Harita 3: Kâhta İlçesi ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası

Kâhta ilçe merkezinin bulunduğu saha ve yakın çevresinde Pliyosen-Kuvaterner yaşlı ayrılmamış karasal kırıntılar ile Miyosen yaşlı karasal kırıntılar görülmektedir. Kâhta Çayı'nın Fırat Nehri'yle birleştiği saha yörenin kuzey taraflarında Eosen yaşlı Neritik kireçtaşlarının yanı sıra Miyosen yaşlı karasal kırıntılara rastlamak mümkündür. Yörenin doğusuna tekabül eden Siverek'e yaklaştıkça Üst Miyosen yaşlı bazalt tabakalarının arttığı görülmektedir. Ayrıca gerek Fırat Nehri'nin geçtiği güzergâh üzerinde ve gerekse Kâhta Çayı'nın her iki yanında alüvyon birikintileri görülmektedir (Harita 3).

Kâhta ilçesi ve yakın çevresi, 4. derece deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır. Yöre, deprem sonucunda oluşabilecek riskli durumların fazla olduğu bir sahaya tekabül etmektedir.

Türkiye, sahip olduğu coğrafi konumun bir sonucu olarak yaz ve kış mevsiminde, oluşum alanları ve özellikleri farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalmakta ve bu durum ülkemizin iklim özelliklerini belirlediği gibi, mevsimlere göre değişen hava tiplerinin oluşumuna da yol açmaktadır (Koçman, 1993. s. 7). Bu çerçeveden bakıldığında söz konusu hava kütlelerinin inceleme sahamızın iklimi üzerinde de belirleyici faktör olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bölge, kışın kutup bölgelerinden yani kuzey ve kuzeydoğudan gelen soğuk ve yağışlı hava kütlelerinin; yazın ise daha çok güneyden gelen ve sıcak karakterli olan tropik kökenli hava kütlelerinin etkisi altına girmektedir.

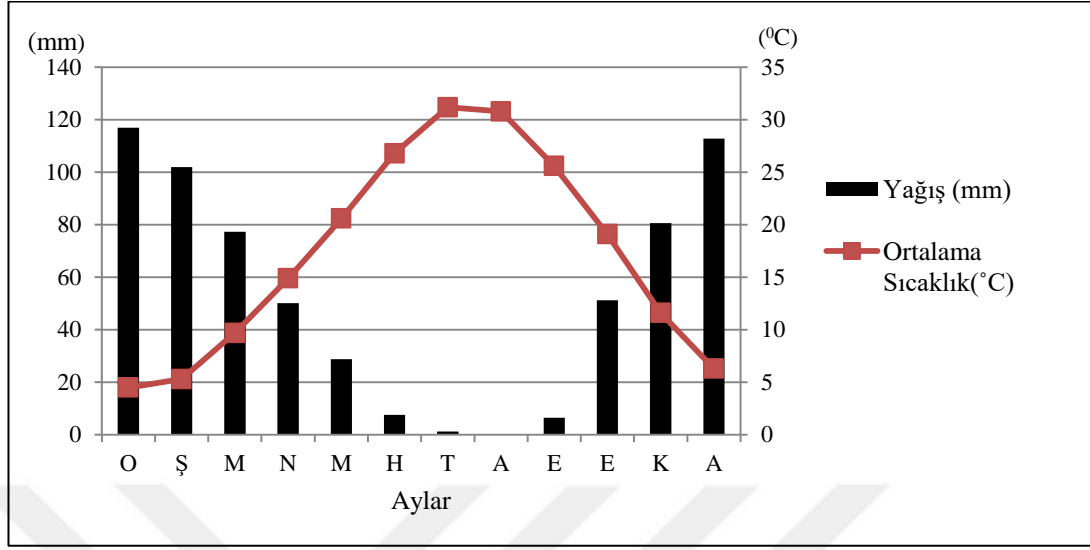
Kâhta'da en düşük sıcaklıklar Ocak (4.5°C), Şubat (5.3°C) ve Aralık (6.3°C) aylarında görülürken; en yüksek sıcaklıklar Haziran (27°C) Temmuz (31.2°C) ve Ağustos (31°C) aylarında görülmektedir. Yıllık Ortalama sıcaklık değeri ise 17.2°C'dir. Kâhta'daki yağış durumuna bakıldığında yıllık yağışın 635.7 mm olduğu görülmektedir. Yağışın en az düştüğü aylar Temmuz (1.3 mm), Ağustos (0.3 mm) ve Eylül (6.5 mm) iken; en fazla düştüğü aylar Aralık (113 mm), Ocak (117 mm) ve Şubat'a (102 mm) tekabül etmektedir (Tablo 1, Şekil 1). Yağış miktarı kış mevsiminden ilkbahar mevsimine ve ilkbahar mevsiminden yazıya geçerken kademeli olarak düşmektedir.

Tablo 1: Kâhta'da Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı(1984-2018)

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Yağış (mm)	117	102	77	50,2	29	7,6	1,3	0,3	6,5	51	80,7	113	635,7
Ortalama Sıcaklık(°C)	4,5	5,3	9,7	14,9	21	27	31,2	31	26	19	11,6	6,3	17,2

Kaynak: MGM Kâhta İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.

Grafik 1: Kâhta'nın Aylık Ortalama Sıcaklık ve Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılışı(1984-2018).

Kaynak: MGM Kâhta İstasyonu verilerinden yararlanılmıştır.

Hidrografik kaynaklar tüm yerleşmeleri yakından etkilemektedir. Şehirlerin ve köylerin kuruluş ve gelişmelerinde akarsuların büyük ölçüde hatta birinci derecede rol oynadıkları malumdur (Yalçınlar, 1976, s. 59). İlçe sınırları içerisinde sürekli akarsular Kâhta ve Cendere Çaylarıdır. Kâhta Çayı, adını Arsemia ve Eski Kâhta kalesinin arasında kuzeydoğu-güneybatı ekseninde akışını sürdürmekte olan akarsudan almaktadır. Bu akarsu bahsi geçen istikamette 1.5-2 km aktıktan sonra Cendere Boğazı'ndan akmakta olan Cendere Çayı ile birleşir (Foto 2). İki akarsu ve diğer küçük kolların da eklendiği bu su kütlesi bir bütün halinde Kâhta Çayı adını almakta ve kuzeybatı-güneydoğu ekseninde akışına devam ederek Atatürk baraj gölüne karışmaktadır.

Foto 2: Cendere Çayının Güneyinden Bir Görünüm

Araştırma sahasının büyük bir bölümü Adıyaman platosu içinde yer aldığından bitki örtüsünü plato bazında değerlendirmek daha aydınlatıcı olacaktır. Bu çerçeveden bakıldığında Adıyaman platosu bitki toplulukları açısından bir geçiş sahasıdır. Ancak doğal olarak yetişen bitki örtüsünün tahrip edilmesine bağlı olarak antropojen step örtüsünün hâkim duruma geldiği görülmektedir. İlçenin güneyinde – özellikle Fırat Nehri kıyısındaki alanlarda- söğüt ve kavak türlerine rastlamak mümkündür.

Kuzeye doğru gidildikçe meşe türleri artış göstermektedir. Buralarda palamut meşesi (*Quercus brandi*), mazı meşesi (*Quercus infectoria*) ve Kermez Meşesi (*Quercus cocifera*) gibi meşe türlerini doğal bitki örtüsü olarak görmek mümkündür. Ancak bu ağaçlar, yakacak olarak kullanılmak üzere kesildiği için günümüzde seyrekleşmiştir.

Kâhta ve çevresi yeraltı kaynakları açısından (özellikle metalik madenler bakımından) zengin bir saha özelliğinde değildir. Ancak, Kâhta ve çevresinin Türkiye’de petrol yataklarının bulunduğu ender sahalardan biri olduğunu vurgulamak gerekir. Ayrıca son yıllarda Yarlıca (Halof) Dağı’nda mermer

yataklarının varlığı tespit edilmiş olup; bunların bir kısmı işletmeye açılmıştır. Bunun yanında özellikle şehir ve yakın çevresinin inşaat sektörü için önemli bir ham madde olan kumtaşı ve briket yapımında kullanılan kalker taşı bakımından da yöre oldukça zengindir.

Kâhta ve çevresinde turizm açısından önem arz eden doğal ve kültürel kaynaklar vardır. Kâhta Çayı'nın oluşturduğu örgülü drenaj ağı, bu akarsuyun her iki yamacı boyunca uzanan sekiler ve Eski Kâhta şehrindeki Yeni Kale'nin de üzerinde yer aldığı Kret¹ turizm için önemli yer şekilleridir. Buradaki kalker tabakaları faylanmanın da etkisiyle topografyada oldukça sarp diklikler meydana getirmiştir. Güçlü bir savunma yerleşmesi özelliğinde olan Yenikale ve güneyinde yer alan Arsemia tarihi yerleşmesi oldukça sarp ve dik olan, aynı zamanda ortalarından geçen Kâhta Çayı tabanı ile dik bir eğime sahip kretler üzerine kurulmuştur (Karadoğan, 2005, s.169).

Bu çerçeveden bakıldığında Kâhta şehrinin eski yerleşim merkezinin seçimi noktasında etkili olan jeomorfolojik faktörler daha iyi anlaşılmaktadır. Eski Kâhta (Kocahisar) sitüasyon özellikleri bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Burası şehrin asıl merkezini oluşturan Yeni Kale'nin kuzey yakasına kurulmuş eski bir yerleşmedir. Kalenin önemi çevresine göre yüksekte olması ve bu şekilde savunma özellikleri açısından elverişli olmasıyla ilgilidir. Nitekim Kâhta Çayı'nın kuzeybatı yakasında kurulan eski Kâhta şehir yerleşmesinin merkezini oluşturan bu kale, ulaşılması çok zor sarp kayalıkların oluşturduğu kret üzerine kurulmuştur (Foto 3).

---

¹Kretleri yatay düzleme Kuesta ve Hogbeklerden daha dik bir açı yapan rölyef şekilleri olarak tanımlamak mümkündür.

Foto 3: Kâhta Kalesi (Yeni Kale) ve Eski Kâhta (Kâhta) Yerleşmesi

Kâhta'nın günümüzde yer aldığı sahanın seçimi ise, büyük ölçüde Eski Kâhta'nın jeomorfolojik özelliklerinden dolayı aksayan beşeri ve ekonomik faaliyetlerle ilgilidir. Nitekim Eski Kâhta üç tarafı yükseltisi 1000 metrenin üzerinde yer alan dağlar tarafından sarılmıştır. Bu durum şehrin taşınmasında etkili olmuştur. Kâhta'nın günümüzde bulunduğu saha ise nispeten daha düz bir görünüm sergilemektedir. Şehrin bu özelliği, ulaşım faaliyetlerinin daha aktif olarak sağlanmasına, şehrin çevresiyle olan ilişkisinin gelişmesine ve dolayısıyla yeni Kâhta yerleşmesinin hızlı bir kuruluş, gelişim ve değişim süreci yaşamasına sebep olmuştur.

Kâhta yöresi, tarihi dönemler içerisinde birden çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak varlığını günümüze kadar devam ettiren tarihi unsurlar ve sit alanları ortaya çıkmıştır. Eski Kâhta kalesi bu tarihi sit alanlarından birisidir. Nemrut Dağı'ndaki Tümülüs, Cendere Köprüsü, Karakuş Tepesi gibi alanlarda önemli turizm kaynaklarıdır.

Araştırma sahası içerisinde yer alan Kâhta ilçe merkezi, coğrafi nedenlerden dolayı 1919 yılında günümüzdeki yerine taşınmıştır. İdari olarak 1954 yılına kadar

Malatya'ya bağlı olan Kâhta, bu tarihten itibaren Adıyaman'a bağlanan ilçelerden biri olmuştur. İlçe merkezi, Adıyaman'a 35, Şanlıurfa'ya 122, Diyarbakır'a 165, Gaziantep'e 188, Malatya'ya 220 km uzaklıkta yer almaktadır. 1490 km² yüzölçümüne sahip olan ilçenin şehir nüfusu 76.229, kır nüfusu 44.630 olup; toplam nüfusu 120.859'dur (www.tuik.gov.tr, 2017). İlçe nüfusunun % 98'i okuryazardır. Bu oran erkeklerde %99 kadınlarda %97'dir. İlçede iki belde, 96 köy ve 98 mahalle (Mezra) bulunmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

İnsanların göçebe yaşam tarzını bırakıp yerleşik hayata geçmesi, bir başka deyişle, seçilmiş bir yerde daha uzun kalması ve bunun sonucunda o sahadaki coğrafi nitelikleri daha iyi tanınması, söz konusu bu yer veya yerleşmelere ad vermeyi zaruri hale getirmiştir. Bu yerleşme veya yer adlarının verilmesi tanımlama açısından faydalı olduğu kadar, ayırt etme açısından da önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

İnsanların yaşadıkları mekânları adlandırırken bazı özelliklerden etkilendikleri dikkati çeker. Bu etkilenme doğal çevrenin bir niteliğinden olabileceği gibi sosyal bir sebepten de kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra insanlar buldukları, yaşadıkları mekândaki yer adlarını zaman içerisinde değişikliklere de uğratmışlardır. Bu değiştirme doğal ve kendiliğinden bir süreç şeklinde olduğu için genellikle eskiye ait bir takım izleri de bünyesinde barındırır. Bu özelliği sayesinde de bulunduğu mekânın tarih ve coğrafyası ile ilgili önemli ipuçları durumundadırlar. Her yer adının bir anlamı bulunmaktadır (Tunçel, 2000, s.26). Bu yönüyle değerlendirildiğinde, yerleşim birimlerine verilen isimlerin üstünkörü verilmediği ve tanımlama ile mekânsal analiz açısından önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, araştırmamızın en temel amacı yerleşme adlarının coğrafi mekân ile olan ilişkisini ortaya koymaktır.

Bu çalışmada Kâhta ilçesi yerleşme adlarının geçmişten günümüze doğru eski ve yeni adlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymak, yerleşme adlarının ne anlama

geldiklerini tespit etmek, isim değişikliklerinin sebeplerini ve bu isimlerin anlamları üzerinde etkili olan coğrafi unsurları vurgulama yoluna gidilecektir.

Bu bağlamda, araştırma sahasındaki yerleşme adlarıyla ilgili olarak yapılmış herhangi bir çalışmanın bulunmaması, konunun seçilmesi noktasında belirleyici olmuştur. Dolayısıyla araştırma sahasındaki yerleşme adlarının bilimsel bir bakış açısıyla irdelenmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, tez konusu olarak Kâhta ilçesinin seçilmesinin diğer bir nedeni de ilçede geçmişı M.Ö. 200 yıllarına kadar dayanan (Arslan, 2009, s. 16, Darkot, 1955, s. 89) yerleşme adları üzerinde etkili olan coğrafi unsurları ortaya koyma gerekliliğidir.

3. Uygulanan Yöntem ve Yararlanılan Veri Kaynakları

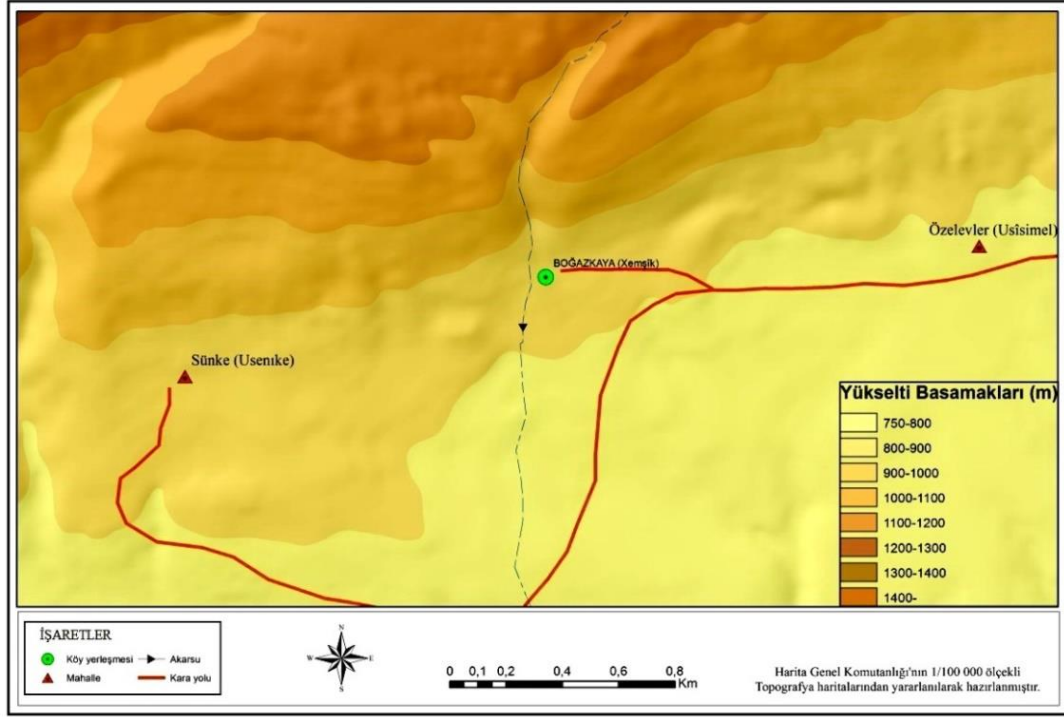
Araştırmamızın evrenini, Kâhta ilçesi idari sınırları içerisindeki yerleşmeleri oluşturmaktadır. Bunun neticesi olarak isimlerin doğru tespiti yoluna gidilmiştir ki bu aşamada yararlanılan kaynaklar aşağıda verilmiştir. Kaynaklarda aynı yerleşmeye ait olduğu belirtilen farklı isimlerin bulunması nedeniyle köy muhtarlarının ve yöre halkının görüşlerine başvurulmuştur. Bu mülakatlar, yöre halkının hâlihazırda ve gayri resmi olarak kullanmakta olduğu bazı yerleşme adlarının kaynaklarda belirtilenden farklı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Örneğin Erikli köyünün ismi 1928 yılına ait kayıtlarda Berbut olarak geçerken halk arasında 'Kilêlan' olarak tabir edilmektedir. Bu bağlamda, tespit edilen yerleşme isimlerinin tamamına değinme gayreti içerisinde girilmiştir. Öte yandan, resmi kayıtlarda yer alan isimlerin bir kısmının anlamı tespit edilememiştir. Ancak gayri resmi de olsa kullanılmakta olan adların bir kısmının anlamının ne olduğu yöre halkı tarafından bilinmektedir ve bu yönüyle değerlendirildiğinde çalışmamızın amacına uygun sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum yerleşim birimiyle ilgili olarak coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirme yapabileme imkânı sunmaktadır. Örneğin resmi kayıtlarda Güdülge köyüne bağlı bir mahalle olan Güngörmüş mezasının başka bir ismine rastlanmamıştır. Ancak Köy Muhtarı İ. Halil Fırat ile yapılan görüşme sonucunda,

mahallenin halk arasında kullanılan isminin Tûreşik (Karadut) olduğu tespit edilmiştir.

Şunu belirtmek gerekir ki isim tespiti aşaması çalışmamızın temelini teşkil etmekle birlikte bu adların anlamına ulaşamadığı takdirde coğrafi açıdan yetersiz olacaktır. Zira bu tür çalışmalardaki amaç, yerleşme adlarının doğal ortam, beşeri nitelik ve ekonomik faaliyetlerle ilişkisini ortaya koymaktır.

Araştırma sahamızdaki daimi yerleşme adlarının büyük bir çoğunluğunun anlamına ulaşılmıştır. Ancak, anlamına ulaşamayan, anlamıyla ilgili kesin bir kanaate varılamayan ve anlamına ulaşıldığı halde herhangi bir coğrafi sınıflandırmaya tabi tutamadığımız yerleşme adlarının varlığını da belirtmek gerekir. Anlamına ulaşamayan yerleşme adları ve herhangi bir sınıfa katamadığımız yerleşmeler ayrı bir alt başlık halinde değerlendirilmiştir. Belirtilmesi gereken diğer bir husus ise bazı yerleşmelerin hem eski hem de yeni adının önemiyle ilgilidir. Öyle ki bu tür bazı yerleşmelerin, Boğazkaya (Xemşik) örneğinde olduğu gibi, yeni adları ve eski adlarının anlamı coğrafi açıdan faydalı olabilmektedir. Nitekim söz konusu köyün kuzeyinde mevsimlik akış sergileyen bir derenin açtığı nispeten derin bir vadi bulunmaktadır (Harita 4). Ayrıca köyün eski adının (Xemşik) anlamı olan ağaçsız, kayalık arazi betimlemesini yine aynı sahayı inceleyerek görmek mümkündür (Foto 4). İstatistiki değerlendirme, çalışmanın bütünlüğü ve eski adların coğrafi önemini ortaya koymak maksadıyla yerleşmelerin geçmişteki isimlerinden yararlanmak suretiyle yapılmıştır.

Harita 4: Boğazkaya (Xemişik) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Foto 4: Xemişik (Boğazkaya) Köyü Ve Kuzeyinde Yer Alan Yarma Boğaz

Araştırmamızda, büyük ölçüde yerleşmelerin toplu isim değişikliği öncesindeki adlarına öncelik verilmiştir ki bunun coğrafi açıdan daha anlamlı ve doğru olduğu kanaatindeyiz. Zira daha önce de belirtildiği üzere; her yer adının bir

anlamı bulunmaktadır (Tunçel, 2000, s. 26) ve birbirinden farklı gerekçelerle yapılmış ad değişiklikleri (Zeyrek, 2005) yerleşme isimlerinin doğal ortam, beşeri ve ekonomik faaliyetler ile ilişkilerinin ortaya konması açısından olumsuz etki oluşturmaktadır.

Coğrafya bilimini mekândan bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir. Dolayısıyla coğrafi niteliği bulunan çalışmaların arazi çalışmalarıyla desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda; ‘Coğrafya bilimi için laboratuvar arazinin kendisidir’ demek yanlış olmayacaktır. Arazi çalışmalarında uygulanan en önemli yöntem ise gözlemdir. Gözlem, yazılı kaynaklarda bulunmayan verilere ulaşma ve yapılan çalışmanın objektif olma niteliğini pekiştirme noktasında çok önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Ancak bu yöntemin uygulanabilmesi ve çalışmanın sağlam bir zemine oturması için de ayrı bir önemi bulunan, bazı temel çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmaların başında araştırma alanı ile ilgili olarak gerekli görülen veri ve kaynakların temini gelmektedir. Bu nedenle araştırmanın ilk aşamasında gerek coğrafi niteliği bulunan ve gerekse çalışmamıza katkısı olabilecek diğer bilim dallarının uzmanları tarafından yazılmış eserlerin taraması yapılmıştır. Bu şekilde araştırmada faydalanılacak eserler ve bu eserlerin bulunabilecekleri yerler tespit edilmiştir. Daha sonra ise bu eserler; YÖK Elektronik Veri Tabanı (Tez Tarama Merkezi) başta olmak üzere, Üniversite ve diğer kurum ve kuruluşların kütüphanelerinden yararlanmak suretiyle temin edilmiştir.

İlçedeki yerleşim birimlerinin adlarının belirlenmesi amacıyla gerekli olan verilerin temin edilmesinde daha çok Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TUIK) ve Kâhta Kaymakamlığı’ndan faydalanılmıştır.

Beşeri ve Ekonomik konularla ilgili olan verilerin elde edilmesinde ise başta Türkiye İstatistik Kurumu olmak üzere birçok kurum ve kuruluştan yararlanılmıştır. Araştırma sahası içerisinde yapılan bilimsel amaçlı geziler ve bu geziler esnasında yöre halkıyla yapılan mülakatlar da ayrı bir veri kaynağı oluşturmuştur. Bunların yanı sıra araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen konularla ilgili olarak fotoğraflar çekilmiş ve video kayıtları yapılmıştır.

Coğrafya çalışmalarında kendine has bir değeri bulunan kaynak haritadır. Nitekim coğrafya bilimini diğer bilim dallarından ayıran ilkelerin anlaşılabilmesi ve bir anlamda gözle görülür hale getirilmesi harita kullanımı sonucunda olmaktadır. Dolayısıyla coğrafi bir çalışmanın bilimsel nitelik kazanabilmesi haritalarla desteklenmesine bağlıdır. Bu nedenle çalışmamızla ilgili olan haritaların çiziminde yararlanılacak ana haritaların elde edilmesi amacıyla başta Harita Genel Komutanlığı olmak üzere, İl Özel İdaresi (Adıyaman), İller Bankası, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Kâhta Belediyesi ile diğer kurum ve kuruluşların hazırlamış oldukları harita, plan ve raporlar elde edilmiştir.

Harita Genel Komutanlığı'nın hazırlamış olduğu 1/100 000 ölçekli topografya haritaları temel haritaların çiziminde, alanın topografik ve hidrografik özelliklerinin ortaya konulmasında önemli faydalar sağlamıştır. ArcGis 10, Paint Shop Pro 7.0, Mapinfo, Global Mapper gibi çizim ve analiz programlardan yararlanılarak çalışmanın amacına uygun haritalar üretilmiştir.

Tüm bu çalışmaların ortak sonucu ise değerlendirme aşamasına gelinmiş olunmasıdır. Bu safhada çalışma ile ilgisi bulunan coğrafi eserler, istatistiki ve arazi çalışması neticesinde elde edilen veriler coğrafyanın temel ilkeleri olan dağılışı, karşılaştırma, nedensellik, bağlantı kurma prensipleri dâhilinde incelenmiştir.

Coğrafya çalışmalarında elde edilen sonuçlar, sonuçların kendisiyle beraber getirdiği öneriler ile bu önerilerin uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği büyük önem arz etmektedir. Kâhta ilçesi sınırları içerisinde yer alan köy ve mahalle adları bu çerçevede değerlendirilmiştir. Yerleşme adlarının coğrafi açıdan sahip olduğu önemli fonksiyonlar göz önünde bulundurulmak suretiyle, bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Bu öneriler, çalışmanın bir bütün olarak değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkan öneriler olup; sadece çalışma alanını değil birçok yerleşim birimindeki ortak eksikliklerin giderilmesi adına önemli bir fonksiyon icra edecek niteliktedir.

Çalışmanın son aşaması, yazım aşamasıdır. Bu safha, araştırmanın belirli bir düzen halinde bir araya getirilmesi ve böylece yayıma hazırlanması sürecini kapsamaktadır. Araştırmamız, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün belirlemiş olduğu tez yazım kuralları doğrultusunda yazılmış ve bu şekilde nihayete erdirilmiştir.

4. Önceki Çalışmalar

Bilimsel çalışmaların en belirgin özelliklerinden birisi de her çalışmanın başka bir araştırma için kapı aralamasıdır. Bu çerçeveden bakıldığında, bilimsel çalışmaların bir yönünü de literatür bağlamında doldurdukları boşluk veya sağladıkları birikim oluşturmaktadır. Yapılan incelemelerde yer ve yerleşme adlarıyla ilgili birçok çalışmanın olduğu tespit edilmiştir:

Bu bağlamda, 1984 yılında Ankara’da düzenlenen ve ülkemizde yer adlarının değiştirilmesi süreci ile bu değişikliklerin ortaya çıkardığı sonuçları değerlendiren bir sempozyum düzenlendiğini vurgulamak gerekir.

Tunçel’in (2000) *‘Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler’* isimli makalesi de yer adlarıyla ilgili diğer bir çalışmadır. Bu makalede ülkemizdeki köy adı değiştirmeleri bölgesel olarak incelenmiştir.

İbret’in (2003) Çankırı’daki köy adlarını incelediği makalesi Türkiye’deki yer adlarıyla ilgili olarak yapılmış başka bir çalışmadır.

Açıkel’in (2003) de Artukabad kazasında 1455-1600 yılları arasında kullanılan yer adları ile ilgili bir makalesi bulunmaktadır.

Başka bir çalışma ise Zeyrek’in (2005) *‘Türkiye’de Köy Adlarını Değiştirme Politikası’* isimli makalesidir. Bu makalede Türkiye’de yerleşme adlarının değiştirilmesi süreci değerlendirilmiştir. Öte yandan yerleşme adı değişiklikleri ile ilgili istatistiki değerlendirmelere yer verilmiştir.

Araştırma sahası Beyşehir Yöresi olarak belirlenen Arslan’ın (2011) makalesi yer adlarıyla ilgili diğer araştırmalardan birisidir.

Günel’in (2012) *‘Batman’da Cadde Adlandırmaları: Toplumsal Bellek Oluşturma ve Şehirsel Mekâna Hâkim Olma Çabaları’* isimli çalışması yerel yönetimlerin yer adları üzerindeki etkisini coğrafi bakış açısıyla ortaya koymak açısından önemlidir.

Günel, Şahinalp ve Güzel'in (2011) Coğrafi ortamın şehirselleşme mekân adlarına etkilerini Şanlıurfa örneği üzerinden değerlendiren makalesi de yer adlarıyla ilgili diğer çalışmalardan birisidir. Bu makalede Şanlıurfa şehrinde, cadde ve mahalle adlarına etki eden faktörlerin yanı sıra, bu adların gelişim süreci ile adların sınıflandırılması üzerinde durulmuştur.

Kurgun'un (2002) hazırladığı doktora tezi yer adlarıyla ilgili diğer bir çalışmadır.

Ayrıca Güner ve Ertürk'ün (2004) Türkiye'de il merkezi olan şehirlerin adları ve bunların kaynaklarıyla ilgili bir makalesi bulunmaktadır.

Elmastaş, Şahinalp ve Günel'in (2011) "Bitlis İli Köy Adlarına Coğrafi Açından Bir Yaklaşım" isimli çalışması köy adlarının coğrafi açıdan analiz edildiği önemli diğer bir çalışmadır.

Altunışık'ın (2009) Coğrafi Bakımdan Batman İli Yer Adları isimli yüksek lisans tezi de vurgulanması gereken diğer önemli bir kaynaktır.

Güzel ve Özcanlı'nın (2016) "İdil İlçesi (Şırnak) Köy Adlarının Coğrafi Açından İncelenmesi" isimli bildirisi de yerleşme adlarında meydana gelen değişiklikler hakkında bir fikir edinmek bakımından önemlidir.

Şüphesiz yer adlarıyla ilgili başka çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların hepsine burada yer vermek mümkün değildir. Öte yandan araştırma sahamızı da kapsayan bazı araştırmalar hakkında bilgi vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Yapılan incelemelerde araştırma sahasıyla ilgili önemli literatür eksikliklerinin olduğu saptanmıştır. Daha önce yapılmış olan çalışmalar arasında ilçenin yerleşme adlarıyla ilgili var olan açığı kapatacak nitelikte herhangi bir esere rastlanılmaması önemli bir eksikliktir.

Kâhta ile ilgili olarak yapılmış bulunan çalışmalar arasında ilçedeki yerleşim birimlerini toponimik açıdan değerlendiren çalışma veya çalışmalara rastlanılamamıştır. Ancak sayıları az da olsa araştırmamız açısından faydası olabilecek çalışmalar bulunmaktadır:

Bunlardan biri Sucu'nun (1984) yapmış olduğu 'Adıyaman İli ve İlçeleri' isimli çalışmadır. Adıyaman ilini genel özellikleriyle değerlendiren bu çalışma, bilimsel olmaktan çok derleme özelliği taşımaktadır. Çalışmada Kâhta'nın yerleşim birimlerinin toponimi (Coğrafi ad), hidronomi (akarsu adları bilimi) ve oronimi (dağ adları) ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu çalışmada var olan bilgiler daha çok ilçenin kültürel yapısını ortaya koymaya yöneliktir. Buna rağmen, yöre ile ilgili genel bilgilerin elde edilmesi noktasında yararlı olmuştur.

Diğer bir çalışma ise Taşdemir'in (1999) yapmış olduğu 'Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger ve Kâhta Kazalarının Beşeri ve İktisadi Durumu(1519-1563)' isimli çalışmadır. Bu çalışma Adıyaman (Hısn-ı Mansur), Besni (Behisni), Gerger gibi yerleşim birimlerinin yanında Kâhta ile ilgili önemli tarihi bilgiler ortaya koymaktadır. Bahsi geçen çalışma, ilçenin geçmiş dönemlerdeki özelliklerini ortaya koymak adına faydalı bir kaynaktır.

Karadoğan'ın (2005) "Adıyaman Havzasında Kuvaterner'deki Doğal Ortam Koşullarının Yerleşmelerin Dağılışı ve Diğer İnsan Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri" isimli makalesi, araştırma sahamızın geçmiş dönemlerdeki yerleşme özelliklerini ve bu özelliklerin jeomorfoloji ile olan ilişkisini tarihsel süreç içerisinde irdeleyebilmek açısından aydınlatıcı olmuştur.

Aytaç ve Bozdağ'ın (2015) yılında yaptığı 'Nemrut Dağı Milli Parkı ve Çevresinin (Adıyaman) Jeo Park Potansiyelinin Belirlenmesi' isimli çalışmasının yanı sıra, Bozdağ ve Şahap ile yaptıkları (2015) 'Nemrut Dağı Milli Parkı'nda Jeolojik Miras Açısından Öneme Sahip Bir Rota' isimli çalışması yörenin jeolojik etüdü ve bu açıdan sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesinin önünü açmak bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Elmastaş'ın (2008), '*Kâhta Çayı Havzası'nda Arazi Kullanımı*' isimli çalışması coğrafi bir bakış açısıyla ortaya konulmuş olmakla birlikte; Kâhta İlçesi'ndeki yerleşmelerden çok adından da anlaşıldığı üzere Kâhta Çayı ve yakın çevresindeki arazi kullanımını ortaya koymuştur. Bu araştırma, yörenin yerleşme özelliklerini ve bu özelliklerin su kaynaklarıyla ilişkisini açıklama gereksinimi bakımından önemli değerlendirmeler yapma imkânı tanımıştır.

Şaşmaz'ın (2010) 'Kâhta Şehir Coğrafyası' isimli Yüksek Lisans Tez Çalışması ve Demir'in (2004) 'Kâhta'nın Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri' isimli makalesi ise üzerinde durulması gereken diğer çalışmalardır. Bu çalışmaların ikisinde de Kâhta ilçe merkezi 'şehir coğrafyası' açısından ele alınmaktadır.

Yapılan taramalarda tespit edilen diğer bir çalışma ise Özbek'in (2014) Kâhta'nın Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları isimli Yüksek Lisans Tezidir. Bu çalışmada Kâhta'nın şehrsel fonksiyonları üzerinde durulmuştur.

Öte yandan Bakırcı'nın 'Kırsal Alanda İstihdamın Çeşitlendirilmesi: Kâhta Tekstil İşçileri Örneği' makalesi de yöreyle ilgili olarak yapılmış olan diğer bir çalışmadır. Bu makalede kırsal alanda istihdamın çeşitlendirilmesi, Kâhta'da tekstil sanayisinin gelişimi, tekstil işletmelerinin nitelikleri, genel istihdam durumları ve kırsal istihdama katkıları üzerinde durulmuştur. Yine Bakırcı'nın (2012) 'Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri: Kâhta' kitap çalışması Kâhta ile ilgili olarak gerek gelişim süreci ve gerekse şehrsel fonksiyonlar bakımından geniş kapsamlı değerlendirmelerin yapıldığı önemli bir kaynak mahiyetindedir.

Sonuç olarak; Kâhta ile ilgili olarak yapılan bazı çalışmalar bulunmakla birlikte ilçenin yerleşim birimlerine ait özellikleri toponimik açıdan irdeleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YERLEŞME ADLARINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. YER ADLARI

Herhangi bir nesneye verilen ismin anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. dilbilimin inceleme konusudur. Ancak konu yer adları olunca dilbilimin yanı sıra etnoloji, sosyoloji, tarih ve coğrafya da bunlarla ilgilenmeye başlar. Çünkü yer adları bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı ile buldukları, kullandıkları mekânın tarihî geçmişi ve coğrafyayı da ilgilendirir. Aslında yer adları konusu bütün ilim dallarını alakadar eden geniş, devamlı olarak üzerinde durulacak bir konudur (Alagöz, 1984, s. 23). İnsanlığın ve uygarlığın izlerini yansıtan yer adları (Uygur, 1967, s. 502), toplumların coğrafi mekânla bütünleşmesinin de göstergesidirler (Erinç, 1989, s. 9, Tunçel, 2000, s. 24).

Dilbilim açısından düşünüldüğünde onomastik (adbilim) içinde geniş bir bölüm oluşturan yer adları da kendi içinde yer adının türüne bağlı olarak farklı gruplar halinde incelenebilmektedir (Aksan, 1982, s. 93-135, Tunçel, 2000, s. 24, Scheinhardt, 1976, s. 44-53, Güney, 1996, s. 621-629). ‘Yer adı’ kavramı Yunancadaki toponimi sözcüğünün Türkçe karşılığıdır. Yunancada topos yer ve onoma ad demektir. Toponim coğrafi ad veya isim demektir. Toponimi ise genel anlamda yerleşme adlarının anlamı, kökeni, düzgün yazılışı, oluşum ve gelişim süreçlerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Burada yerleşme adlarından kasıt coğrafi ad’dır. (Altunışık, 2009, s. 20). Toponimi terimini; “toponomastik, mikrotoponomastik”, "toponymie", “toponomika” , toponomi diye adlandıranlar da vardır. Kendine göre kuralları olan ad bilimi, bütün adları incelemek üzere alt dallarını oluşturmuştur. Bunlar içerisinde en fazla işlek olanı yer (toponim) ve kişi (antroponim) adlarını inceleyen bilim dalıdır. Çünkü en fazla kullanılan ad kişi adıdır. Bu kişilerin yaşadıkları yer adları da ikinci sırada gelmektedir. Daha sonra da coğrafi adlar diye bilinen dağ (oronim) ve su (hidronim) adları gelmektedir (Yavuz ve Şenel, 2013, s. 2241). Yer adları bu çerçevede düşünüldüğünde toponimi ya da toponomastik olarak adlandırılan bölüm içinde ele alınırlar (Tunçel, 2000, s. 24).

Toponimi akeoloji, tarih, folklor, coğrafya, jeoloji, botanik, antropoloji, sosyoloji gibi bir çok bilim dalını yakından ilgilendirmektedir (Yediyıldız, 1984, s. 25, Kurt, 2001, s. 169, Elmastaş ve diğ., 2011, s. 577).

1.2.YERLEŞME ADLARI

Yerleşme adları altında coğrafi ad bilimi kavramı, içerisinde akarsu adları bilimi (hidronomi) ve Oronim (Yunanca oros “dağ”, onim “ad”) dağ adı bilimi (oronimi) (Yavuz ve Şenel, 2013, s. 2249) de yer almaktadır. Onomastik, köken itibariyle yunanca olup *onomastikos* kavramından oluşturulmuştur. *Onomia ad, adla ilgili* demektir. Adların kökeni ve anlamları ile uğraşan dilbilim dalı olarak da tanımlanmaktadır (<http://tr.wikipedia.org>). Coğrafya bilimi, yerleşim birimlerine verilmiş olan adların kökeni veya anlamı ile ilgilenmekle birlikte daha çok bu adların mekânla olan ilişkileri üzerinde durmakta ve bununla ilgili sonuçlar elde etme amacı gütmektedir. Mekân söz konusu olduğunda ise coğrafi etki kendini göstermektedir.

Yer veya yerleşme adları tarihsel zaman içerisinde farklılık arz etse de aslında büyük ölçüde fiziki, beşeri ya da diğer coğrafi faktörlerden ileri gelmektedir. Ancak, yerleşme adları; hükümet politikaları, fiziki, beşeri ve iktisadi gerekçeler ile sosyolojik nedenlerden dolayı farklı zaman dilimleri içerisinde değişmiş veya değiştirilmiştir. Yerleşme adları, büyük ölçüde yerleşmeleri ilk kuran insanlar tarafından yerleşmenin kurulduğu dönemdeki coğrafi ortamdan faydalanmak suretiyle verilmiştir. Bu durum eski dönem yerleşmeleriyle ilgili olarak önemli sonuçların elde edilmesine sebep olmakta ve coğrafi perspektifle yapılacak olan bilimsel çalışmaların daha sağlıklı yürütülmesi için zemin oluşturmaktadır.

1.3. TÜRKİYE’DE YERLEŞME ADLARI

Türkiye’de yer adlarının değiştirilmesi işlemleri cumhuriyetin ilk yıllarından beri yapılagelmiştir. Örneğin Artvin ilinde büyük kısmı Gürcüce olan yerleşme adları

“Meclis-i Umûmiyye-i Vilâyet” (İl Genel Meclisi) kararıyla 1925 yılında tümüyle değiştirilmiştir (Muvahhid Zeki, 1927, s. 111). Fakat ad değiştirme işlemleri İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile resmileşmiş ve böylece “yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi” başlatılmıştır. Adı geçen genelgenin ardından valilikler tarafından yabancı dil ve köklerden gelen yer adlarına ilişkin dosyalar hazırlanarak bakanlığa gönderilmiştir. Ancak bu çalışmalar 2. Dünya Savaşı sebebiyle uzun süre aksamış ve bir ad değiştirme işlemi yapılmamıştır. 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yasal bir dayanağa kavuşmuş, ardından 1957 yılında da bir “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” kurulmuştur. Söz konusu bu kurulun çalışmaları, çeşitli kesintiler olmakla birlikte 1978 yılında “tarihi değeri olan yer adlarının da” değiştirildiği gerekçesiyle son verilinceye kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde ilgili komisyon tarafından yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adı incelenmiş ve bunlardan 28 bin kadarı değiştirilmiştir. Yine aynı kurul, 1965-1970 ve 1975-1976 yılları arasında tabii yer adlarını değiştirmeye dönük çalışmalar da yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda da 2000 kadar yer adı değiştirilmiş ve bunlar bir kitap halinde yayınlanmıştır. Kurul çalışmaları beş yıllık bir aranın ardından, 1983 yılında yayınlanan bir yönetmelik uyarınca yeniden başlamıştır (İçişleri Bakanlığı 1963, 1977 ve Gökçeer 1984). Bu yeni dönem içerisinde ise 280 tane köyün ismi değiştirilmiştir (Tunçel, 2010, s. 27). Bu şekilde köy adlarının değiştirilmesi, yerleşmenin eski durumunun ve özelliklerinin öğrenilmesini güçleştirmekte, bir bakıma köy ile geçmişi arasındaki yer adı ile gelen tarihi, coğrafi, kültürel birçok özellikleri ile irtibatları kesilmektedir (Akbyık, 2016, s. 11).

Yerleşme adları doğal, sosyal ve kültürel ortamlardan etkilenirler. Toplumların sosyal-kültürel yapısı buldukları, kullanıldıkları mekânın tarihî geçmişi ve coğrafya özellikleri hakkında da önemli ipuçları verirler (Güzel ve Özcanlı, 2016, s. 955). Ancak Türkiye’de çeşitli amaçlarla köy adları değiştirilmiştir. Bunlar; Türkçe ’ye ve Türkiye’ye sahip çıkmak; Arapça ve Farsçayı azaltarak dinsel etkiyi en aza indirmek; içeride bulunan Türk olmayanların etkinliğini azaltmak; o yıllarda Anadolu üzerinde hak ileri sürmeye çalışan İtalya, Yunanistan, Gürcistan, Arabistan ve İran gibi devletlere karşı, Türkiye’nin Türklere ait olduğunu savunarak

bunların eline kanıtlar vermemektir. Yine bazı köylerin adları Rumca, Arapça, Farsça, Ermenice, Lazca, Çerkezce ve Kürtçe; bazı köylerin adları Hacı Araplar, Tekkeköy, Şıhlar, Şeyh köy, Kilise, İstavroz, Manastır gibi dinsel; bazılarının da Tekfur, Kansız, Arapköyü, Zıpkaç, Firenkoğlu, Rumkuş, Sinekli Köyü, Köleler, Harami Köyü, Zilköy, İsrail Köyü, Merkepgidiriş, Kurukarı, Gebem, Traşkøy, Sakarköy, Yalamalar, Tilkiler, Kötüköy, Hacı, Deveyurdu, Danaköy, Zurnaköy, Kel Hasan, Kirli... gibi toplumca kötü sayılan ve başka yerleşim birimlerinde alaya alınan ya da aşağılanan adlardır. Devlet veya devleti temsil eden yetkililer, bu tür adlardaki köylüleri küçüklük duygusundan ve bazı insanların bu köy adlarını alaya almasından kurtarmak istemiştir (Zeyrek, 2005, s. 86-87).

Bölgesel bazda değerlendirildiğinde köy adı değiştirmelerinin en fazla yaşandığı bölgenin Doğu Anadolu olduğu anlaşılmaktadır (%68.3). Bu bölgeyi sırasıyla Güneydoğu Anadolu (%61), Karadeniz (%35.2), Akdeniz (%27), İç Anadolu (%23), Ege (%16.2) ve Marmara Bölgesi (%10.4) takip etmektedir. Adıyaman ili sınırları içerisinde yer alan köy sayısı 354 olup, bu köylerden %65'inin (220 köy) adı değiştirilmiştir (Zeyrek, 2005, s. 89). Adıyaman ilinde ismi değiştirilen köylerden 82'si (%37.2) araştırma sahasımız içerisinde yer almaktadır. Yapılan incelemelerde yöredeki yerleşme adlarının %74'ünün değiştirildiği veya yöre halkının kullanımından farklı olduğu sonucu da ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirmeye ilçe merkezi ve köylere bağlı olan mahalleler dâhil edilmiştir. Mahalle bazında değerlendirildiğinde ise araştırma sahası içerisindeki 41 yerleşmenin adının değiştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yöredeki mahalle sayısının 98 olduğu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yerleşmelerin %42'sinin resmi olarak kullanılandan farklı bir isme sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın değiştirilen köy adlarından düşük olmasının bazı mahallelerin sonradan oluşturulması ve ülke genelinde ad değişikliklerinin nispeten daha fazla nüfusa sahip yerleşmeleri kapsamı ile ilgili olduğu kanaatindeyiz.

Yer adı değiştirmeleri doğal süreç içinde gerçekleşmediği için birçok yönüyle isabetli değildir. Ayrıca yerleşmelerin eski adları kayıtlarda varlığını korurken günümüzde resmi olarak artık kullanılmamaktadır. Buna rağmen halk arasında pratik olarak bu yer adları varlığını hala korumaktadır (Altunışık, 2009, s.12).

İKİNCİ BÖLÜM

KÂHTA İLÇESİ YERLEŞME ADLARI

Kâhta, milattan 200 yıl önce Kâhta Çayının kenarındaki kaleye kurulmuştur. Bunu Kâhta kalesindeki kalıntılar ve Cendere Köprüsü (Septimius Severus) kanıtlamaktadır. Ancak şehrin gerek antik dönemde ve gerekse bu dönemdeki isminin ne olduğuna dair kanıt bulunmamaktadır. Arkeolojik çalışmalardan elde edilen sonuçlar, Kâhta'nın hem ilk çağlarda hem de ortaçağın başlarında önemli bir sınır belde(yerleşme)'si olduğunu ortaya koymaktadır. Malazgirt savaşıyla birlikte kaybedilen yerlerden birisi olan bu sınır kalesi bir taraftan Malatya Danişmentleri, Rum Selçukluları ve Karput'taki (Harput) Artukoğulları, bir taraftan da Urfa ve Maraş'a sahip olan haçlılar arasında çekişme konusu olmuştur. 11. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, bu bölgelere girmeye başlamış olan Ermeniler de, bu sıralarda Malatya, Hısn-ı Mansur, Gerger ve Kâhta gibi kaleleri ele geçirmiş ve komşu Müslüman hükümdarlara karşı mücadeleye girişmişlerdir. Malik el Mansur'un kaleyi tamirle görevlendirilmesine dair Kâhta hisarında bulunan 1130-1131 tarihli kitabe bu devre aittir. Harput emirinin 1150 yılında kaleyi ele geçirmesiyle bu sahada Hristiyan hâkimiyeti sona ermiştir. Daha sonra kale Artuklulara, onlardan sonra ise Selçukluların eline geçmiştir. 1284 yılında Mısırlıların Halep valisi olan Kara Sungur kaleyi ele geçirerek onarmıştır. Timur, Suriye Seferi sırasında (1401-1402), Malatya'ya ve Kâhta'ya kadarki bütün araziye ele geçirerek Bayezid'in kalelere koymuş olduğu muhafızları çıkarıp Türkmen Kara Osman'ı tahta çıkartmıştır. Timur'un geri çekilmesinden sonra Memlûk Sultanları tekrar bu alana girdi ve hükümlükleri I. Selim tarafından ortadan kaldırılıncaya kadar burada kaldılar (Darkot, 1955, s. 89-90). 1515 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümdarı Yavuz Sultan Selim, İran seferi dönüşünde Dulkadiroğulları Beyliği'nin egemenliğine son vererek, Adıyaman ve çevresini topraklarına kattı. Böylece Adıyaman ve çevresinde Osmanlı İmparatorluğu dönemi başlamış oldu (Alpaydın, 1997, s. 50).

Kâhta kalesi 12. Yüzyıldan itibaren Artukluların, Rumların, Selçukluların, Memlûklerin ve Osmanlıların himayesine girmiş ve hemen hemen her dönemde yeniden yapılandırılmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak eski medeniyetlere ait kalıntılar büyük ölçüde yok olmuştur. Bu durum Eski Kâhta kalesinin 'Yeni Kale'

olarak adlandırılmasına da etki etmiştir. Nitekim kalede (Örneğin) Roma ve Bizans medeniyetlerine ait izler bulmak zordur. Ancak ‘Yeni Kale’ nin güneyinde yer alan Arsemia ‘Eski Kale’ olarak adlandırılmaktadır. Bunun sebebi ise nispeten eski medeniyetlere ait kalıntıların fazla olmasıdır.

Winkellman’ın Eski Kale ayağında yaptırdığı deneme kazılarında birçok yıkık fırın duvarı ve cüruf kalıntılara rastlanılmıştır. Bunun yanında bir de demir ocağı bulunmuştur. Bu durum o dönemde demirciliğin gelişmiş olduğunu göstermektedir. 1965’te yapılan kazılarda ise bir döküm fırını ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen bu bulgular, Kâhta’nın ilk çağlarda önemli bir yerleşme birimi olduğunu göstermeleri bakımından vurgulanmaya değer özellikler sergilemektedir (Taşdemir, 1999, s. 57). Bu bağlamda demircilik faaliyetlerinin hâlihazırdaki ilçe merkezinde günümüzde de yürütülmekte olduğunu vurgulamak gerekir (Foto 5).

Foto 5: Cumhuriyet Mahallesinde Yürütülmekte Olan Demircilik Faaliyetlerinden Bir Görünüm

Adıyaman ve çevresinin 16. Yüzyıldaki beşeri ve iktisadi durumunu inceleyen Taşdemir’in ortaya koyduğu verilere (1999) göre; Kâhta iktisadi yönden Osmanlı şehirlerinin tipik özelliklerini göstermektedir. Ancak çevresindeki diğer bazı yerleşim birimlerine göre farklılık arz ettiğini de vurgulamak gerekir. Nitekim Besni (Behisni) ve Adıyaman (Hısn-ı Mansur) yerleşmelerinin iktisadi yapısının bir

bölümünü tarım ve bununla ilgili küçük işletmeler aldığı halde, Kâhta yerleşmesinde daha çok hayvancılıkla ilgili işletmeler mevcuttu. Boyahane, debbağhane, kirişhane gibi işletmelerin varlığı, ayrıca pazar vergileri ile küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olması bu görüşü desteklemektedir (Foto 6). Şehrin aşağı ve yukarı kısmında iki önemli değirmen yer almaktaydı. Ayrıca, yerleşmede yayıcı, çilingir, boyacı gibi esnafların bulunması iktisadi faaliyetlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Foto 6: Yörede Yapılmakta Olan Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetlerinden Bir Görünüm

Kâhta'nın 19. Yüzyıldaki durumu ise Arslan'ın (2009) yaptığı çalışmayla ortaya konulmuştur. Bu çalışmada yer alan değerlendirmelere göre; Kâhta 1870–1871 tarihinde Mamuretülazîz (Elazığ) livasına bağlı idi. Bu dönemde Kâhta kazasının; Samsad, Kâhta, Kefuzi, Merdisi, Cihanbey, Şiro, Bebehan, Diricanlı, Mirdanlı ve Zeravgân olmak üzere toplam 10 nahiyesi ve bu nahiyelere bağlı 287 köyü vardı (Diyarbakir Salnamesi, 1870, s. 135–136). 1872 yılında Hüveydi, Kâhta, Kefozi, Cihanbey, Merdisi olmak üzere beş nahiyesi ve bu nahiyelere bağlı 86 köyü bulunmaktaydı. 1894 tarihinde 5656 erkek nüfus ve 5027 kadın nüfus olmak üzere toplam 10683 nüfusa sahip olan Kâhta'nın 6 mahallesi, 2 nahiyesi, 152 köyü, 3018 hanesi bulunuyordu. Kâhta yerleşmesi, 19. Yüzyıl sonunda, ünlü seyyah Cuinet tarafından 1.300 nüfuslu bir mevki olarak gösterilmiş olup, hemen hemen aynı tarihe ait olan Mâmûretülaziz Vilâyeti salnamesi (1891-1892) kaza merkezinde 93 ev bulunduğunu kaydetmektedir (Darkot, 1955, s. 90).

1849 yılında sancak haline getirilerek Diyarbakır'a bağlanan Adıyaman'a aynı tarihten itibaren Kâhta da bağlanmıştır. 1859 yılında Malatya sancak olunca, Adıyaman tekrar kaza haline dönüştürülmüştür. Bu durum, Adıyaman'ın resmen il olduğu 1954 tarihine kadar devam etmiştir. Kâhta da bahsi geçen tarihten itibaren ilçe haline gelmiştir (Alpaydın,1997:52).

Osmanlı İmparatorluğunun uzun hâkimiyet döneminin ilk yıllarındaki gelişmeye karşın ilerleyen dönemlerde, özellikle yol güzergâhlarının değişmesi ve yerleşmenin sapa bir mevkide kalması nedeniyle, Kâhta (eski) kasabası çok parlak bir görüntü sergilememiş ve önemli bir gelişme de sağlayamamıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Malatya'ya bağlı bir kaza merkezi olma hüviyetini koruyan Kâhta kasabası, değişen coğrafi ve siyasi koşullar nedeniyle idari merkezini başka bir alana taşımayla karşı karşıya kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte gerçekleşen bu yeniden yapılanma sonucu, Kâhta'nın idari merkezi 25 km. güneydeki Koluk köyüne (Yeni Kâhta) nakledilmiştir (Bakırcı, 2012, s. 51).

Yeni Kâhta Yerleşmesi Kâhta Çayı'nın hemen batı yakasında kurulmuş ve hızla büyümesine devam etmektedir. Kâhta'nın gelişmesinde hiç şüphe yok ki Atatürk barajı yapımından önceki Adıyaman Siverek-Diyarbakır ve Urfa Karayolu etkili olmuştur. Ayrıca önceleri günün belirli saatlerinde feribotla geçisin sağlandığı Kahta-Siverek güzergahında ve Fırat Nehri üzerine kurulan Nissibi Köprüsü'nün olumlu etkisinden bahsetmek gerekir (Foto 7). Öte yandan, şehrin bugünkü gelişim seviyesine ulaşmasında ise Baraj gölü altında kalan köylerden göç eden nüfus büyük rol oynamıştır. Yeni Kâhta yerleşmesinin yaklaşık 5 km kuzeyinde Karakuş Tümülüsü çevreye hâkim bir konumdadır. Tümülüsün kuruluş yeri Arsemia ile Samsat arasındaki ulaşımı kontrol amacıyla olmalıdır. Bu nedenle Yeni Kâhta'nın kuruluş faktörünü güney-kuzey ve doğu batı- arasındaki ulaşım güzergâhlarının kavşak fonksiyonuna bağlamak gerekir. Atatürk Barajı gölü suları altında kalan köylerin nüfuslarının önemli bir bölümünün Kâhta'ya göç etmesi nedeniyle Kâhta yerleşmesi Adıyaman'dan sonra yörenin en büyük ikinci şehri konumundadır (Karadoğan ve Tonbul, 2005, s. 202).

Foto 7: Nissibi Köprüsü'nün Doğudan Görünümü

Bütün bu tarihsel süreç ile paralel olarak şehrin coğrafi konumu ve yörede yer alan tarihi kalıntılar göz önünde bulundurulduğunda Kâhta ve çevresinde Latince, Rumca, Arapça, Türkçe ve Farsçanın konuşulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer taraftan, araştırma alanı içerisinde yapılan arazi gezileri sonucunda oluşan izlenim doğrultusunda yöre nüfusunun çoğunluğunun hâlihazırda Kürtçe konuşuyor olması ve burada yaşamakta olan Ermenilerin de bulunması, ilçede Kürtçe ve Ermenicenin de öteden beri kullanıldığını göstermektedir.

Çalışmamız Kâhta ilçesi idari sınırları içerisindeki şehir, kasaba ve sürekli kır yerleşmelerini kapsamaktadır. Araştırma sahsındaki tek şehir yerleşmesi olan Kâhta şehri, ilçe merkezi olmasının getirdiği avantajlar nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Bu itibarla Kâhta yerleşmesi ve Kâhta ismi ile ilgili bazı değerlendirmeler yapmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Kâhta kazasında 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar köy sayısında düzenli bir artış gözlenmektedir. 1519'da 18 olan köy sayısı 1894'te 307'ye ulaşmıştır. Toplam nüfusta ise 16. yüzyılda düzenli bir artış görülürken, 19. yüzyılda inişli-çıkışlı bir durum söz konusudur. Bu durumun oluşmasında söz konusu dönem içerisinde

Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu savaşlar, ayrıca doğal afetler ve kıtlık gibi durumların yanı sıra idari sınırların değişmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca nüfusta görülen düşüşü, konar-göçer raiyyetin çoğunlukta olmasına bağlamak da mümkündür. Bu yüzden konar-göçerlerin nüfus tespiti çoğu kez mümkün olamamıştır. Bu durumlar da nüfusun düşük çıkmasının sebepleri arasında sayılabilir. Kâhta kazasında, nüfusun büyük bir kısmı kırsal kesimde yaşamakta, hayvancılık ve tarımla uğraşmaktadır. Kırsal alandaki nüfus yoğunluğu, buralarda ziraatın daha önemli bir duruma geldiğini göstermektedir (Arslan, 2009, s. 36).

Kâhta'nın idare merkezinin Kolik köyüne nakledilmesine ilişkin kesin bir tarihe ulaşmamız mümkün olmamakla birlikte, konuya ilişkin çalışmalar gerçekleştiren araştırmacılar ve kamu birimlerinin tarihsel gelişim hikâyelerinde genellikle "*cumhuriyetin ilk yıllarında*" ibaresi ortaya çıkmaktadır. Bu genel tarihlenmenin yanı sıra mutlak tarih belirten araştırmacılar da söz konusudur. Örneğin; Sarı(1956)'nın "*1920 yılında kurulmuş olan Kâhta belediyesinin bugünkü durumu daha evvellerine nazaran çok ileridir*" şeklindeki ifadesi ilçe merkezinin yeni ülkenin kuruluş dönemine denk geldiğine işaret ederken, Çağlayan (1967) "*İlçe, halen eski Kâhta ismini taşıyan tarihi bir yerde iken 1923 senesinde Kölük Köyü adındaki buraya getirilmiştir*" diyerek farklı bir tarih ortaya koymaktadır. Türkiye Ansiklopedisinde "*Cumhuriyetin ilanı sırasında 40 aileden mürekkep bir köy halindeyken kaza merkezi olduktan sonra civar köyler ile Adıyaman'dan gelen 500'den fazla aileyle bir kasaba halini almış olan yerleşmeye pamuk çapası sırasında civardan geçici işçilerin dahi geldiği* (Türkiye Ansiklopedisi,1956:480)" ifade edilmiştir. 1994 tarihli Adıyaman yıllığında ise Kâhta'da belediyenin kuruluş tarihi olarak 1929 yılı kaydedilmiştir (Adıyaman Valiliği, 1994, s. 135). Diğer taraftan hâlihazırda Kâhta Belediyesinin ambleminde kuruluş yılı olarak 1923 yılı yazdığını belirtmek gerekmektedir (Bakırcı, 2012, s. 56).

Kâhta'nın günümüzde bulunduğu yere taşınmadan önce birçok aşamadan geçtiği ve kimi zaman çok önemli fonksiyonlar icra ettiği görülmektedir. Bu durum, Eski Kâhta Kalesinin önemli bir sınır karakolu görevi görmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda önemli su kaynaklarının kenarında bulunması (Kâhta Çayı), stratejik olarak önemli bir yerde bulunması ve güvenlik açısından

elverişli bir sahada olması (üzerinde yer aldığı kretten dolayı) bu kalenin 19. yüzyıla kadar önemini korumasını sağlamıştır. Eski Kâhta situasyon olarak önemini hiç şüphesiz çevresinin savunmaya elverişli morfolojik yapısına borçludur. Nitekim yerleşmenin asıl merkezini oluşturan Kale Kâhta çayının batı tarafındaki oldukça sarp ve ulaşılması mümkün olmayan sarp kayalıklar üzerinde kurulmuştur (Karadoğan ve Tonbul, 2005, s. 202). Ancak şehirlerin önemli fonksiyonlarından biri olan ulaşım açısından elverişsiz olması ve güneyde yer alan sahaların tarımsal faaliyetler açısından nispeten daha elverişli bir sahaya denk gelmesi sonucunda kale ve kuzeyinde yer alan Eski Kâhta yerleşmesi önemini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Kâhta ilçe merkezinin günümüzde bulunduğu yere taşınmasının birden çok sebebi ve ortaya çıkardığı sonuç vardır. Bu bölümde Kâhta'nın taşınma sürecinden ziyade taşındıktan sonra meydana gelen değişim ve gelişim süreçleri ve Kâhta ile Kolik isimlerinin kökeni üzerinde durulacaktır.

Kâhta isminin nereden geldiğine dair birçok görüş bulunmaktadır. Bunlar aşağıda sırasıyla irdelenecektir:

Tarihçi Bilge Umar, "Türkiye'deki Tarihsel Adlar" isimli eserinde Kâhta'dan şu şekilde bahsetmektedir (Umar, 1993, s. 360): "Yakın zamana kadar kasabaya Kölük deniyordu. Oradan geçen çayın adı, Kâhta Çayı'dır. Bazı kaynaklarda, kasabaya şimdi Kâhta denmesinin bu çay dolayısıyla olduğu söyleniyorsa da, kasabaya Kâhta denmesi bugünün yeniliği değildir. Kasaba, Ortaçağ tarihçilerinden Urfalı Matthaëos'un yapıtında Hartan; Süryani Mikhail'in yapıtının Ermenice çevirisinde Gakhta; aynı yapıtın Süryanîce aslında Gaktay; Bar Hebraeus'un Süryanîce yapıtında Gakhti; Arap tarihçilerinde Kâhta olarak anılır(Hellenkemper,s. 84.). Hartan adının aslı belki Kardana yani Karda(wa)na, Karda Ülkesi idi."

Honigman "Kjakta" kelimesini eserindeki haritada göstermiştir. Ermeniler bu yeri "Gakhta" olarak Arap tarihçileri ise "Kâhta" olarak adlandırmışlardır. Kürtçe Gexte denildiği gibi ayrıca Kolik de denmektedir. John Freely ise kentin Kâhta ismini almadan önce M.Ö. 3. yüzyılın ortalarında Kommagene Kralı Arses tarafından kente verilen "Arsemia" isminden başka bu şehir içinde "Nymhaeum Kenti" olduğunu dolayısı ile böyle bir isminin de olduğunu söylemektedir. Bu ismin şehrin yanından geçen Nymphaios (Kâhta) Çayından gelmiş olma ihtimali yüksektir.

Yunan ve Roma mitolojisinde Nympha veya Nymphalar şu şekilde tanımlanmaktadır: Kırlarda, ormanlarda ve sularda yaşayan ‘genç kadınlar’. Tarlalarda ve genellikle doğanın dişi esprileri (periler) olup, bunların bereketini ve lütfunu temsil ederler. Nymphalar, Homeros destanında Zeus’un kızları olarak geçerler. İkinci sıradan tanrısal varlık olarak görülürler. Kendilerine dua edilir. Bazen tehlikeli olabilirler. Mağaralarda otururlar ve hayatlarını şarkı söylemek ve yün eğirmekle geçirirler. Çoğu zaman büyük bir tanrının (özellikle Artemis’in) ya da aralarında yüksek rütbeli birinin maiyetini oluştururlar(Grimal, 1997, s. 548).

Yerleşmelerin, kendilerine en yakın coğrafi unsurlardan yola çıkılarak adlandırıldığı bilinmektedir. Yukarıda verilen bazı bilgiler, yapılan araştırmalar neticesinde teyit edilememiş olsa da (Örneğin Abu'lFaraç'ta Kâhta isminin "Kahti" olarak geçmesi gibi) Nymphaların mitolojik olarak önemli bir mevki işgal etmeleri ve Eski Kâhta yerleşmesinde ikamet eden vatandaşlarla yapılan mülakatlarda “Kızlar Köşkü” diye adlandırılan ve Yeni Kale’nin kuzey yamacındaki bir yerin varlığı (Foto 8) John Feely’in görüşünü bir ölçüde desteklemektedir.

Foto 8: Kızlar Köşkünden Bir Görünüm

Bir diğer görüş ise Orta Asya’da Ötüken ve Karakurum yakınında Kâhta isimli bir kentin varlığı ve bu ismin Orta Asya kökenli olması ile ilgilidir (Şaşmaz, 2010, s. 19). Yapılan araştırmalarda böyle bir yerin varlığıyla ilgili herhangi bir

veriye rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, Kâhta'nın çok eski bir yerleşim birimi olması (M.Ö.200) ve var olduğu söylenen kentin tarihsel gelişimi ile ilgili herhangi bir bilginin verilmemiş olması söz konusu görüşün doğruluğunu tartışılır hale getirmektedir. Öte yandan gerek yazılı kaynaklarda ve gerekse yöre halkıyla yapılan mülakatlar sonucunda konuyla ilgili olarak belge niteliği taşıyacak herhangi bir dokümana rastlanılmamıştır. Bu çerçeveden bakıldığında, Karakurum ve Ötüken arasındaki bir yerleşme isminin buraya taşınmış olma ihtimali düşük görünmektedir.

Bir rivayete göre ise “Kâhta” Persçede “Dağın Eteği” anlamına gelmekte olup (Özbek, 2014, s. 42), bu adı da eski yerleşim yerinin konumundan dolayı almaktadır (Şaşmaz, 2010, s. 20). Eski Kâhta Kalesi hakikaten dağın eteğine kurulmuştur. Ancak Farsça sözlük ve lügatler üzerinde yapılan araştırmalarda Farsçada böyle bir kelimenin olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır. Ayrıca Osmanlıca lügat araştırmalarında da gerek kolik ve gerekse Kâhta kelimelerinin anlamlarına rastlanamamıştır. Ancak, lügatte Kâhta kelimesiyle benzerlik gösteren Kaht kelimesine ulaşılmıştır ki bu kelime ‘kıtık, kuraklık, kuraklıktan dolayı mahsulün yetişememesi’ anlamına gelmektedir (Karaca, 2010, s. 422).

Öte yandan Kâhta isminin, bir kabile ismi olarak kullanıldığı belirtilen (Arabistan'ın kuzeyinde) ve kuzeyli anlamında kullanılan “Kahtâni” kelimesiyle ilgili olabileceği de düşünülmektedir ki bu görüşün -araştırma sahamızın etnik tanımlaması açısından yanlış olmakla birlikte- Kâhta'nın (Eski Kâhta) coğrafi konumu itibarıyla doğru olma ihtimali bulunmaktadır. Zira Kâhta, çevresindeki birçok diğer yerleşmeye (Damlacık, Burmapınar, Teğmenli, Yolaltı...) ve güneyi ile güneydoğusunda akmakta olan sulara göre kuzeyde yer almaktadır. Ayrıca kuzeyinde arazinin dağlık yapısından dolayı –belli bir mesafe boyunca- ulaşımın kolaylıkla sağlanabileceği herhangi bir yerleşme bulunmamaktadır ki bu da yerleşmenin çevresine göre kuzeyde yer almasıyla ilgili tanımlamanın coğrafi açıdan anlamlı olabileceği tezini güçlendirmektedir. Ayrıca bu ismin, söz konusu yerleşmenin bir sınır karakolu olmasıyla da ilgili olabileceği kanaatindeyiz.

‘Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları’ isimli esere göre ise (1928) bu dönemde Kâhta'nın halihazırda bulunduğu yerin ismi Kolik veya Kölik'tir. Nişanyan'a göre (2010); bu isim Kürtçe veya Ermenice'dir. Kolik kelimesi çardak

veya kulübe anlamına gelebileceği gibi bir aşiret (veya oymak, boy, cemaat, grup) ismi de olabilir.

Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere Kâhta isminin nereden geldiğine dair kesin bir yargıya ulaşmak mümkün değildir. Bununla birlikte üzerinde durulması gereken esas unsur Kâhta'nın, Kocahisar(yeni ismiyle Eski Kâhta)'dan taşınıp günümüzde de halen bulunduğu yerleşmenin ismi ve ismin kökenidir. Bahsini ettiğimiz bu yerleşim biriminin ismi 'Kolik'tir. Kâhta ilçe merkezi buraya taşındığında ismi de taşınmış olup, bu yerleşme 'Kolik' yerine Kâhta olarak adlandırılmıştır. Ancak aradan geçen zamana rağmen yöre halkı halen burayı tanımlarken 'Kolik' adını kullanmaktadır. Yukarıda belirtilen çardak ve kulübe anlamlarıyla benzerliğinin yanı sıra bu kelimenin 'hollik' kelimesiyle ilişkili olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Hollik, Adıyaman ve Şanlıurfa yörelerinde görülen, tarla işleriyle uğraşan insanların geçici olarak kullanmak üzere yapılan, kimi zaman kerpiç ve briket gibi malzemeler kimi zaman ise meşe ağaçlarının veya diğer ağaçların dalları kullanılarak oluşturulan meskenler olarak tanımlanabilir.

Öte yandan Türk Dil Kurumu'na ait Yeni Sözlüğe göre 'Höl' nemli, sulak anlamına gelmekte ve Hollik de nemli yeri ifade etmektedir (Elibüyük-Güzel, 2003, s. 57). Bunlar Adıyaman yöresinde daha çok ağaçlarla oluşturulurken, Şanlıurfa'da kerpiç ve briket gibi unsurlardan oluşturulur ve üstleri muşamba veya dere kenarlarından toplanan sazlıklarla kapatılır. Şanlıurfa'daki hollikler, bu yönüyle daha organize ve düzenlidir. Ancak Şanlıurfa hollikleri tarlaların kenarlarında veya içlerinde bulunurken, Adıyaman hollikleri -özellikle Yarıca Dağı (Halof) eteklerindeki köylerde- daimi olarak ikamet edilen evin bir parçası niteliğinde olup kimi zaman demir kimi zaman ise (Şanlıurfa'dakiler gibi) kavak ağaçlarından elde edilen sııklar aracılığıyla çatı kısmı sağlamlaştıran ve yazın kullanıldıktan sonra bozulan eklentilerdir (Foto 9). Bazı hollikler ise bunlardan farklı özellik sergilemektedir ki bunlara 'Kolik' denilir. Kolik, havaların soğuduğu kış mevsimlerinde gerek hayvanların ve hayvan sahiplerinin bu soğuk hava koşullarından korunmak amacıyla oluşturduğu, meskenlerin geçici veya kalıcı olduğu, kimi zaman ise -Kâhta'da olduğu gibi- bir süre sonra daimi yerleşme haline geldiği, mesken veya meskenler topluluğuna verilen isimdir (Foto 10). Kolik

kelimesinin bu yerleşim birimi için böyle bir anlam taşıdığını söylemek mümkündür. Ancak Kolik ile Hollik arasındaki farkın belirgin olmaması, bu adın tam olarak hangi anlamda kullanıldığını anlamamızı güçleştirmektedir. Nitekim Hollik kelimesi Sivas, Erzurum, Malatya, Mardin, Şanlıurfa yörelerinde ‘sulak yerlerde ekilen tarım alanlarındaki ürünlere bakmak ve korumak için yapılan geçici meskenler’ anlamında kullanılırken, ‘Kollik’ adı, özellikle Bitlis ve Van yörelerinde çoğunlukla kom ve yayla alanlarında kurulan geçici yerleşmelere verilmektedir (Elibüyük ve Güzel, 2003, s. 57). Bu durumda Kâhta şehri için hangisinin doğru olduğu noktasında bazı eksiklikler veya belirgin olmayan noktalar ortaya çıkmaktadır. Ancak Kolik isminin Kâhta için kışlak anlamında kullanılmış olma ihtimali yüksektir. Bunun sebebi ise, yerleşmenin kuruluş sahası itibariyle kışlak olmaya elverişli bir sahada bulunmasıdır.

Foto 9: Yörede Daimi İkametin Geçici Bir Eklentisi Niteliğinde Olan Holliklerden Bir Görünüm

Foto 10: Kâhta Şhrinde Daimi Olarak İkamet Edilen Tek Katlı Ve Holliklere Benzer Niteliğe Sahip Meskenlerden Bir Görünüm

Kollik isminin hollik ismiyle ilişkili olma ihtimalinin güçlü olduğundan bahsetmiştik. Başka bir çerçeveden bakıldığında ise daha farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Nitekim ilçe merkezi Eski Kâhta'dan Kollik'e taşındığı dönemde Kollik'in toplam nüfusu 834 (DİE, 1927) idi. Bu nüfus miktarı bir şehir merkezinin buraya taşınmasını gerektirecek kadar çekici bir sayı değildir ve bu durum Kollik'in nüfusunun önceki dönemlerde çok daha az olduğunu göstermektedir. Kollik'in kurulduğu yere bakıldığında ise buraya yerleşmek için (o zaman içinde değerlendirdiğimizde) tarımsal faaliyetlerden başka sebep görülmemektedir. Böylece önceleri tarım ve hayvancılık amaçlı olarak oluşturulan Holliklerin bulunduğu bir saha olma ihtimali akla yatkın hale gelmektedir. Bunu destekleyen diğer bir unsur ise Kollik'in ilk yerleşmelerinin bulunduğu sahada akmakta olan Hamdut deresidir. Çünkü insanların tarımsal faaliyetleri ve hayvancılığı yürütebilmesinin yanı sıra ve günlük ihtiyacını karşılayabilmesi suyun varlığına bağlıdır. Diğer bir destekleyici unsur ise burada halen örnekleri bulunan Eski Kollik evlerinin Şanlıurfa'daki holliklere benzer olmasıdır. Bunlar tek katlı yapılardır. Çatıları çevreden elde edilen bitki dalları ve yapraklarla kapatılmıştır. Aradan geçen zamanın ve yerleşmenin Cumhuriyet döneminden daha önce daimi hale gelmesinin neticesi olarak bu evler de kısmen daimi ikamete müsait hale getirilmiştir. Ancak bu evlerin günümüzde dahi benzer özellikler göstermesi dikkate değer bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kolik isminin hangi tarihten itibaren bu yerleşmenin adı olarak kullanılmaya başlandığına dair herhangi bir veriye rastlanılamamıştır. Ancak Index Anaticus'ta yer alan bilgilere göre bu isim 1928 yılına kadar kullanılmaktaydı. Ayrıca bu tarihte yapılan değişiklikle beraber ilçenin eski yerleşme merkezinin adı olan 'Kâhta' buraya verilmiştir.

Genel bir tabirle, Kâhta Çayı Havzası'nda ve araştırma alanımızı teşkil eden Kâhta ilçesindeki yerleşme yerlerinin seçilmesinde jeomorfolojik, iklimatik ve hidrografik özellikler rol oynamıştır. Bu özelliklerden kaynaklanan olumsuz şartlar büyük yerleşmelerin ortaya çıkmasını engellemiştir (Özdemir ve Tonbul, 1995, s. 154). Havzada hâkim yerleşme karakteri genel olarak küçük ve kır yerleşmeleri şeklindedir. Daimi yerleşmeleri kasaba, köy ve mahalle (mezra) yerleşmeleri teşkil eder (Elmastaş, 2008, s. 176).

Araştırma sahasında Kâhta şehrinin yanı sıra; 2 kasaba, 96 köy ve 98'i bu köylere bağlı mahalle olmak üzere toplamda 196 daimi yerleşim birimi bulunmaktadır (Tablo 2, Tablo 3, Harita 5). Bunların 65'i Doğal ortam özelliklerinden, 78'i Beşeri ortam özelliklerinden, 28'i Ekonomik faaliyetlerden etkilenmiştir. Diğer adlar grubunda ise toplamda 25 yerleşme yer almaktadır (Tablo 2). Bu bölümde ve çalışmamızın bütününde kullanılan eski yerleşme adları ile bu adların anlamları; Harita Genel Komutanlığı'nca 1958 yılında oluşturulan 1/100000 ölçekli Topografya haritalarının yanı sıra, DİE'nin Nüfus Sayımları, TESEV bünyesinde yapılan yerleşme adı çalışmaları, T.C. Dâhiliye Vekâletinin 'Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları', İçişleri Bakanlığı'nın 'Meskûn Yerler Kılavuzu', araştırma sahası ile ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmalar, yörede köy muhtarları ve köylerin ileri gelenleri ile yapılan mülakatlar, gezi ve gözlemlerden elde edilen veriler ve bazı web sayfalarından yararlanmak suretiyle tespit edilmiştir.

Tablo 2: Kâhta İlçesindeki Köy Ve Kasaba Yerleşmelerinin Listesi (Eski İle Yeni İsmine Göre) ve Kökenlerine Göre Sınıflandırması

Sıra No:	Yerleşmenin Yeni Adı	Yerleşmenin Eski Adı	Yerleşmenin Eski Adının Anlamı	Niteliği	Yerleşme Türü
1	Akıncılar	Tokaris	Tanrı'nın bereketli toprakları (?)	Ekonomik Faaliyetler	Kasaba
2	Adalı	Garmirik	(?)	Doğal Ortam	Köy
3	Akalın	Karsalah	Şifalı su (K)	Doğal Ortam	Köy
4	Akdoğan	Hıştūr	Sivrili (K)	Doğal Ortam	Köy
5	Akkavak	Aşūrgeh	Süryani yeri (S) (?)	Diğer Adlar	Köy
6	Akkuş	Xırabe	Harabe (K)	Beşeri Ortam	Köy
7	Aktaş	Melgusi	(?)	Diğer Adlar	Köy
8	Akyıldız	Titan	Ana Tanrıça Ülkesi (?)	Diğer Adlar	Köy
9	Alidam	Alidamı	(T)	Beşeri Ortam	Köy
10	Arılı	Bırcık	Kalecik veya saraycık (K)	Beşeri Ortam	Köy
11	Aydınpınar	Şume	Mabet (S)	Beşeri Ortam	Köy
12	Bağbaşı	Pillêş	(?)	Diğer Adlar	Köy
13	Bağözü	Berazi	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
14	Ballı	Hüt	Sivri tepe (K)	Doğal Ortam	Köy
15	Belenli	Pirot	Yaşlı veya bilge kişi (K)	Beşeri Ortam	Köy
16	Belören	Belviran	Yamaçtaki Virane (K) (?)	Doğal Ortam	Köy
17	Beşikli	Kefrî	Köy (S)	Beşeri Ortam	Köy
18	Boğazkaya	Xemşik	Ağaçsız kayalık (K)	Doğal Ortam	Köy
19	Bostanlı	Kitiş	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy

20	Bozpinar	Arga	İşıltı, parıltı (?)	Diğer Adlar	Köy
21	Boztarla	Mameciyan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
22	Bölükyayla	Mazél	Mazılı (K)	Doğal Ortam	Kasaba
23	Burmapınar	Darberi	Palamut Meşesi (K)	Doğal Ortam	Köy
24	Büyükbağ	Bütbağ	(?)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
25	Büyükbey	Kirbiz	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
26	Cumhuriyet	Lilan	Bataklık (K)	Doğal Ortam	Köy
27	Çakıreşme	Kosan	Köseler aşireti	Beşeri Ortam	Köy
28	Çaltılı	Selah	Dere (S)	Doğal Ortam	Köy
29	Çamlıca	Çamçin	Çamdiken (K)	Doğal Ortam	Köy
30	Çardak	Biriman	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
31	Çataltepe	Daragır	Büyük ağaç (K)	Doğal Ortam	Köy
32	Çaybaşı	Bazük	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
33	Çıralık	Çıralığ	Dergah,ziyaretgah (K)	Beşeri Ortam	Köy
34	Çukurtaş	Markik	Çayırıcık (K)	Doğal Ortam	Köy
35	Damlacık	Tavsi	Yezidî (Tavusî) (Y)	Beşeri Ortam	Köy
36	Dardağan		Dardağan ağacı (K)	Doğal Ortam	Köy
37	Dikenli	Gurni	Dikenli ot veya Geven (K)	Doğal Ortam	Köy
38	Doluca	Kefirme	Bizimköy (S) (?)	Beşeri Ortam	Köy
39	Dumlu	Huni	Kızılçık (köyü) (E)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
40	Durak Köyü	Menzil	Varılan veya inilen yer (A)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
41	Dut		(T)	Ekonomik Faaliyetler	Köy

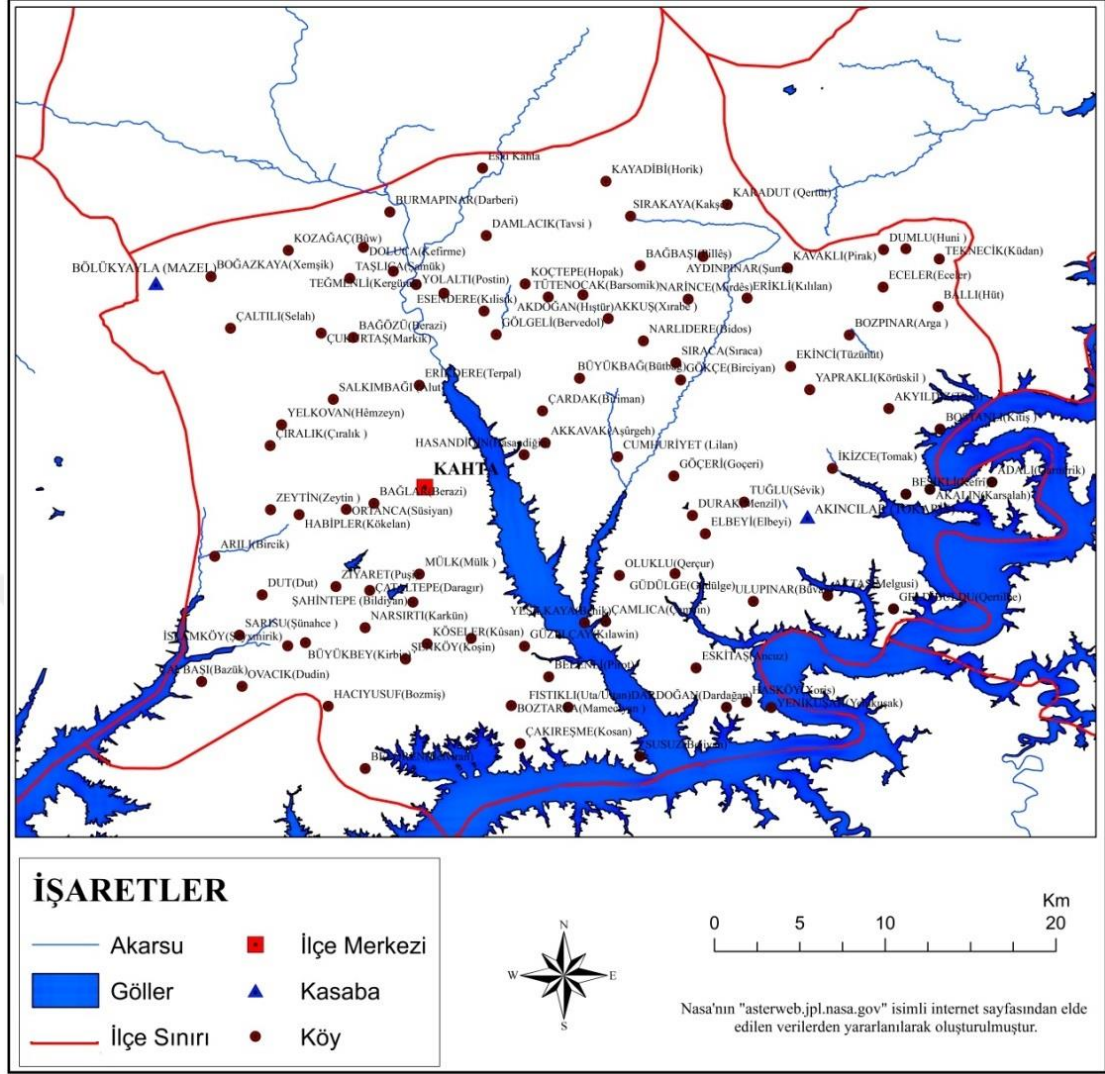
42	Eceler	Çeppek	Sapa yerleşme (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
43	Ekinci	Tüzünüt	İncirli (E)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
44	Elbeyi		(T)	Beşeri Ortam	Köy
45	Erikdere	Terpal	(?)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
46	Erikli	Kılılan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
47	Esendere	Kılısık	Kilisecik (K)	Beşeri Ortam	Köy
48	Eski Kâhta	Kâhta	Kuzey (A)	Diğer Adlar	Köy
49	Eskitaş	Ancuz	Karaerik (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
50	Fıstıklı	Uta/Uttan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
51	Geldibuldu	Qertilbe	Kahverengi tepe (K)	Doğal Ortam	Köy
52	Göçeri	Goçeri	Göçebeler (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
53	Gökçe	Birciyan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
54	Gölgeli	Bervedol	Boğaza doğru (K)	Doğal Ortam	Köy
55	Güdülge	Güdülge	(?)	Diğer Adlar	Köy
56	Güzelçay	Kaliyon,Kılawin	Kanyon (K)	Doğal Ortam	Köy
57	Habipler	Kökelan	Dağ gibi kale (K)	Beşeri Ortam	Köy
58	Hacıyusuf	Bozmiş	(?)	Beşeri Ortam	Köy
59	Hasandığın	Hasandığın	(?)	Beşeri Ortam	Köy
60	Hasköy	Xoris	Yığınak (?)	Diğer Adlar	Köy
61	Işıktepe	Kêvirireş	Karataş (K)	Doğal Ortam	Köy
62	İkizce	Tomak	(?)	Diğer Adlar	Köy
63	İslamköy	Şeyxmirik	Bilge şeyh (K)	Beşeri Ortam	Köy

64	Karacaören	Karacaveran	Kıraç arazideki virane (T)	Beşeri Ortam	Köy
65	Karadut	Qertüt	Karadut (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
66	Karataş			Doğal Ortam	Köy
67	Kavaklı	Pirak	Köprü/köprücük (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
68	Kayadibi	Horik	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
69	Koçtepe	Hopak	Tepelik (K)	Doğal Ortam	Köy
70	Kozağaç	Bûw	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
71	Köseler	Kûsan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
72	Mülkköy	Mülk	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
73	Narince	Mirdês	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
74	Narlidere	Bidos	(?)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
75	Narsırtı	Karkün	Çalışılan yer (K)	Diğer Adlar	Köy
76	Oluklu	Qerçur	Aşiret Adı	Beşeri Ortam	Köy
77	Ortanca	Süsiyan	Meyanlılar (K)	Beşeri Ortam	Köy
78	Ovacık	Dudin	(?)	Diğer Adlar	Köy
79	Salkımbağı	Alut	Aşiret Adı (K) (?)	Beşeri Ortam	Köy
80	Sarısu	Şünahce	Arpa ekilen yer (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
81	Sıraca		Bir tür hastalık adı (T)	Diğer Adlar	Köy
82	Sırakaya	Kakşer	Aslan ağabey (K)	Beşeri Ortam	Köy
83	Susuz	Bejiyan	Kurak Arazi (K)	Doğal Ortam	Köy
84	Şahintepe	Bildiyan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
85	Şenköy	Koşin	Dağ köyü (E)	Doğal Ortam	Köy

86	Taşlıca	Şamük	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
87	Teğmenli	Kergürak	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
88	Teknecik	Küdan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
89	Tuğlu	Sévik	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Köy
90	Tütenocak	Barsomik	Oruçoğlu (S)	Beşeri Ortam	Köy
91	Uluşınar	Büvan	Aşiret Adı (K)	Beşeri Ortam	Köy
92	Yapraklı	Körtüskil	(?)	Diğer Adlar	Köy
93	Yelkovan	Hêmezeyn	Hamzalar (A)	Beşeri Ortam	Köy
94	Yenikuşak			Diğer Adlar	Köy
95	Yeşilkaya	Behik	(?)	Doğal Ortam	Köy
96	Yolaltı	Postin	Dericiler (K)	Ekonomik Faaliyetler	Köy
97	Zeytin			Ekonomik Faaliyetler	Köy
98	Ziyaret	Puşı	Son (K) (?)	Beşeri Ortam	Köy

Kaynak: Eski yerleşme adları ile bu adların anlamları; Harita Genel Komutanlığı'nca 1958 yılında oluşturulan 1/100 000 ölçekli Topografya haritalarının yanı sıra, DİE'nin Nüfus Sayımları, TESEV bünyesinde yapılan yerleşme adı çalışmaları, T.C. Dâhiliye Vekâletinin 'Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları', İçişleri Bakanlığı'nın 'Meskûn Yerler Kılavuzu', araştırma sahası ile ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmalar, yörede köy muhtarları ve köylerin ileri gelenleri ile yapılan mülakatlar, gezi ve gözlemlerden elde edilen veriler ve bazı web sayfalarından yararlanmak suretiyle tespit edilmiştir. Not: Yerleşmelerin eski adlarının anlamlarının yanına yazılan harflerin anlamları şu şekildedir: (A)= Arapça, (E)= Ermenice, (K)= Kürtçe, (S)= Süryanice, (T)= Türkçe. (?)= Bilinmiyor.

Harita 5: Araştırma Sahası İçerisinde Yer Alan Yerleşmeler

Tablo 3: Kâhta İlçesindeki Köy ve Kasabalara Bağlı Mahallelerin Listesi (Eski ile Yeni İsmine Göre) ve Kökenlerine Göre Sınıflandırması

Sıra No:	Yerleşmenin Yeni Adı	Yerleşmenin Eski Adı	Yerleşmenin Eski Adının Anlamı	Niteliği	Bağlı Olduğu Köy veya Belde
1	Abdullahbey			Beşeri Ortam	Arılı (Bircik) Köyü
2	Acioğlu			Beşeri Ortam	Geldibuldu (Qertilbe) Köyü
3	Ada			Doğal Ortam	Akalın (Karsalah) Köyü
4	Akbel	Haceri	Taşlı (A)	Doğal Ortam	Çaybaşı (Bazük) Köyü
5	Akçakent			Beşeri Ortam	Oluklu (Qerçur) Köyü

6	Akçalı			Doğal Ortam	Akkuş (Xırabe)
7	Akçamezra	Akçamezar		Beşeri Ortam	Arılı Bircik Köyü
8	Akdamar	Külbiş	Zincirli (?)	Diğer Adlar	Bozpınar (Arga) Köyü
9	Akpınar	Kanîgewrik	Boz çeşme (K)	Doğal Ortam	Kavaklı (Pirak) Köyü
10	Alaköprü			Ekonomik Faaliyet	Çakıreşme (Kosan) Köyü
11	Ataköy			Beşeri Ortam	Ulupınar (Büvan) Köyü
12	Atlıca	Körgüden		Diğer Adlar	Yapraklı (Körüsül) Köyü
13	Avnik	Avnik	Serinsu (K)	Doğal Ortam	Gökçe (Birciyan) Köyü
14	Aydınlar			Beşeri Ortam	Arılı Bircik Köyü
15	Bahçe	Zergüz	Sarıceviz (K)	Ekonomik Faaliyet	Belören (Belviran) Köyü
16	Bahçe			Doğal Ortam	Geldibuldu (Qertilbe) Köyü
17	Bakacak			Diğer Adlar	Ulupınar (Büvan) Köyü
18	Baltalı	Dalince		Diğer Adlar	Sıraca Köyü
19	Başak	Zeynan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Bostanlı (Kitiş) Köyü
20	Bedirdikmen	Bedirdikme	Şahıs adı	Beşeri Ortam	Arılı (Bircik) Köyü
21	Beşevler	Beşalti	Beş veya altı ev (T)	Beşeri Ortam	Dut Köyü
22	Bırbır	Bırbır	Bir ot türü (K)	Doğal Ortam	Çıralık Köyü
23	Büyükbejyan	Bejiyan	Kurak Arazi (K)	Doğal Ortam	Belenli (Pivot) Köyü
24	Çamlıca	Beyat		Doğal Ortam	Akincılar (Tokaris) Beldesi
25	Çelebi	Mülk		Beşeri Ortam	Çıralık Köyü
26	Çiçek			Doğal Ortam	Zeytin Köyü
27	Damlı	Ücek	Boğaz (K)	Doğal Ortam	Eceler (Çepe) Köyü
28	Damüstü	Mêrgık	Çayırık (K)	Doğal Ortam	Eskitaş (Ancuz) Köyü
29	Dikili	Xaliçe	Halı (K)	Diğer Adlar	Narince (Mirdês) Köyü
30	Dikmen	Darberi	Palamut Meşesi (K)	Doğal Ortam	Burmapınar (Darberi) Köyü

31	Dikmetaş			Doğal Ortam	Yapraklı (Körüşkil) Köyü
32	Divan	Dêvan	Eski bir yerleşme türü	Beşeri Ortam	Erikli (Kılılan) Köyü
33	Dumanlı	Dûmanke	Dumanbey (K)	Beşeri Ortam	Çaybaşı (Bazük) Köyü
34	Erlar	Askeran	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Yolaltı (Postin) Köyü
35	Gözelek	Gozelek	Zirve (K)	Doğal Ortam	Oluklu (Qerçur) Köyü
36	Gülveren	Gulberan	Göl yanı (K)	Doğal Ortam	Karadut (Qertüt) Köyü
37	Gümüşkaya	Çingil		Doğal Ortam	Damlacık (Tavsi) Köyü
38	Güngörmüş	Türeşik	Karadut (K)	Ekonomik Faaliyet	Güdülge Köyü
39	Halifan		Aşiret adı	Beşeri Ortam	Bostanlı (Kitiş) Köyü
40	Hamzalı		Şahıs adı	Beşeri Ortam	Eskitaş (Ancuz) Köyü
41	Hisar	Kalan	İhtiyarlar-dedeler (K)	Beşeri Ortam	Burmapınar (Darberi) Köyü
42	Hüseyinli	Hüseyniya	Şahıs adı	Beşeri Ortam	Yenikuşak Köyü
43	Kamışlı			Doğal Ortam	Çaybaşı (Bazük) Köyü
44	Kanboğazı			Doğal Ortam	Karadut (Qertüt) Köyü
45	Kangölü	Golxün	Kangölü (K)	Doğal Ortam	Bölükayla (Mazêl) Beldesi
46	Karabağ	Korta Rezê Reş	Siyah Üzüm Çukuru (K)	Doğal Ortam	Taşlıca Şamük) Köyü
47	Karadut	Qertüt	Karadut (K)	Ekonomik Faaliyet	Çaltılı (Selah) Köyü
48	Karagöl			Doğal Ortam	Narince (Mirdês) Köyü
49	Karakuş			Doğal Ortam	Bağözü (Berazi) Köyü
50	Karamağara			Doğal Ortam	Güdülge Köyü
51	Karaman			Beşeri Ortam	Bostanlı (Kitiş) Köyü
52	Karanfil			Doğal Ortam	Damlacık (Tavsi) Köyü
53	Karapınar	Bêzavdi	Suya bakan yer (K)	Doğal Ortam	Tütenocak (Barsomik) Köyü
54	Kazanlı	Bezi		Diğer Adlar	Çukurtaş (Markik) Köyü
55	Keklik	Kevik	Keklik (K)	Doğal Ortam	Güzelçay (Kılavin) Köyü

56	Keklik	Hezena		Doğal Ortam	Teğmenli (Kergürak) Köyü
57	Kerkah	Kerkâh	Bağbozumu (K)	Ekonomik Faaliyet	Ekinci (Tüzünüt) Köyü
58	Kılavuz	Besele	(?)	Diğer Adlar	Akıncılar (Tokaris) Beldesi
59	Kımk	Kımk	Kısacık (K)	Diğer Adlar	Hacıyusuf (Bozmuş) Köyü
60	Kilistik	Kilisk	Kilisecik (K)	Beşeri Ortam	Çıralık Köyü
61	Köprübaşı			Ekonomik Faaliyet	Esendere (Kilistik) Köyü
62	Kubilay		Aile Soyadı	Beşeri Ortam	Ortanca (Süsiyan) Köyü
63	Küçük Eceler	Küçük Çepek	Küçük ve sapa yerleşme (K)	Ekonomik Faaliyet	Eceler (Çepek) Köyü
64	Menderes		Aile Soyadı	Beşeri Ortam	Dut Köyü
65	Murtaç	Qêrmit	(?)	Diğer Adlar	Tuğlu (Sêvik) Köyü
66	Mustafaçayır			Beşeri Ortam	Ulupınar (Büvan) Köyü
67	Onevler	Gum	Hayvancılık yapılan yer (K)	Ekonomik Faaliyet	Karadut (Qertüt) Köyü
68	Osmanpınar	Tıfındır	İftar Tepesi (A)	Doğal Ortam	Koçtepe (Hopak) Köyü
69	Özelevler	Usîsimel	Bıyıklı Osman (K)	Beşeri Ortam	Boğazkaya (Xêmişik) Köyü
70	Salik	Salik	Yassı taş (K)	Doğal Ortam	Karadut (Qertüt) Köyü
71	Samanlı	Gerbû	Düştü, yuvarlandı (K)	Diğer Adlar	Eceler (Çepek) Köyü
72	Sıratut			Ekonomik Faaliyet	Adalı (Garmirik) Köyü
73	Soğuksu	Gağındağ	Dağdaki geçit (K)	Doğal Ortam	Akıncılar (Tokaris) Beldesi
74	Sultanmağara			Beşeri Ortam	Köseler Kûsan) Köyü
75	Susamlı	Süsik	Meyan Bitkisi (K)	Doğal Ortam	Güdülge Köyü
76	Sünke	Sünke (Usenike)	Şahıs adı	Beşeri Ortam	Boğazkaya (Xêmişik) Köyü
77	Şahintepe	Kanboğazı		Doğal Ortam	Karadut (Qertüt) Köyü
78	Şirinevler	Guma	Hayvancılık yapılan yer (K)	Ekonomik Faaliyet	Karadut (Qertüt) Köyü
79	Tabaklı	Neshik	(?)	Diğer Adlar	Belenli (Pivot) Köyü
80	Taşlıçay	Hevayik	Havadar veya hava alan yer	Doğal Ortam	Ulupınar (Büvan) Köyü

81	Tepebaşı	Keferğuruş	Ğuruşköyü (S)	Beşeri Ortam	Eskitaş (Ancuz) Köyü
82	Teryan	Teryan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Oluklu (Qerçur) Köyü
83	Tilbe	Tilbê	Tepelik (A)	Doğal Ortam	Geldibuldu (Qertilbe) Köyü
84	Tille	Tille	Tepecik (A)	Doğal Ortam	Geldibuldu (Qertilbe) Köyü
85	Ulukaya	Gumik	Hayvancılık yapılan yer (K)	Ekonomik Faaliyet	Narlıdere (Bidos) Köyü
86	Üçevler	Terziyan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Narince (Mirdês) Köyü
87	Üçkardeş	Giresur	Kırmızı Tepe (K)	Doğal Ortam	Ekinci (Tüzünüt) Köyü
88	Yassıkaya	Seküya	Seki,Basamak (K)	Doğal Ortam	Doluca (Kefirme) Köyü
89	Yeni Adalı	Hiniç	Tepeli	Doğal Ortam	Adalı (Garmirik) Köyü
90	Yenice	İngirce		Beşeri Ortam	Koçtepe (Hopak) Köyü
91	Yeniköy	Golahmet	Ahmet'in Gölü (K)	Beşeri Ortam	Tuğlu (Sêvik) Köyü
92	Yenişehir	İngişar	(?)	Beşeri Ortam	Erikli (Kılılan) Köyü
93	Yeşildirek	Gevûzi	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Tuğlu (Sêvik) Köyü
94	Yolçatı	Gigan	Aşiret adı	Beşeri Ortam	Oluklu (Qerçur) Köyü
95	Yonca	Berbenos	Tarlabaşı (K)	Doğal Ortam	Tuğlu (Sêvik) Köyü
96	Yukarımahalle	Behyvek	Bademcik (Badem ağacı) (K)	Ekonomik Faaliyet	Koçtepe (Hopak) Köyü
97	Yüksekyayla			Doğal Ortam	Belenli (Pilot) Köyü
98	Ziyaret			Beşeri Ortam	Karadut (Qertüt) Köyü

Kaynak: Eski yerleşme adları ile bu adların anlamları; Harita Genel Komutanlığı'nca 1958 yılında oluşturulan 1/100 000 ölçekli Topografya haritalarının yanı sıra, DİE'nin Nüfus Sayımları, TESEV bünyesinde yapılan yerleşme adı çalışmaları, T.C. Dâhiliye Vekaleti'nin 'Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimizin Adları', İçişleri Bakanlığı'nın 'Meskûn Yerler Kılavuzu', araştırma sahası ile ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmalar, yörede köy muhtarları ve köylerin ileri gelenleri ile yapılan mülakatlar, gezi ve gözlemlerden elde edilen veriler ve bazı web sayfalarından yararlanmak suretiyle tespit edilmiştir. Not: Yerleşmelerin eski adlarının anlamlarının yanına yazılan harflerin anlamları şu şekildedir: (A)= Arapça, (E)= Ermenice,(K)= Kürtçe, (S)= Süryanice, (T)= Türkçe.(?)= Bilinmiyor.

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin %40'ı adını Beşeri Ortam özelliklerinden almaktadır. Bunun dışındaki yerleşme adlarının da %33'ünün Doğal Ortam özelliklerinden , %14'ünün Ekonomik faaliyetlerden yararlanılarak adlandırıldığı söylenebilir. Diğer yerleşme adları ise %13'lük bir orana sahiptir

(Tablo 4, Grafik 2). Bu verilerden anlaşıldığı üzere araştırma sahasında bulunan yerleşmelere verilen adların –kısmen değiştirilmiş olmalarına rağmen- 171’iyle ilgili adlandırmaları (%87) coğrafya bilimi sınırları içerisinde değerlendirmek mümkündür. Yerleşmelerin eski adlarının coğrafi açıdan önemini ortaya koymak bakımından söz konusu değerlendirmelerin eski adlar esas alınarak yapıldığını vurgulamak gerekir. Bu durum coğrafi özelliklerin insan ve doğal ortam ilişkisinin ortaya konulabilmesi açısından da anlamlıdır.

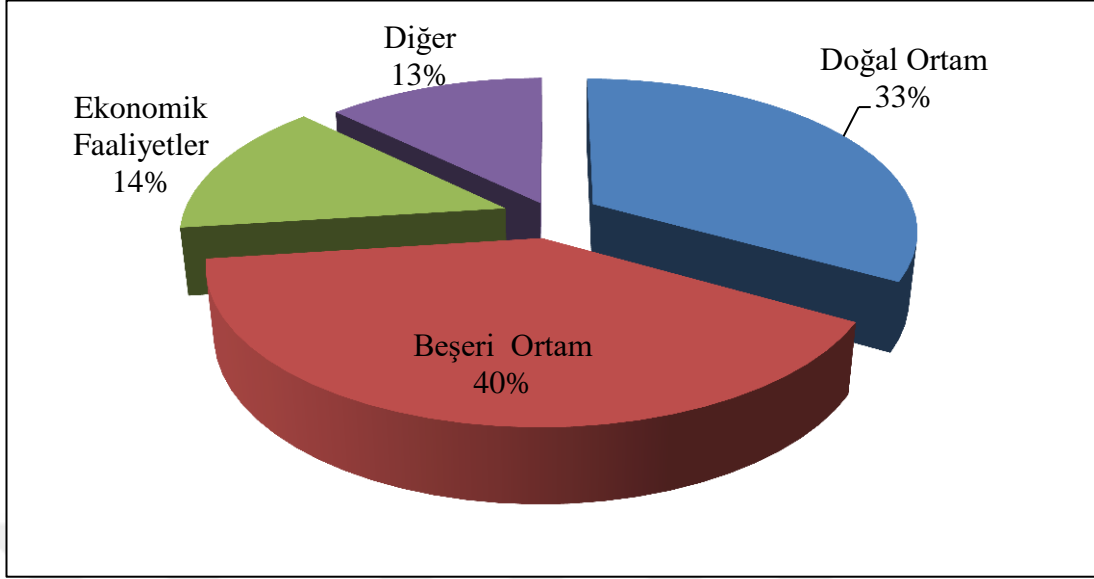
Tablo 4: Coğrafi Sınıflandırmaya Göre Kâhta İlçesi Yerleşme Adları

	Adın Kökeni	Yerleşme Sayısı	Toplam	Oranı (%)
Doğal Ortam	Topografya	28	65	33
	Litoloji-Toprak	6		
	Hidrografya	7		
	Bitkiler	18		
	Hayvan Varlığı	3		
	İklim	3		
Beşeri Ortam	Yerleşme	12	78	40
	Kişi Adları	20		
	Aile-Aşiret	37		
	Dini Unsurlar	9		
Ekonomik Faaliyetler	Tarımsal Faaliyetler	17	28	14
	Hayvancılık	5		
	Ulaşım	6		
Diğer Adlar	Anlamına Ulaşılan	14	25	13
	Anlamına Ulaşılamayan	11		
TOPLAM		196	196	100

Kaynak: Eski yerleşme adları ile bu adların anlamları; Harita Genel Komutanlığı’nca 1958 yılında oluşturulan 1/100 000 ölçekli Topografya haritalarının yanı sıra, Dâhiliye Vekaleti’nin ‘Son Taksimatı Mülkiyede Köylerimiz Adları’, İçişleri Bakanlığı’nın ‘Meskûn Yerler Kılavuzu’, araştırma sahası ile ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmalar, yörede köy muhtarları ve köylerin ileri gelenleri ile yapılan mülakatlar, gezi ve gözlemlerden elde edilen veriler ve bazı web sayfalarından yararlanmak suretiyle tespit edilmiştir.

Grafik 2: Coğrafi Sınıflandırmaya Göre Kâhta İlçesi Yerleşme Adlarının Oranları (%)

Ayrıca Beşeri Ortam özelliklerinden etkilenen yerleşmelerin oransal olarak, doğal ortam ile ekonomik faaliyetler grubunda yer alanlardan daha fazla olmasının yörenin kültürel yapısıyla ilgili olduğunu vurgulamak gerekir.

Görülüyor ki, insan bir taraftan, kendi adını veya diğer insanlarla bütünleşen ortak şahsiyetini toprağa nakşederek onun üzerindeki hâkimiyetini sembolleştirirken, diğer taraftan da tabiatın kendisi üzerindeki etkisini dile getirmekten kaçınmıyor (Yediyıldız, 1984, s. 28).

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin tespit edilebilen ve yapılan incelemelerin bir neticesi olarak doğru olduğu düşünülen isimlerine değinilmiş olup; bu adların Coğrafi ortamlarla ilişkileri üzerinde özellikle durulmuştur. İstatistikî değerlendirmelerin esas dayanağını da söz konusu nitelikler oluşturmaktadır.

2.1. ADINI DOĞAL ORTAMDAN ALAN YERLEŞMELER

İnsanın müdahalesi olmadan, doğal ortam içerisinde doğal olarak meydana gelen faaliyet ve durumları, doğal ortam-insan etkileşimi kapsamında dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma, nedensellik prensiplerine bağlı kalarak ele alıp inceleyen ve

sonuçlarını bir sentez halinde ortaya koyan coğrafya anabilim dalına “doğal coğrafya” denir (Özçağlar, 2006, s. 28).

Fiziki coğrafya, yeryüzünde hem canlı hem de cansız ortamı oluşturan öğeleri dikkate alır ve adeta bir ortam bilimi olan ekolojide olduğu gibi, bunlar arasındaki karşılıklı ilişkileri inceler. Bu öğeler; yeryüzü şekillerinin oluşumlarına veya şekillendirici amilin özelliğine göre topografya tipleri, iklim, toprak, doğal bitki örtüsü ve hayvan topluluklarıdır. Bunlardan arazi şekilleri, iklim ve ana materyal grupları ortamın cansız öğelerini, toprak (içerisinde flora ve fauna barındırdığı için), bitki ve toplulukları da canlı öğelerini oluşturur (Atalay, 2005, s. 2). Söz konusu öğeler, araştırmamızın yöntemi ve sonuçlarının değerlendirilmesi açısından faydalı olacak niteliktedir. Zira doğal ortam özellikleri bakımından yapılacak yerleşme adı çalışmalarının belirli bir sınıflandırma dâhilinde olması gerekir. Böylece, doğal ortamın yerleşme adları üzerindeki etkisi hakkında objektif bir fikir edinme imkânı doğmaktadır.

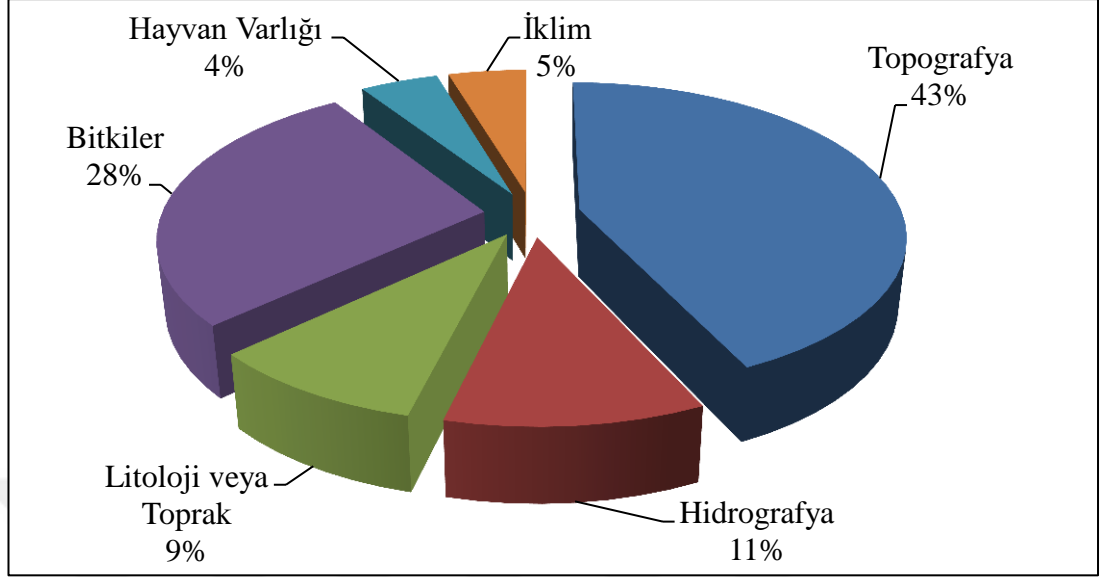
İlçe sınırları içerisinde adını Doğal ortamdan alan yerleşme sayısı 65'tir. Doğal ortam içerisinde yer alan bilim dalları açısından değerlendirildiğinde ise en fazla ismin adını topografyadan alan yerleşmelere ait olduğu (28) ve adını Bitkilerden alanların ikinci sırada (18) yer aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, söz konusu yerleşmeler arasında adını Litoloji veya Topraktan alan yerleşme sayısının 6, Hidrografyadan alanların 7, İklimden alanların 3 ve son olarak hayvan varlığından alanların da yine 3 olduğunu belirtmek gerekir (Tablo 5, Grafik 3).

Tablo 5: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmeler

Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmeler	Yerleşme Sayısı	Oran (%)
Adını Topografyadan Alan Yerleşmeler	28	43
Adını Hidrografyadan Alan Yerleşmeler	7	11
Adını Litoloji veya Topraktan Alan Yerleşmeler	6	9
Adını Bitkilerden Alan Yerleşmeler	18	28
Adını Hayvan Varlığından Alan Yerleşmeler	3	4
Adını İklimden Alan Yerleşmeler	3	5
TOPLAM	65	100

Kaynak: DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki Nüfus Kayıtları, TÜİK 2016, Yöredeki Arazi Çalışmaları Sırasında Yapılan Mülakatlar.

Grafik 3: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmelerin Dağılımı (%)

Adını Doğal ortamdan alan yerleşmeler arasında en yüksek oran Topografyaya (%43) aittir. Adını Bitkilerden alanların oranı ise %28 olup; bunu Hidrografya %11, Litoloji-Toprak %9, İklim %5, hayvan varlığı ise %4 ile takip etmektedir (Grafik 3).

Yukarıdaki verilerden de anlaşıldığı üzere doğal coğrafya özelliklerinden etkilenen yerleşme adlarının %71'i Topografya ve bitkilerle ilgilidir. Bu durum, yaşam koşullarını büyük ölçüde etkileyen iki unsurun bunlar olmasının neticesidir. Ayrıca bu değerlendirmeye adını tarımdan alan yerleşmeler başlığı altında incelenen tarım bitkilerinin dâhil edilmediğini belirtmek gerekir. Diğer Doğal ortam unsurlarının daha az bir orana sahip olmasının, oluşturdukları bölgesel etkiyle ilgili olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca iklimden etkilenen yerleşme adı sayısının az olmasını bölgesel etkilerle izah etmek mümkün değildir. Bu durum, daha çok iklimin genel bir etkiye sahip olması ve dolayısıyla yerleşme isimlerini etkileyecek bölgesel farklılıklara daha az imkân tanınmasıyla ilgilidir. Şunu da belirtmek gerekir ki bu tür bir değerlendirme hava olaylarının kısa mesafelerde değiştiği yerleşmeler açısından doğru olmayacaktır. Dolayısıyla bölgesel farklılıkların yerleşme adları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu unutulmamalıdır. Yörede, adını Topografyadan ve

bitkilerden alan yerleşmelerin fazla olması (toplam 48 yerleşme) bununla ve yerleşmelerin kurulduğu ortamın doğal ortam açısından belirgin olan özellikleriyle ilgilidir(Tablo 6).

Tablo 6: Adını Doğal Ortamdan Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği	Türü
1	Ada		Topografya	Mahalle
2	Garmirik (Adalı)		Topografya	Köy
3	Haceri (Akbel)	Taşlı	Topografya	Mahalle
4	Hıştür (Akdoğan)	Sivrili	Topografya	Köy
5	Hüt (Ballı)	Sivri tepe	Topografya	Köy
6	Belviran (Belören)	Yamaçtaki Virane ?	Topografya	Köy
7	Xemişik(Boğazkaya)	Ağaçsız kayalık	Topografya	Köy
8	Ücek (Damlı)	Boğaz	Topografya	Mahalle
9	Dikmetaş		Topografya	Mahalle
10	Bervedol (Gölgeli)	Boğaza doğru	Topografya	Köy
11	Gozelek (Gözelek)	Zirve	Topografya	Mahalle
12	Gulberan (Gülveren)	Göl yanı	Topografya	Mahalle
13	Kaliyon, Kilawîn (Güzelçay)	Kanyon	Topografya	Köy
14	Kanboğazı		Topografya	Mahalle
15	Karamağara		Topografya	Mahalle
16	Bêzavdi (Karapınar)	Suya bakan yer	Topografya	Mahalle
17	Hopak (Koçtepe)	Tepelik	Topografya	Köy
18	Tılfindır (Osmanpınar)	İftar Tepesi	Topografya	Mahalle
19	Gağındağ (Soğuksu)	Dağdaki geçit	Topografya	Mahalle
20	Kanboğazı (Şahintepe)		Topografya	Mahalle
21	Koşin (Şenköy)	Dağ köyü	Topografya	Köy
22	Tilbê (Tilbe)	Tepelik	Topografya	Mahalle
23	Tille	Tepecik	Topografya	Mahalle
24	Giresur (Üçkardeş)	Kırmızı Tepe	Topografya	Mahalle
25	Seküya (Yassıkaya)	Seki, Basamak	Topografya	Mahalle
26	Hiniç (Yeni Adalı)	Tepeli	Topografya	Mahalle
27	Berbenos (Yonca)	Tarlabaşı	Topografya	Mahalle
28	Yüksekyayla		Topografya	Mahalle
29	Karsalah (Akalın)	Şifalı su	Hidrografya	Köy
30	Kanîgewrik (Akpınar)	Boz çeşme	Hidrografya	Mahalle

31	Avnik	Serinsu	Hidrografya	Mahalle
32	Lilan (Cumhuriyet)	Bataklık	Hidrografya	Köy
33	Selah (Çaltılı)	Dere	Hidrografya	Köy
34	Karagöl		Hidrografya	Mahalle
35	Golxün (Kangölü)	Kangölü	Hidrografya	Mahalle
36	Qertilbe (Geldibuldu)	Kahverengi tepe	Litoloji-Toprak	Köy
37	Çingil (Gümüşkaya)		Litoloji-Toprak	Mahalle
38	Kêvirireş (Işıktepe)	Karataş	Litoloji-Toprak	Köy
39	Karataş		Litoloji-Toprak	Köy
40	Salik	Yassı taş	Litoloji-Toprak	Mahalle
41	Behik (Yeşilkaya)		Litoloji-Toprak	Köy
42	Akçalı		Bitkiler	Mahalle
43	Bahçe		Bitkiler	Mahalle
44	Bırbır	Bir ot türü	Bitkiler	Mahalle
45	Mazél (Bölükayla)	Mazılık	Bitkiler	Kasaba
46	Darberi (Burmamınar)	Palamut Meşesi	Bitkiler	Köy
47	Çamçin (Çamlıca)	Çamdiken	Bitkiler	Köy
48	Beyat (Çamlıca)		Bitkiler	Mahalle
49	Daragır (Çataltepe)	Büyük ağaç	Bitkiler	Köy
50	Çiçek		Bitkiler	Mahalle
51	Markik (Çukurtaş)	Çayırık	Bitkiler	Köy
52	Mêrgık (Damüstü)	Çayırık	Bitkiler	Mahalle
53	Dardağan	Dardağan ağacı	Bitkiler	Köy
54	Gurni (Dikenli)	Dikenli ot veya Geven	Bitkiler	Köy
55	Darberi (Dikmen)	Palamut Meşesi	Bitkiler	Mahalle
56	Huni (Dumlu)	Kızılcık (köyü)	Bitkiler	Köy
57	Kamışlı		Bitkiler	Mahalle
58	Karanfil		Bitkiler	Mahalle
59	Süsik (Susamlı)	Meyan Bitkisi	Bitkiler	Mahalle
60	Karakuş		Hayvan Varlığı	Mahalle
61	Hezena (Keklik)		Hayvan Varlığı	Mahalle
62	Kevik (Keklik)	Keklik	Hayvan Varlığı	Mahalle
63	Bejiyan (Büyükbejiyan)	Kurak Arazi	İklim	Mahalle

64	Hevayik (Taşlıçay)	Havadar veya hava alan yer	İklim	Mahalle
65	Bejiyan (Susuz)	Kurak Arazi	İklim	Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırma sahamızdaki yerleşme adlarının %33'ünün Doğal ortam özelliklerinden etkilendiğini belirtmiştik. Bu yerleşme adlarını doğal ortam başlığı altındaki diğer bilim dalları açısından ayrı ayrı değerlendirmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

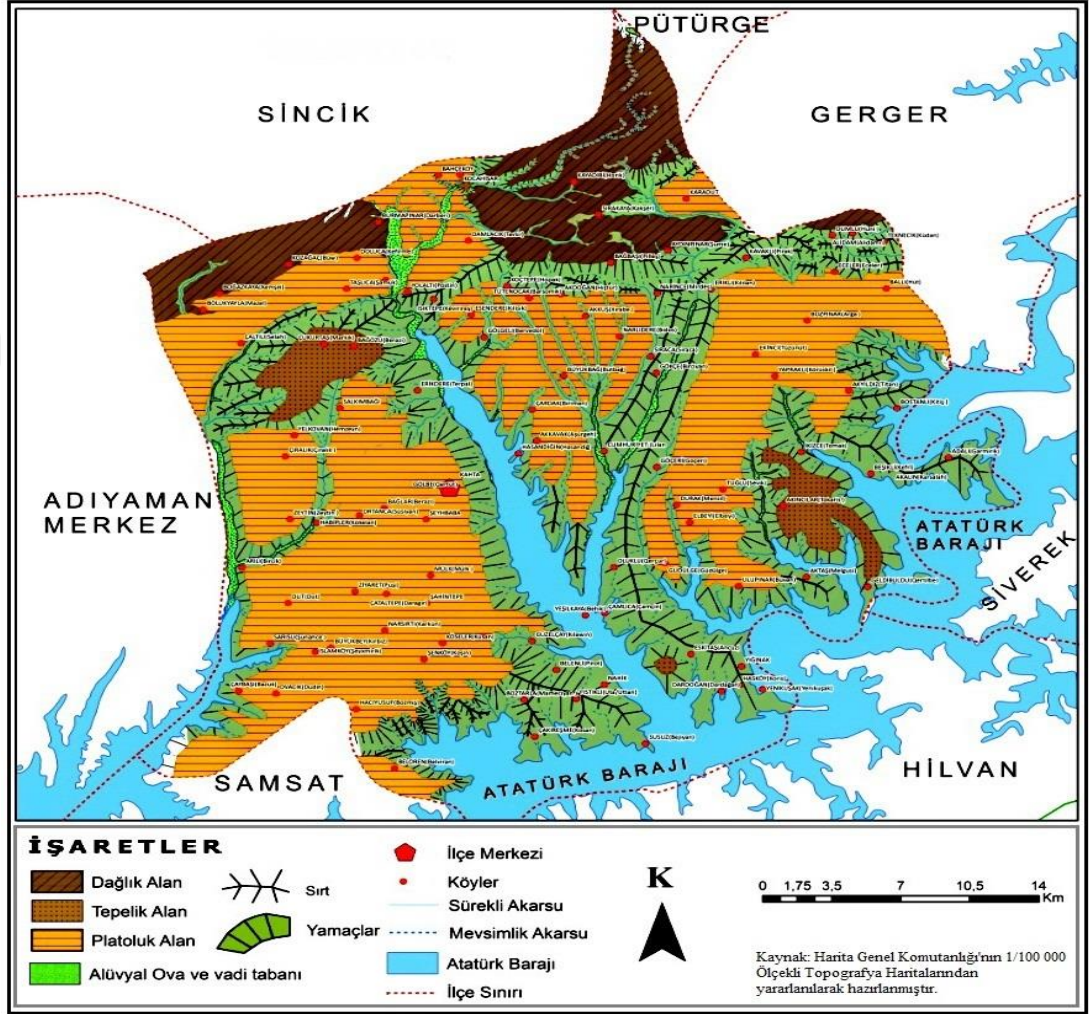
2.1.1. Adını Topografyadan Alan Yerleşmeler

Jeomorfoloji, eski Yunancadaki (Grekçede) geo: yer, morphe: şekil, logos: bilim sözcüklerinin bileşimiyle elde edilen bir terim olup, “yer şekli bilimi” anlamına gelmektedir (Özçağlar, 2006, s. 29). Daha geniş bir ifade ile Jeomorfoloji, karalar üzerinde ve denizlerin altında, litosferin yüzeyinde görülen şekilleri inceleyen, oluşum ve evrimlerini açıklayan, bunları sınıflandıran, coğrafik yayılış ve gruplanmalarını nedenleriyle birlikte araştıran bilim dalıdır (Erinç, 2012, s. 3). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere Jeomorfoloji, birbiriyle bağlantı süreçleri coğrafya biliminin temel ilkelerinden –özellikle nedensellik- yararlanmak suretiyle açıklama gayreti içerisindedir. Çalışmamız açısından en önemli niteliği ise yerleşme adı seçiminde yararlanılan jeomorfolojik özelliklerin yine büyük ölçüde nedensellik ilkesiyle ilgili olmasıdır. Dolayısıyla yerleşme adlarını etkileyen unsurlar bağlamında sorulacak “neden” sorusu ve bu soruya verilecek cevaplar, yerleşme adının coğrafi ortam ile ilişkisini ortaya koymak açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Adını doğal ortam özelliklerinden alan yerleşmeler arasında en büyük oransal değerini topografyaya ait olduğunu (%43) belirtmiştik. Şimdi bunları detaylandırarak inceleyelim:

Görüldüğü üzere bazı yerleşmelerin eski ve yeni adı aynıdır (Tablo 6). Bu durum söz konusu yerleşmelerin kuruluş açısından da yeni olmalarından veya yerleşme adının tarihsel süreç içerisinde herhangi bir değişiklik göstermemesinden

ileri gelmektedir. Öte yandan, araştırma sahası içerisindeki bazı yerleşmelerin yeni adlarının da coğrafi anlamda faydalı olabileceği hususuna da vurgu yapmak gerekir. Bu durum, yerleşmelerin eski adının tespit edilemediği durumlarda yararlı olabilecek niteliktedir.

Harita 6: Kâhta İlçesinin Jeomorfoloji Haritası

Doğal ortam özelliklerinden adını alan yerleşmelerin büyük bir bölümü yamaç, tepe vadi gibi topografik unsurlardan almıştır. Bu grup içinde “tepe” anlamına gelen yerleşme isimlerinin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Elmastaş, Şahinalp ve diğ., 2013, s. 581). Genel bir tabirle tepe veya çevresine göre yüksekte olan yer olarak değerlendirilecek sahalardan etkilenecek adlandırılan yerleşmelerin sayısı 10’dur (Tablo 7). Bu durum, yöre yükseltisinin kısa mesafelerde değişmesinden ve yükseltinin belirleyici etkisinden ziyade söz konusu yerleşmelerin

genel olarak çevrelerine göre nispeten yüksek rakımlı yerlere kurulmasıyla ilgilidir. Buna Hıştür (Sivrili), Hüt (Sivritepe), Hopak (Tepelik), Tıfındır (İftar tepesi) gibi yerleşmeleri örnek olarak vermek mümkündür (Foto 11, Foto 12, Foto 13).

Foto 11: 850 Metre Yükseklikte Kurulmuş Olan Hüt (Ballı) Köyünün Doğudan Görünümü

Foto 12: Hopak Köyünün (Koçtepe) Güneybatısından Bir Görünüm

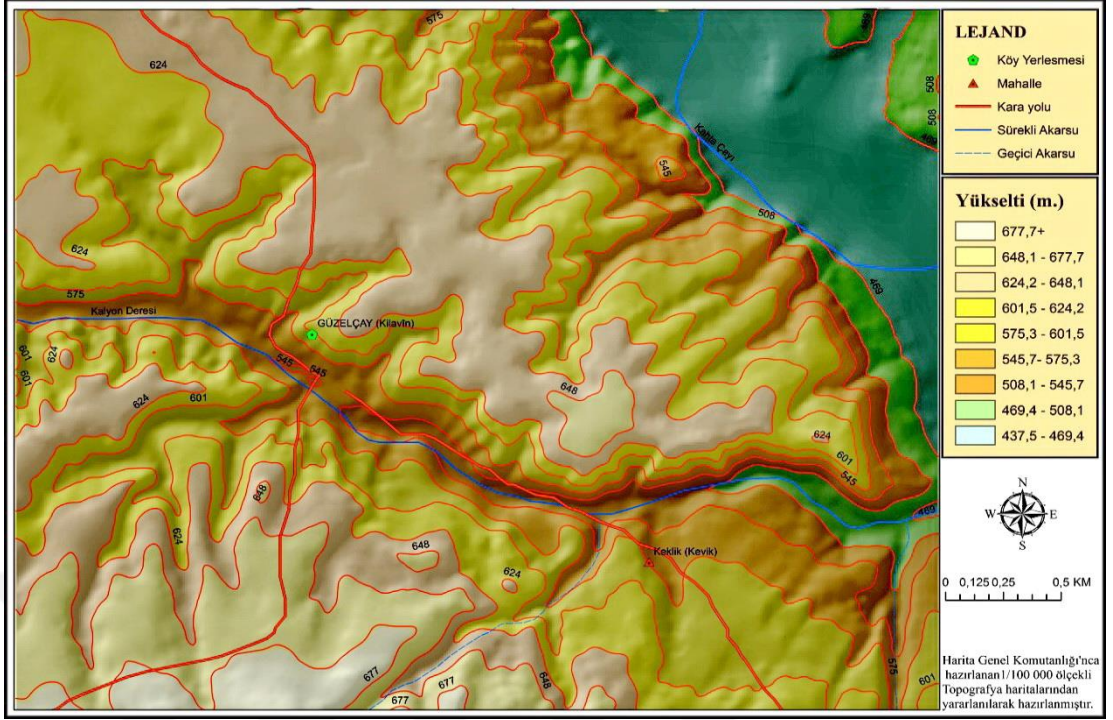

Foto 13: Hopak (Koçtepe) Köyü'ne Bağlı Tılfındır (İftar Tepesi) Mahallesinden Bir Görünüm

Öte yandan adını Topografyadan alan diğer yerleşmeler birbirinden farklı özelliklere sahiptir ve isimlerini sahip oldukları bu özelliklerden almışlardır. Bunlar; 4 adet boğaz veya geçit, 1 ova, 2 ada, 1 yamaç, 3 dağlık ve taşlı, 1 adet suya bakan arazi, 1 adet seki ve 1 adet kanyon şeklinde örneklendirilebilir. Ayrıca tasviri bir tanımlama açısından yeterli olmasa da adını araziden kaynaklanan 'tarlabası' gibi tanımlamalardan aldığı için bu gruba dâhil edilen yerleşmeler bulunmaktadır (Tablo 7).

Coğrafi kavramlardan yararlanılmak suretiyle adlandırılan ve bu açıdan ayrı bir öneme sahip olan iki yerleşmeden de bahsetmek gerekmektedir. Bunlar Seküya (Yassıkaya) ile Kılawîn (Güzelçay) yerleşmeleridir. Seküya (Yassıkaya) yerleşmesinin adını Kâhta Çayının kenarındaki sekilerden aldığı görülmektedir Foto 13). Kılawîn (Güzelçay) köyünün eski yerleşme kalıntılarının Kâhta çayına daha yakın bir mesafede yer alması kanyon tanımlaması bakımından önemli bir gerekçe oluşturmaktadır (Harita 7, Foto 14, Foto 15, Foto 16).

Harita 7: Kilawîn (Güzelçay) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Foto 14: Seküya (Yassıkaya) Mahallesi Kâhta Çayı'nın Oluşturduğu Bir Seki (Taraça) Üzerinde Kurulmuştur.

Foto 15: Kilawîn (Güzelçay) Köyünün Güneydoğusundan Bir Görünüm

Foto 16: Kilawîn (Güzelçay) Köyünün Güneydoğusunda Yer Alan Eski Yerleşme Kalıntılarından Bir Görünüm

Tablo 7: Adını Topografyadan Alan Yerleşmeler

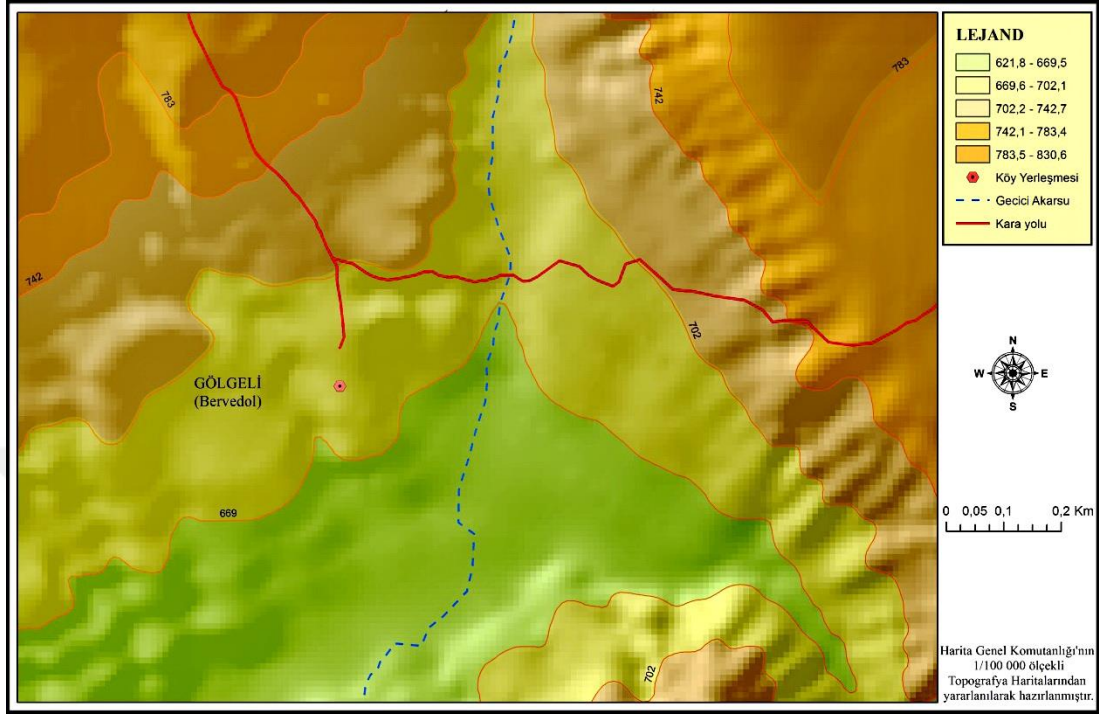
Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Ada		Mahalle
2	Garmirik (Adalı)		Köy
3	Haceri (Akbel)	Taşlı	Mahalle
4	Hıştür (Akdoğan)	Sivrili	Köy
5	Hüt (Ballı)	Sivri tepe	Köy
6	Belviran (Belören)	Yamaçtaki Virane ?	Köy
7	Xemşik (Boğazkaya)	Ağaçsız kayalık	Köy
8	Ücek (Damlı)	Boğaz	Mahalle
9	Dikmetaş		Mahalle
10	Bervedol (Gölgeli)	Boğaza doğru	Köy
11	Gozelek (Gözelek)	Zirve	Mahalle
12	Gulberan (Gülveren)	Göl yanı	Mahalle
13	Kaliyon, Kılavîn (Güzelçay)	Kanyon	Köy
14	Kanboğazı		Mahalle
15	Karamağara		Mahalle
16	Bêzavdi (Karapınar)	Suya bakan yer	Mahalle
17	Hopak (Koçtepe)	Tepelik	Köy
18	Tılfındır (Osmanpınar)	İftar Tepesi	Mahalle
19	Gağındağ (Soğuksu)	Dağdaki geçit	Mahalle
20	Kanboğazı (Şahintepe)		Mahalle
21	Koşin (Şenköy)	Dağ köyü	Köy
22	Tilbê (Tilbe)	Tepelik	Mahalle
23	Tille (Tille)	Tepecik	Mahalle
24	Gıresur (Üçkardeş)	Kırmızı Tepe	Mahalle
25	Seküya (Yassıkaya)	Seki, Basamak	Mahalle
26	Hiniç (Yeni Adalı)	Tepeli	Mahalle
27	Berbenos (Yonca)	Tarlabaşı	Mahalle
28	Yüksekyayla		Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bervedol (Gölgeli) yerleşmesi mevsimlik akış sergileyen bir dere yatağının kuzeybatı tarafında yer almaktadır. Yerleşmenin bulunduğu sahanın nispeten daha az rüzgâr alacak konumda olması ve özellikle kış aylarında güneşten daha fazla

yararlanmaya müsait olmasının bu ismi almasında etkili olduğu kanaatindeyiz (Harita 8, Foto 17).

Harita 8: Bervedol (Gölgeli) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Foto 17: Kâhta'nın Kuzeydoğusunda Yer Alan Bervedol (Gölgeli) Köyünün Güneybatısından Bir Görünüm

Ayrıca “yayla” kelimesini barındırır da Yüksekayla yerleşmesinin yaylacılık faaliyetlerinden ziyade plato özelliği veya rüzgârın esme yönüne göre konumu itibarıyla adlandırıldığı vurgulanmalıdır (Foto 18).

Foto 18: Yüksekayla Mahallesi İle Kuzeybatısında Yer Alan Kâhta İlçe Merkezinden Bir Görünüm

Öte yandan, yörede doğal ortamdan etkilenilerek verilen yerleşme adlarında jeomorfolojinin veya topografyaya ait öğelerin insan üzerindeki etkilerinin gözlemlenebildiği; yani belirgin olduğu açıktır.

2.1.2. Adını Hidrografyadan Alan Yerleşmeler

Hidrografik kaynaklar tüm yerleşmeleri yakından etkilemektedir. Şehirlerin ve köylerin kuruluş ve gelişmelerinde akarsuların büyük ölçüde hatta birinci derecede rol oynadıkları malumdur (Yalçınlar,1976:59). Bilindiği üzere, Mezopotamya’da Neolitik dönemden beri yerleşik yaşamın ve üretimin olmasının en önemli sebeplerinden biri su kaynaklarıdır. Su kaynakları insan yaşamında çok önemli olduğundan, insanlar çevrelerindeki ve etkileşimde buldukları bütün su kaynaklarına ad vermişlerdir (Altunışık, 2009, s. 38). Öte yandan, bu ad verme

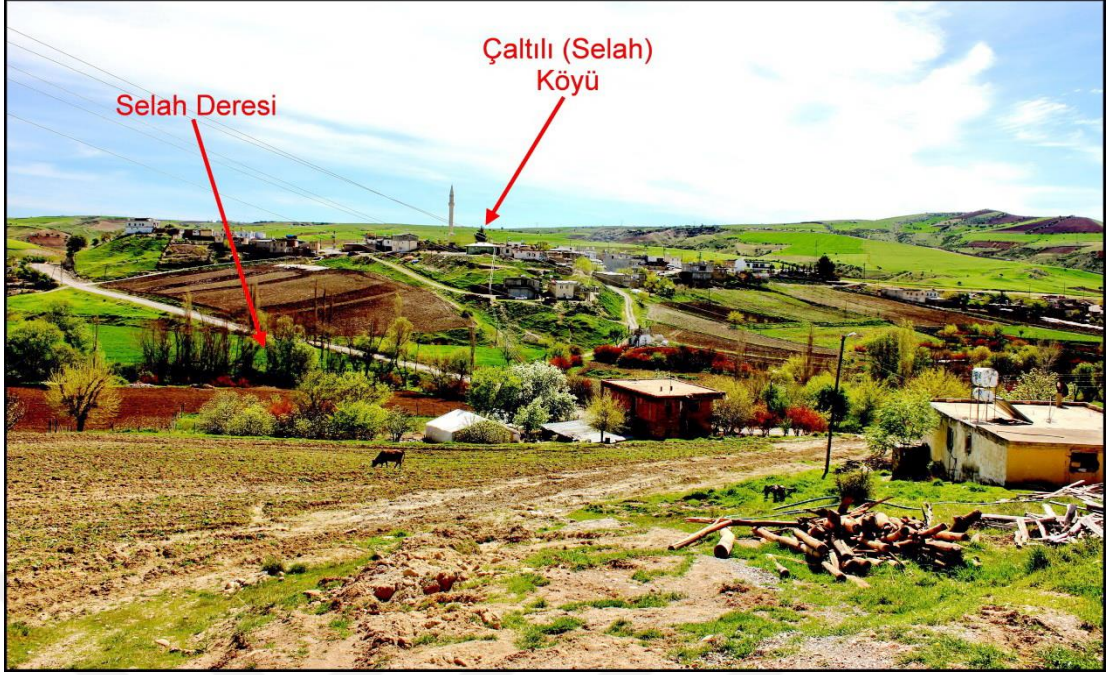
geleneğinin yerleşmeleri çevredeki hidrografya unsurlarından yararlanmak suretiyle adlandırma şeklinde de devam ettiğini vurgulamak gerekir. Bu durum, büyük ölçüde iklim özelliklerinin karasal nitelik göstermesi veya hidrografyanın belirleyici etkisiyle ilgilidir. Zira su kaynaklarının az olduğu yerleşim sahalarında halkın su ihtiyacını karşılamak bakımından önemli olan kaynak veya dereler yerleşmenin adlandırılmasında da belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu itibarla adını hidrografik öğelerden alan yerleşme sayısı ve oranının bölge, bölüm ve yöreler bakımından farklılık göstereceğini vurgulamak gerekir.

İlçedeki yerleşmeler arasında, adını Doğal ortamdan alan yerleşmelerin %11'i hidrografik kaynaklara dayanmaktadır. Bu oran ilçe sınırları içerisindeki 7 yerleşmeye tekabül etmektedir (Tablo 8). Adını Hidrografik öğelerden alan yerleşmelerin bir kısmında kaynağın kendisine vurgu yapılırken (Çaltılı gibi) (Foto 19) diğer bir kısmında su kaynağının belirgin bir farkının olmasına dikkat edilmiştir. Buna Karsalah (Akalin), Kanîgewrik (Akpınar), Golxün (Kangölü) yerleşmeleri örnek olarak verilebilir. Ayrıca suyun sıcaklık durumunu vurgulayan Avnik yerleşmesi bulunmaktadır.

Tablo 8: Adını Hidrografyadan Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Karsalah (Akalin)	Şifalı su	Köy
2	Kanîgewrik (Akpınar)	Boz çeşme	Mahalle
3	Avnik	Serinsu	Mahalle
4	Lilan (Cumhuriyet)	Bataklık	Köy
5	Selah (Çaltılı)	Dere	Köy
6	Karagöl		Mahalle
7	Golxün (Kangölü)	Kangölü	Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Foto 19: Adını Batısında Yer Alan Ve Günümüzde Mevsimlik Akış Sergileyen Dereden Alan Selah (Çaltılı) Köyünün Kuzeybatısından Bir Görünüm

Ayrıca Karsalah (Akalin) yerleşmesinden de bahsetmek gerekir. Bu yerleşme adının maden suyu veya şifalı maden suyu anlamına geldiği düşünülmektedir. Yapılan inceleme ve mülakatlarda bu yerleşmede maden suyu olmadığı ve fakat birden çok kaynak suyu bulunduğu anlaşılmıştır. Yerleşmenin adını bu kaynaklardan birinden aldığı kanaatindeyiz.

Su kaynaklarının yerleşme adlarının seçimi üzerindeki etkilerini belirtmek açısından verilebilecek diğer bir örnek de Lilan (Cumhuriyet) köyüdür. Yerleşmenin kurulduğu sahada bataklık olarak tabir edilebilecek herhangi bir öğeye rastlanılmadığından söz konusu adlandırmanın yerleşmenin batısında akmakta olan Lilan deresiyle ilgili olduğu değerlendirilmektedir (Foto 20).

Foto 20: Lilan (Cumhuriyet) Köyünün Ve Lilan Deresinin Güneybatısından Bir Görünüm

Adını Doğal ortamdan alan yerleşmeler arasında Hidrografyadan etkilenenlerin 3'üncü sırada olduğu görülmektedir. Bu itibarla, yöredeki yerleşme adlandırmalarında hidrografya etkisinin beklenenden daha az olduğunu da belirtmek gerekir.

2.1.3. Adını Litoloji-Topraktan Alan Yerleşmeler

Toprak yapısından etkilenen yer adları incelendiğinde bunların kayaç yapısından mı toprak varlığından mı etkilendiğini tespit etmek biraz güçtür (Altunışık, 2009, s. 63). Bu durum daha çok kayacın renginden yararlanılarak verilen

adlar için geçerlidir. Bu bağlamda adını Litolojiden alan yerleşmeler ile Topraktan alan yerleşmeleri aynı başlık altında değerlendirmek daha uygun görünmektedir.

Araştırma sahamızdaki yerleşmeler arasında Doğal ortam unsurlarından olan Litoloji ve toprağın etkisi %9 olup, bu oran toplamda 6 yerleşmeye tekabül etmektedir. Bu yerleşmelerden bazısının eski ve yeni adı aynıdır (Karataş). Diğer bazı yerleşmelerin ise eski adının anlamına ulaşılamamıştır (Tablo 9). Böylece söz konusu yerleşmelerin günümüzde kullandığı yerleşme adlarının doğal ortam ile ilişkileri üzerinde durma gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Tablo 9: Adını Litoloji-Topraktan Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Qertilbe (Geldibuldu)	Kahverengi tepe	Köy
2	Çingil (Gümüşkaya)		Mahalle
3	Kêvirireş (Işıktepe)	Karataş	Köy
4	Karataş		Köy
5	Salik	Yassı taş	Mahalle
6	Behik (Yeşilkaya)		Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Eski ve yeni adı aynı olan yerleşmeler yakın zamanda kurulmuştur. Bunlardan üçü mahalle olup biri Karataş köyüdür. Karataş köyü 2009 yılında Xorîs (Hasköy)'ten ayrılmıştır.

Adını Litolojik öğelerden alan yerleşmelerin tanımlanmasında genellikle kayacın renginden yararlanılmıştır. İncelememize göre Türkiye'de, adlandırılan yerin ve çevresinin renk özelliklerini veren adlar verme, çok yaygın bir eğilim olarak ortaya çıkmakta, kara ile adlandırılan köy sayısı (sonradan değiştirilen adlar bir yana bırakılırsa) 1022'yi bulmaktadır (Altunışık, 2009, s. 46, Aksan, 1982, s. 113-114). Görüldüğü üzere yörede adını Litoloji veya Topraktan alan yerleşme sayısı 6'dır ve bunlardan 4'ü adını kayacın renginden almaktadır. Yerleşme adının kayacın duruşundan yararlanmak suretiyle verildiği bir adet yerleşme bulunmaktadır (Salik-Yassıtaş). Ancak yöre halkıyla yapılan mülakatlar ve arazi çalışmalarının ortak

sonucu olarak köye ismini veren litolojik unsuru tespit etmek mümkün olmamıştır. Yine Kêvirireş (Işıktepe) köyünde de yapılan incelemelerde bu adın verilış nedenini ortaya koyacak herhangi bir unsura rastlanılmamıştır.

2.1.4. Adını Bitkilerden Alan Yerleşmeler

Yeryüzündeki canlıların dağılış alanlarını inceleyen bilime “Biyocoğrafya” adı verilir. Biyocoğrafya içinde yer alan Bitki Coğrafyası ise bitkilerin dünya üzerindeki dağılışlarını inceler. Bu dağılışı, yetişme yerindeki iklim, toprak ve canlıların etkileri ile onun yeryüzündeki jeolojik gelişimini göz önünde tutarak aydınlatır (Tatlı, 2004, s. 7).

Araştırma sahası Adıyaman platosu içinde yer aldığından bitki örtüsünü plato bazında değerlendirmek daha aydınlatıcı olacaktır. Bu çerçeveden bakıldığında Adıyaman platosunun bitki toplulukları açısından bir geçiş sahası olduğu anlaşılmaktadır. Ancak doğal olarak yetişen bitki örtüsünün tahrip edilmesine bağlı olarak antropojen step örtüsünün hâkim duruma geldiği görülmektedir. Kâhta ilçesinin güneyinde -özellikle Atatürk Baraj Gölü kıyısındaki alanlarda- söğüt ve kavak, zakkum, melengiç, yabani armut, zerdali'nin yanı sıra meşe türlerine rastlamak mümkündür (Foto 21).

Foto 21: Palamut Meşesi (*Quercus Brandi*) Ve Mazı Meşesi (*Quercus Infectoria*) Örtüsünden Bir Görünüm

Kuzeye doğru gidildikçe meşe türleri artış göstermektedir. Buralarda palamut meşesi (*Quercus brandi*), mazi meşesi (*Quercus infectoria*) ve kermez meşesi (*Quercus cocifera*) gibi meşe türlerini doğal bitki örtüsü olarak görmek mümkündür. Ancak bu ağaçlar, yakacak olarak kullanılmak üzere kesildiği için günümüzde seyrekleşmiştir.

Yörede adını Doğal ortamdan alan yerleşmelerin %28'i bitkilere aittir (Tablo 5). Söz konusu grup içerisinde yer alan yerleşme sayısı ise 18'dir (Tablo 10). Adlarına bakıldığında bu isimlerin yörede yetişen bitki örtüsünden veya bu örtünün oluşturduğu etkiden yararlanılarak verildiği anlaşılmaktadır. Bu yerleşmelere verilen adlar üzerinde yerleşmenin bulunduğu sahanın da ciddi bir etkiye sahip olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim Torosların nispeten iç kesimlerindeki bazı yerleşme adlarının meşe veya meşe türlerinden alınmış olması tesadüf değildir.

Foto 22: Markik (Çukurtaş) Köyü Adını Çevredeki Otlaklardan (Çayır) Almıştır.

Yörede –özellikle güney kısımlarda- dikenli ot ve çalı formasyonlarına rastlamak mümkündür ki “Gurni” dikenli ot demektir. Bu itibarla bitki örtüsünün yerleşme adları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu vurgulamak gerekir.

Araştırma sahasındaki ot ve çalı formasyonlarının da yerleşme adlarına etkisi vardır. Bunlara Markik (Çukurtaş) ve Mêrğik (Damüstü) yerleşmeleri örnek olarak

verilebilir. Bu yerleşmelerin ortak özelliği adlarını ‘otlak alanları’ndan almış olmalarıdır (Foto 22). Ancak burada coğrafi anlamda vurgulanması gereken şey bu adlandırmaların mera-çayır ayrımı gözetilmeden yapıldığıdır ki Özçağlar’ın da vurguladığı üzere (2006) bu ayrımı yapmak biz coğrafyacılarımıza düşmektedir. Dolayısıyla bu yerleşme adlarında geçen çayır kelimesinin aslında mera anlamında kullanıldığını belirtmek gerekir. Öyle ki çayırlar, taban suyunun yüksek olduğu ova ve vadi tabanlarında, orman örtüsünün doğal olarak kesintiye uğradığı yüksek kesimlerde ve bazı dağların üst zomlarında (Karadeniz bölgesinde 2000 metrenin üzerindeki Alpin çayırları) yer alan bir ot formasyonuyken, otlak alanları içinde çayırlara göre daha geniş alanlar kaplayan meralar genellikle üzerinde tarım yapılamayan yamaç arazilerden oluşmaktadır (Özçağlar, 2006, s. 137-138). Söz konusu yerleşmelerin adını aldığı otlaklar günümüzde –büyük ölçüde- tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Hasat döneminden sonra ise bu alanlarda hayvan otlatılmaya devam edilmektedir.

Tablo 10: Adını Bitkilerden Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Akçalı		Mahalle
2	Bahçe		Mahalle
3	Bırbır	Bir ot türü	Mahalle
4	Mazél (Bölükayla)	Mazılık	Kasaba
5	Darberi (Burmapınar)	Palamut Meşesi	Köy
6	Çamçin (Çamlıca)	Çamdiken	Köy
7	Beyat (Çamlıca)		Mahalle
8	Daragir (Çataltepe)	Büyük ağaç	Köy
9	Çiçek		Mahalle
10	Markik (Çukurtaş)	Çayırıcık	Köy
11	Mêrgık (Damüstü)	Çayırıcık	Mahalle
12	Dardağan	Dardağan ağacı	Köy
13	Gurni (Dikenli)	Dikenli ot veya Geven	Köy
14	Darberi (Dikmen)	Palamut Meşesi	Mahalle
15	Huni (Dumlu)	Kızılılık (köyü)	Köy
16	Kamışlı		Mahalle
17	Karanfil		Mahalle
18	Süsik (Susamlı)	Meyan Bitkisi	Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE’nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu başlık altında değerlendirilen yerleşmelerden birisi olan Mazél (Bölükyayla) ise adını yöredeki doğal bitki örtüsünün unsurlarından birisi olan mazi meşesinden almıştır (Foto 23).

Foto 23: Bölükyayla (Mazél) Kasabası Ve Kuzeyinde Yer Alan Meşe Örtüsünden Bir Görünüm.

2.1.5. Adını Hayvan Varlığından Alan Yerleşmeler

Hayvan varlığının yerleşme adlarının seçimi üzerinde ayrı bir etkiye sahip olduğu açıktır. Zira insanlar doğal ortamın belirleyici etkisinden dolayı hayvanlarla etkileşim halindedir. Bu etkileşimin coğrafi bir bakış açısıyla irdelenmesi gerekmektedir. İlçede 3 yerleşme adını hayvan varlığından almaktadır (Tablo 11).

Yörede adını hayvan varlığından alan yerleşme sayısı 3'tür (%4). Bu yerleşmelerin ortak özelliği adlarını kuşlardan almış olmalarıdır (Tablo 11). Keklik adındaki iki yerleşme adını yörede sıkça rastlanan ve beslenen bu hayvanlardan almıştır (Foto 24).

Foto 24: Doğal ortamında keklik

Tablo 11: Adımı Hayvan Varlığından Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Karakuş		Mahalle
2	Hezena (Keklik)		Mahalle
3	Kevik (Keklik)	Keklik	Mahalle

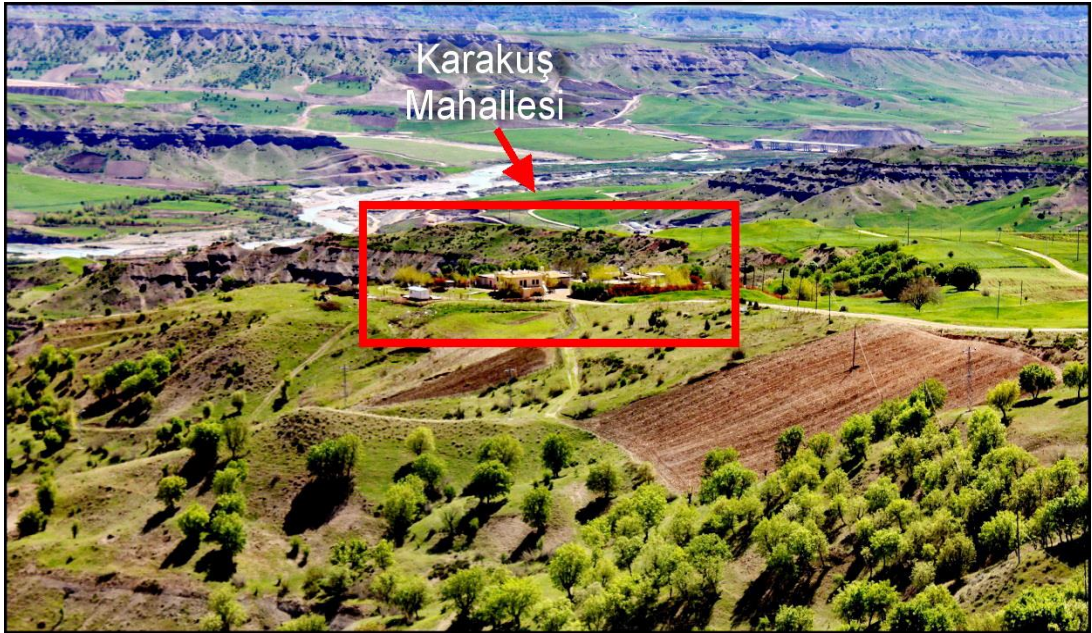
Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Karakuş ismi yöredeki hayvan varlığından ziyade karakuş tümülüsüyle ilgilidir (Foto 25). Bu durum yerleşme adlarının yakın çevredeki beşeri unsurlardan yararlanmak suretiyle verilmesi açısından önemli bir örnektir (Foto 26).

Foto 25: Bağözü Köyüne Bağlı Karakuş Mahallesi'nin Adını Aldığı Karakuş Tümülüsünün Güneybatıdan Görünümü

Foto 26: Karakuş Mahallesi'nin Kuzeybatıdan Görünümü

2.1.6. Adını İklimden Alan Yerleşmeler

Kelime anlamı itibariyle “iklim bilimi” anlamına gelen klimatoloji, uzun yıllar boyunca atmosferde meydana gelen hava olaylarını inceleyen bir doğal coğrafya dalıdır. Diğer bir ifadeyle iklim “oldukça geniş bir bölge içinde uzun yıllar boyunca

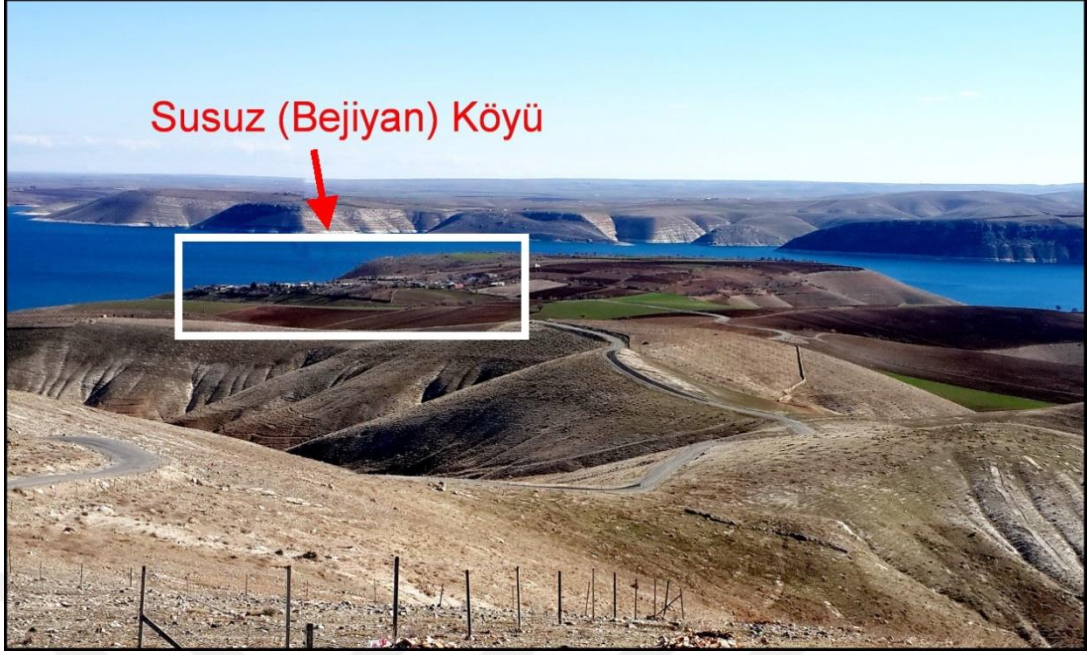
değişmeyen ortalama hava koşullarını ifade eder (Erol, 1988, s. 9-10). Bu çerçeveden bakıldığında yörede adını iklimden alan yerleşmelerle ilgili bilimsel bir sınır koymak mümkün görünmemektedir. Zira kavramsal açıdan bakıldığında, bir yerin çöl iklimi gurubuna dâhil edilebilmesi için iklim sınıflandırması açısından da geniş bir alanı kapsaması gerekir. Ancak yöredeki yerleşmelerden Bejiyan (Susuz) bir köy yerleşmesi iken, Bejiyan (Büyükbejyan) ve Hevayik (Taşlıçay) bir mahalle niteliğindedir (Tablo 12). Bu yerleşmeler, yerel klimatik özelliklerden yararlanılarak adlandırılmıştır.

Tablo 12: Adını İlimden Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Bejiyan (Büyükbejyan)	Kurak Arazi	Mahalle
2	Hevayik (Taşlıçay)	Havadar veya hava alan yer	Mahalle
3	Bejiyan (Susuz)	Kurak Arazi	Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Öte yandan “bejiyan” adı hava durumundan ziyade yerleşmenin su kaynaklarına uzak olmasından dolayı verilmiştir. Nitekim bu yerleşmede, baraj kurulmadan önce susuzluğun önemli bir problem olduğu yöre halkıyla yapılan mülakatlarla anlaşılmıştır (Foto 27).

Foto 27: Bejiyan (Susuz) Köyünün Kuzeybatısından Bir Görünüm

Hevayik ise ‘havalı veya hava alan yer’ demektir ve bu tanımlama Taşlıçay yerleşmesinin nispeten serin olmasıyla ilgilidir.

2.2. ADINI BEŞERİ ORTAM ÖZELLİKLERİNDEN ALAN YERLEŞMELER

Beşeri coğrafya (Sosyoekonomik Coğrafya), coğrafi ortam içerisinde insan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimlerden kaynaklanan insani (beşerî) faaliyetleri ve bunların karışımından ortaya çıkan durumları dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerine bağlı kalarak çok çeşitli yöntemler uygulamak suretiyle araştırıp inceleyen ve sonuçlarını sentez halinde ortaya koyan coğrafya anabilim dalıdır (Özçağlar, 2006, s. 72).

İnsanın çevreye yönelik bütün etkinlikleri (tarım, sanayi, ulaşım, turizm, yerleşme vb.) coğrafi yönleriyle Beşeri Coğrafyanın araştırma konusudur (Doğanay, 2012, s. 162). Beşeri coğrafyanın, araştırma sınırları bakımından geniş olması yerleşmelerin adlandırılmasındaki etkisinin de artması anlamına gelmektedir. Bu etkiyi Kâhta yöresinde de görmek mümkündür.

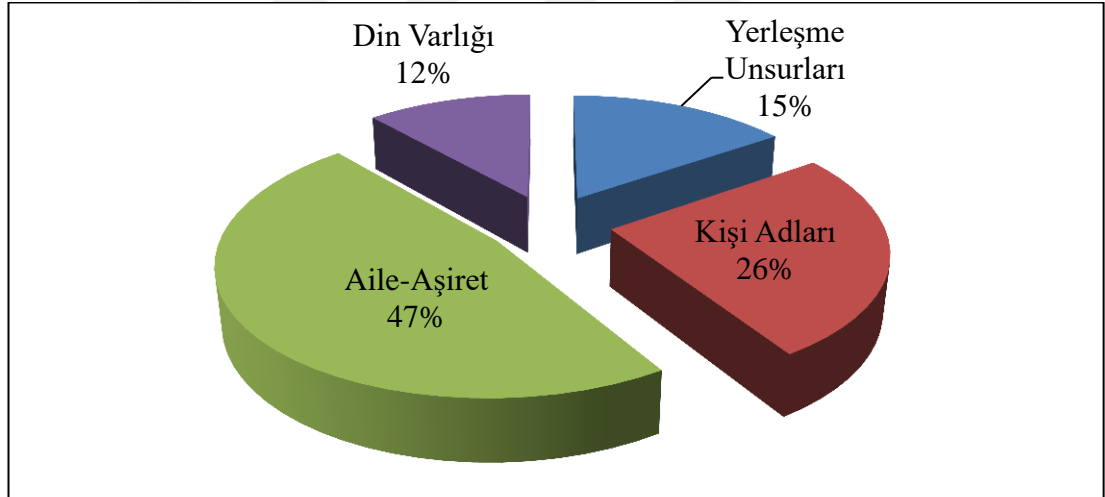
Araştırma sahasındaki yerleşmeler arasında Beşeri ortamdaki etkilenen yerleşme sayısı 78'dir (%40). Beşeri ortama ait öğeler açısından değerlendirildiğinde en büyük oran (%47) adını Aile veya Aşiretlerden alanlara aittir. Bunun dışındaki yerleşmelerin % 26'sının kişi adlarından, %15'inin yerleşme unsurlarından, % 12'sinin dini unsurlardan yararlanılarak verildiği söylenebilir (Tablo 13, Grafik 4).

Tablo 13: Adını Beşeri Ortam Özelliklerinden Alan Yerleşmeler

Adını Beşeri Ortam Özelliklerinden Alan Yerleşmeler	Yerleşme Sayısı	Oran (%)
<i>Adını Yerleşme Unsurlarından Alan Yerleşmeler</i>	12	15
<i>Adını Kişi Adlarından Alan Yerleşmeler</i>	20	26
<i>Adını Aile veya Aşiretlerden Alan Yerleşmeler</i>	37	47
<i>Adını Dini Unsurlardan Alan Yerleşmeler</i>	9	12
TOPLAM	78	100

Kaynak: DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki Nüfus Kayıtları, TÜİK 2016, Yöredeki Arazi Çalışmaları Sırasında Yapılan Mülakatlar.

Grafik 4: Adını Beşeri Ortam Özelliklerinden Alan Yerleşmelerin Oranları (%)

Bu bölümde adını beşeri ortamdaki özelliklerinden alan yerleşmeler, alt bilim dallarına göre dağılımlarının ortaya konması amacıyla ayrı ayrı irdelenecektir.

2.2.1. Adını Yerleşme Unsurlarından Alan Yerleşmeler

Beşeri ortam özelliklerinin etkisiyle verilen yerleşme adları arasında adını yerleşme unsurlarından alan yerleşme sayısı 12'dir. Bunların birisi olan Dêvan (Divan) adını hâlihazırda kullanılmayan bir yerleşme tanımlamasından almaktadır.

Ancak bu ad söz konusu yerleşmenin de dâhil olabileceği bir tür divan ünitesiyle ilgili değildir. Zira bu tür yerleşmeler eğer divanı oluşturan yapı içerisinde yer alıyorsa yerleşmenin kendi adının da kullanılması gerekecektir. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir divan içinde yer alan yerleşmeler de divan ekiyle (Kayacık Divanı, Kulaklı Divanı gibi) isimlendirilmekteydi (Özçağlar, 2006, s. 85).

Ayrıca Xırabe (Akkuş) adını eski yerleşme kalıntılarında alırken, Kefri (Beşikli), Kefirme (Doluca) ile Keferğuruş (Tepebaşı) köyleri eski adlarının anlamları itibariyle yerleşmenin idari fonksiyonuna ait öğeler içermektedir (Foto 28). Bu gruptaki yerleşmelerden bir kısmı ise adını konutların sayısı, konutların özelliği, yerleşmenin gösterdiği form gibi unsurlardan (Beşalti, Bircik, Kökelan) almıştır (Tablo 14).

Tablo 14: Adını Yerleşme Unsurlarından Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Akçakent		Mahalle
2	Xırabe (Akkuş)	Harabe	Köy
3	Bircik (Arılı)	Kalecik veya saraycık	Köy
4	Kefrî (Beşikli)	Köy	Köy
5	Beşalti (Beşevler)	Beş veya altı ev	Mahalle
6	Dêvan (Divan)	Eski bir yerleşme türü	Mahalle
7	Kefirme (Doluca)	Bizimköy ?	Köy
8	Kökelan (Habipler)	Dağ gibi kale	Köy
9	Karacaveran (Karacaören)	Kıraç arazideki virane	Köy
10	Keferğuruş (Tepebaşı)	Ğuruşköyü	Mahalle
11	İngirce (Yenice)		Mahalle
12	İngişar (Yenişehir)		Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Foto 28: Doluca (Kefirme) Köyünün batısından bir görünüm

Vurgulanması gereken diğer bir husus ise bazı yerleşme adlarının eskilerini çağrıştıracak şekilde verilmiş olduğudur. Söz konusu tanımlama İngişar (Yenişehir) ile İngirce (Yenice) yerleşmeleri için geçerli olup, coğrafi tanımlama ve yerleşme adının analizi bakımından aydınlatıcı değildir. Ancak söz konusu yerleşmelerin eski adlarının anlamına ulaşamadığından bunlarla ilgili değerlendirmeler yeni adları üzerinden yapılmıştır.

2.2.2. Adını Kişilerden Alan Yerleşmeler

Yörede adını kişilerden alan yerleşme sayısı 20 olup; bu rakam adını Beşeri ortam özelliklerinden alan yerleşmeler arasında oransal olarak da % 26'ya tekabül etmektedir (Grafik 4, Tablo 15).

Kişi adları özellikle kişilerin sahip oldukları alanlara; tepe, sırt, pınar, mağara, bağ alanı, tarla, bahçe ve benzeri alanlara ad olarak kullanılmışlardır. Yerleşmeler için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Nitekim çalışma alanımızda “ağalık” sisteminin etkileri yerleşme adında da etkili olmuş ve birçok yerleşmeye kişi adları verilmiştir.

Kişi adları ile yer adları sürekli olarak karşılıklı bir etkileşim içinde olmuşlardır. Türkiye’de soyadı kanunundan önce kişiler başkalarından ayrılabilmek için lakaplar, fiziki özellikler, mensup oldukları aile-aşiret haricinde buldukları alan ve doğum yerleriyle anılırlardı. Bu şekilde kişi adları yer adlarından etkilenirdi. Yer adları benzer şekilde üzerinde yaşayan topluluğun önemli fertlerinin adıyla

anılrđı. Bugün bu geleneğin hala belli ölçüde devam ettiğini görmekteyiz (Altunışık, 2009;75). Yörede adını kişilerden alan yerleşmeler incelendiğinde bu tür karşılıklı etkileşim örneklerinin çok olduğu anlaşılmaktadır. Buna Alıdamı (Alıdam), Mustafaçayır, Golahmet (Yeniköy) yerleşmeleri örnek olarak verilebilir (Tablo 15).

Tablo 15: Adını Kişilerden Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Abdullahbey		Mahalle
2	Acıoğlu		Mahalle
3	Alıdamı (Alıdam)		Köy
4	Bedirdikme (Bedirdikmen)	Şahıs adı	Mahalle
5	Pırot (Belenli)	Yaşlı veya bilge kişi	Köy
6	Dûmanke (Dumanlı)	Dumanbey	Mahalle
7	Elbeyi		Köy
8	Bozmiş (Hacıyusuf)		Köy
9	Hêmzeyn (Yelkovan)	Hamzalar	Köy
10	Hamzalı		Mahalle
11	Hasandığın		Köy
12	Kalan (Hisar)	İhtiyarlar-dedeler	Mahalle
13	Hüseyniya (Hüseynli)	Hüseynli	Mahalle
14	Mustafaçayır		Mahalle
15	Usîsimel (Özelevler)	Bıyıklı Osman	Mahalle
16	Kakşér (Sırakaya)	Aslan ağabey	Köy
17	Sultanmağara		Mahalle
18	Usenike (Sünke)	Bıyıklı Yusuf	Mahalle
19	Barsomik (Tütenocak)	Oruçoğlu	Köy
20	Golahmet (Yeniköy)	Ahmet'in düzlük arazisi	Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Adını kişilerden alan yerleşmelerin bir kısmı sadece kişi adlarından oluşmaktadır. Buna Abdullahbey, Acıoğlu, Bedirdikme (Bedirdikmen), Bozmiş (Hacıyusuf) gibi yerleşmeleri örnek olarak vermek mümkündür. Diğer bir bölüm

yerleşme ise adını kişinin sahip olduğu lakap veya ayırıcı özelliğinden almıştır. Bu gruba giren yerleşmeler Usîsimel (Özelevler) ile Usenike (Sünke)'dir (Tablo 15).

Ayrıca adını yerleşmenin güneyinde yer alan mağaralardan alan Sultanmağara yerleşmesinden bahsetmek gerekir. Bu yerleşmenin en temel niteliği hâlihazırda “Sultan”a atfedilen ve sebebi tam olarak bilinmeyen bir adlandırmadan ziyade, söz konusu mağaraların eski yerleşme çekirdeklerinden birini oluşturmuş olmasıdır (Foto 29).

Foto 29: Sultanmağara Yerleşmesinin Güneydoğusundan Bir Görünüm

Diğer taraftan yerleşmede kullanılan kişi adlarının kullanım sıklığından etkilenilerek verilen yerleşme adlarından bahsetmek gerekir. Bunlar Hamzalı ve Hüseyniya (Hüseyinli) yerleşmeleridir (Tablo 15).

2.2.3. Adını Aile veya Aşiretlerden Alan Yerleşmeler

Adını Beşeri ortam özelliklerinden alan yerleşmeler arasında en büyük oran Aile-Aşiret adlarından etkilenen yerleşme adlarına (% 47) aittir. Bu oranın fazla olması günümüzde etkinliği büyük ölçüde azalmakla birlikte “aşiret” kavramının tarihsel süreç içerisindeki etkisiyle ilgilidir.

Aile-Aşiret yapısından etkilenen yer adları, kişi adlarından etkilenen yer adları gibi yer adlarıyla karşılıklı bir etkileşim içerisinde olmuştur. Aile-Aşiretler bazen yerleşmiş olduğu alanın adına göre adlandırılmış, bazen de bir alan, üzerinde yaşayan aile-aşiretin adıyla anılır olmuştur. Bu tür adlandırmalar eski dönemlere dayandıkları için hangisinin kaynak hangisinin etkilenen taraf olduğunu tespit etmek pek kolay olmadığı için burada kesin bilgi verme gayreti içerisine girmek yanıltıcı olabilir (Altunışık, 2009, s. 79).

Esasen yerleşmelerin adını aldığı aile ve aşiret adlarıyla ilgili ayrımlar coğrafi açıdan yapılacak değerlendirmelerin sonuçları bakımından zaruri de değildir. Bu bakımdan tabloda aşiret adı olarak verilen yerleşme adlarının tamamının kesin olarak aşiret adı olduğu yanılığısına düşmemek gerekir. Ancak genel bir tabirle belirtmek gerekirse 37 yerleşme adının aile veya aşiret kökenli olduğu söylenebilir (Tablo 16).

Tablo 16: Adını Aile veya Aşiretlerden Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği	Türü
1	Ataköy		Aile-Aşiret	Mahalle
2	Aydınlı		Aile-Aşiret	Mahalle
3	Berazi (Bağözü)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
4	Zeynan (Başak)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
5	Kitiş (Bostanlı)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
6	Mameciyan (Boztarla)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
7	Kirbiz (Büyükbey)		Aile-Aşiret	Köy
8	Kosan (Çakıreşme)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
9	Biriman (Çardak)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
10	Bazük (Çaybaşı)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
11	Mülk (Çelebi)		Aile-Aşiret	Mahalle
12	Kılılan (Erikli)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
13	Askeran (Erler)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
14	Uta/Uttan (Fıstıklı)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy

15	Birciyan (Gökçe)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
16	Halifan	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
17	Karaman		Aile-Aşiret	Mahalle
18	Horik (Kayadibi)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
19	Bûw (Kozagaç)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
20	Kûsan (Köseler)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
21	Kubilay	Aile Soyadı	Aile-Aşiret	Mahalle
22	Süsiyan (Ortanca)	Meyanlılar	Aile-Aşiret	Köy
23	Menderes	Aile Soyadı	Aile-Aşiret	Mahalle
24	Mülk (Mülkköy)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
25	Mirdês (Narince)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
26	Qerçur (Oluklu)	Aşiret Adı	Aile-Aşiret	Köy
27	Alut (Salkımbağı)	Aşiret adı	Kişi Adları	Köy
28	Bildiyan (Şahintepe)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
29	Şamük (Taşlıca)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
30	Kergürak (Teğmenli)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
31	Küdan (Teknecik)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
32	Teryan	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
33	Sévik (Tuğlu)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Köy
34	Büvan (Ulupınar)	Aşiret adı	Kişi Adları	Köy
35	Terziyan (Üçevler)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
36	Gevûzi (Yeşildirek)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle
37	Gigan (Yolçatı)	Aşiret adı	Aile-Aşiret	Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi adını aile veya aşiretlerden alan yerleşmelerin genelinde söz konusu adlandırmayı kanıtlayacak unsurlara rastlamak mümkün olmamıştır. Örneğin Boztarla köyü Mameciyan ismini yerleşmeyi kuran şahıstan almıştır. Ancak yapılan mülakatlarda söz konusu şahsın devamı niteliğinde değerlendirilebilecek bir tür aşiret veya aile örneğine rastlanılmamıştır (Foto 30). Yine Bostanlı'da (Kitiş) yapılan incelemelerde yörenin genelinde olduğu gibi

geleneksel soy anlayışı devam ettiği halde köye ismini veren veya köyle aynı ismi taşıyan aşiret öğelerini bulmak mümkün olmamıştır (Foto 31).

Foto 30: Mameciyan (Boztarla) Köyünün Kuzeyinden Bir Görünüm

Foto 31: Kitiş'in (Bostanlı) Güneybatısından Bir Görünüm

Ayrıca adını aile veya aşiretlerden alan yerleşmelerin ve diğer bazı yerleşmelerin, çoğu zaman orada ikamet etmekle olan aile büyüklerine ait olan ve dışarıdan gelen misafirlerin ağırlanması yanı sıra yerleşme sakinlerinin özellikle akşamları toplandığı köy odaları bulunmaktadır (Foto 32). Bu geleneğin nispeten

biraz daha kurumsal düzeyde uygulandığı köylerde ise “taziye evi” diye tabir edilen ve fakat düğün, sünnet ve mevlit gibi toplumsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği, halkın ortak malı olarak kabul edilen bağımsız yapılara rastlamak mümkündür.

Foto 32: Köy Odalarından Bir Görünüm

Tabii olarak yörede yaşamakta olan vatandaşların soy isminden yararlanmak suretiyle verilmiş isimlerden de bahsetmek gerekir. Buna Kubilay ve Menderes yerleşmeleri örnek olarak verilebilir (Tablo 16).

2.2.4. Adını Dini Unsurlardan Alan Yerleşmeler

İnsanlığın başlangıcından bu yana günlük hayatın şekillenmesindeki önemli faktörlerden birisi din olmuştur. Bu durum yerleşme fonksiyonlarının birbirinden ayrılması veya belirgin nitelikler kazanması yönünde etkili olmuştur. Bu itibarla dinin yer veya yerleşmelerin adlandırılmasında da kısmen de olsa belirleyici bir etkiye sahip olduğunu vurgulamak gerekir. Yörede tarihsel süreç içerisinde dini inançların farklılık göstermesi yerleşmelerin adlandırılmasına da tesir etmiştir. Zira günümüzde dini yapı genellikle İslam inancı etrafında şekillenirken, geçmişte

Hristiyanlık ve Yezidiliğin de etkili olduğunu ortaya koyan yerleşme adlarının varlığı bu yargıyı desteklemektedir.

Araştırma sahası içerisinde dini unsurlardan etkilenen yerleşme sayısı 9'dur (Tablo 17). Bu sayı beşeri coğrafyadan etkilenen yerleşmelerin oransal dağılımı içerisinde %12'ye tekabül etmektedir. Söz konusu yerleşmelerden birisi olan Kilisik'te (Esendere) halen yöre halkı tarafında kullanılmakta olan çeşmenin kenarına kurulmuş olan kilisenin kalıntılarını görmek mümkündür (Foto 33).

Foto 33: Kilisik (Esendere) Köyünün Güneybatısında Yer Alan Kilise Kalıntılarından Ve Çeşmeden Bir Görünüm

Tablo 17: Adını Dini Unsurlardan Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü
1	Akçamezar (Akçamezra)		Mahalle
2	Şume (Aydınşınar)	Mabet	Köy
3	Çıralğ (Çıralık)	Dergah,ziyaretgah	Köy
4	Tavsi (Damlacık)	Yezidi (Tavusî)	Köy
5	Kilisik (Esendere)	Kilisecik	Köy

6	Şeyxmirik (İslamköy)	Bilge şeyh	Köy
7	Kilisk (Kilisik)	Kilisecik	Mahalle
8	Puşi (Ziyaret)		Köy
9	Ziyaret		Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu yerleşmeler arasında adını İslam inancından alan yerleşmelerin sayısı 4'tür. Bunlar Çıralık, Şeyxmirik (İslamköy), Puşi (Ziyaret) ve Ziyaret yerleşmeleridir.

Diğer yerleşme adları büyük ölçüde Hristiyanlık inancını sembolize eden adlardan oluşmaktadır. Bunlar Şume (Aydınınar), Esendere (Kilisik) ve Kilisk (Kilisik) yerleşmeleridir. Bunlardan Şume (Soma) Süryani dilinde mabet anlamına gelir. Damlacık'ın eski adı Tavsi'dir. Bu ad yörede tarihsel süreç içerisinde Yezidilik inancının etkili olmasıyla ilgilidir. Yöre halkı İslami inanç sistemine dâhil olmakla birlikte söz konusu isim günümüzde de kullanılmaktadır.

Daha önce vurgulandığı üzere araştırma sahası içerisinde adını Beşeri ortam özelliklerinden alan yerleşmelerin oranı %40'tır. Bu oran yörede Beşeri ortam özelliklerinin yerleşme adları üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek açısından önemlidir. Doğal ortam özelliklerinin daha az bir etkiye sahip olmasının (%33) yörenin coğrafi ortam özellikleriyle ilgili olduğu kanaatindeyiz.

2.3 ADINI EKONOMİK FAALİYETLERDEN ALAN YERLEŞMELER

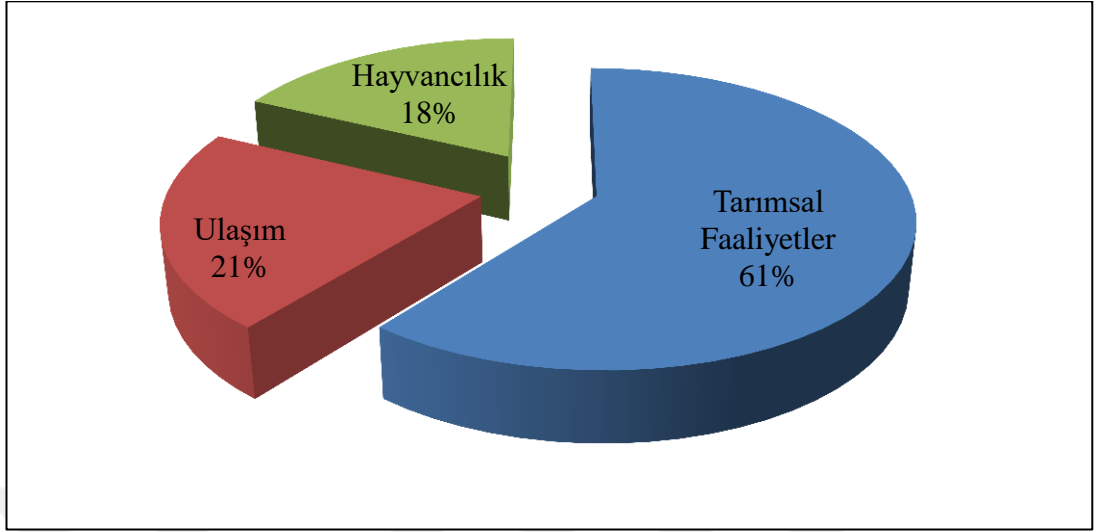
Bilindiği üzere yerleşim ve buna paralel olarak ekonomik nitelikler açısından elverişli alanlarda yürütülmekte olan ekonomik faaliyetler, yerleşim adları üzerinde de etkili olmaktadır. Bu durum yerleşmelerin adlandırılmasında etkili olan faktörleri ortaya koymanın yanı sıra ekonomik faaliyetlerin niteliği ve etkinlik derecesini belirleyebilmek açısından da önemlidir.

Araştırma sahası içerisinde adını Ekonomik faaliyetlerden alan yerleşme sayısı 28'dir. Bu sayı % 14'lük bir orana tekabül etmektedir. Coğrafi bilimlerin sistematik tasnifi çerçevesinde değerlendirildiğinde bu başlık altında verilen yerleşme adları arasında en büyük oranın (%61) tarıma ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranın nispeten fazla olması, yöredeki tarımsal faaliyetlerle ilgilidir. Adını ulaşımdan alan yerleşmelerin oranı %21 iken, hayvancılık faaliyetlerinden alanların oranı %18'dir (Tablo 18, Grafik 5).

Tablo 18: Adını Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Alan Yerleşmeler

Adını Ekonomik Faaliyetlerden Alan Yerleşmeler	Yerleşme Sayısı	Oran (%)
Adını Tarımsal Faaliyetlerden Alan Yerleşmeler	17	61
Adını Ulaşımdan Alan Yerleşmeler	6	21
Adını Hayvancılık Faaliyetlerinden Alan Yerleşmeler	5	18
TOPLAM	28	100

Grafik 5: Adını Ekonomik Coğrafya Özelliklerinden Alan Yerleşmeler(%)

Bu başlık altında değerlendirilen diğer yerleşmelere bakıldığında bunlar arasında adını Tarımsal faaliyetlerden alan yerleşme sayısının 17, ulaşımdan alanların sayısının 6, Hayvancılık faaliyetlerinden alanların 5 olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 18, Grafik 5). Şimdi bunları ayrı başlıklar halinde inceleyelim.

2.3.1 Adını Tarımdan Alan Yerleşmeler

Yörenin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Dağlık alanlarda hayvancılık faaliyetleri yoğunlaşırken düzlük alanlarda ekili tarım unsurlarının yanı sıra dikili tarım alanları görülmektedir (Foto 34). Daha önce vurgulandığı üzere adını Ekonomik faaliyetlerden alan yerleşme grubu içerisinde en büyük oran tarıma (%61) aittir. Bunlardan bir kısmı adını dikili tarım alanı öğelerinden almıştır. Bunlar Zergüz (Bahçe), Dut, Tüzünüt (Ekinci), Ancuz (Eskitaş), Qertüt (Karadut), Tûreşik (Güngörmüş), Korta Rezê Reş (Karabağ), Sıratut, Behyvek (Yukarımahalle) ve Zeytin yerleşmeleridir. Şünahce (Sarısü) yerleşmesi ise adını ekili alan öğelerinden almıştır (Tablo 19).

Foto 34: Tarım Alanlarından Bir Görünüm (Kitiş-Bostanlı Köyü Civarı)

Tablo 19: Adını Tarımdan Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği
1	Tokaris (Akıncılar)	Tanrı'nın bereketli toprakları	Kasaba
2	Zergüz (Bahçe)	Sarıceviz	Mahalle
3	Bütbağ (Büyükbağ)		Köy
4	Dut		Köy
5	Tüzünüt (Ekinci)	İncirli	Köy
6	Terpal (Erikdere)		Köy
7	Ancuz (Eskitaş)	Karaerik	Köy
8	Qertüt (Karadut)	Karadut	Köy
9	Tûreşik (Güngörmüş)	Karadut	Mahalle
10	Korta Rezê Reş (Karabağ)	Kara üzüm arazisi	Mahalle
11	Qertüt (Karadut)	Karadut	Mahalle
12	Kerkâh (Kerkah)	Bağbozumu	Mahalle
13	Bidos (Narlidere)		Köy
14	Şünahce (Sarısı)	Arpa ekilen yer	Köy

15	Sıratut		Mahalle
16	Behyvek (Yukarımahalle)	Badem ağacı	Mahalle
17	Zeytin		Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sıratut yerleşmesinin yeri GAP ile birlikte değişmiştir. Yerleşmenin adını dut ağaçlarından aldığı bilinmektedir. Günümüzde ise Adalı köyünden başlamak suretiyle Sıratut'a ulaşana kadar ki mesafe boyunca (yaklaşık 1 km) yolun iki yanında sıralanmış dut ağaçlarına rastlamak mümkündür (Foto 35).

Foto 35: Sıratut Köyü Güzergâhı Üzerinde Görülen Dut Ağaçlarından Bir Görünüm.

Tokaris (Akıncılar) yerleşmesi ise kurulduğu saha itibariyle verimli bir tarım sahasına tekabül etmektedir. Dolayısıyla adını toprak renginden ve niteliğinden ziyade toprağın ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerinden almıştır (Foto 36).

Foto 36: Akıncılar Beldesinin Kurulduğu Sahanın Doğudan Görünümü

Eski adının anlamına ulaşılamayan bazı yerleşme adlarına verilen yeni adların da coğrafi açıdan aydınlatıcı olma ihtimali bulunmaktadır. Buna Bidos (Narlıdere) örneğini vermek mümkündür. Zira bu yerleşme, günümüzde azalmasına rağmen, suya ulaşma imkânlarının daha fazla olduğu yerlerde nar yetiştiriciliğinin yapıldığı bir sahaya tekabül etmektedir (Foto 37, Foto 38).

Foto 37: Bidos (Narlıdere) Köyünün Güneydoğusundan Bir Görünüm.

Foto 38: Bidos (Narlıdere) Köyünün Adını Aldığı Nar Ağaçlarından Bir Görünüm

Diğer taraftan dolaylı olarak da olsa tarıma veya tarımsal faaliyetlere gönderme yapan yerleşmeler üzerinde de durulmalıdır. Buna, Bütbağ (Büyükbağ) yerleşmesi örnek olarak verilebilir.

2.3.2. Adını Ulaşımdan Alan Yerleşmeler

Araştırma sahası içerisinde ulaşımdan etkilenen yerleşme sayısı 6'dır (Tablo 20). Bu rakam ekonomik coğrafya özelliklerinden etkilenen yerleşme adları arasında oransal olarak % 21'e tekabül etmektedir. Bu yerleşmelerden ikisi olan Çeppek (Eceler) ve idari olarak bu köye bağlı bir mahalle olan Küçük Çeppek'in (Küçük Eceler) çevresindeki diğer yerleşmelere göre (Narince, Güzelsu gibi) ana güzergâhlar

bakımından –halihazırda olmasa bile- geçmişte sapa bir konumda oldukları bilinmektedir. Küçük Çepek’te günümüzde sadece iki aile ikamet etmektedir. Bu ailelerin geçim kaynağı ise hayvancılıktır (Foto 39).

Foto 39: Küçük Çepek mahallesinin doğudan görünümü

Alaköprü ise adını, baraj kurulmadan önce kullanılmakta olan ve günümüzde sular altında kalan köprüden almıştır.

Tablo 20: Adını Ulaşımından Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği
1	Alaköprü		Mahalle
2	Menzil (Durak Köyü)	Varılan veya inilen yer	Köy
3	Çepek (Eceler)	Sapa yerleşme	Köy
4	Pirak (Kavaklı)	Köprü/köprücük	Köy
5	Köprübaşı		Mahalle
6	Küçük Çepek (Küçük Eceler)	Küçük ve sapa yerleşme	Mahalle

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

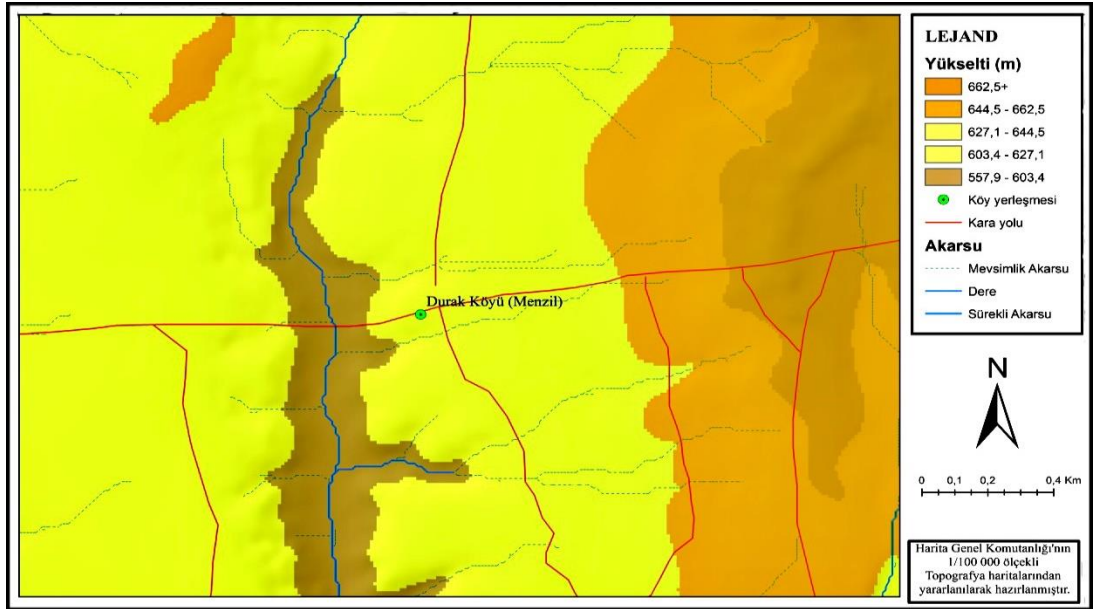
Yerleşme adının ulaşım fonksiyonundan kaynaklanmasıyla ilgili olarak verilecek örneklerden birisi Menzil (Durak) köyüdür (Foto 40). Bu yerleşmenin coğrafi

anlamda ve tarihsel süreç içerisinde bu fonksiyona sahip olmadığı ve bu fonksiyonu dini niteliklerin etkisiyle yakın zamanda elde ettiği vurgulanmalıdır. Bu yerleşmelerin ulaşım fonksiyonundan etkilendiği harita 9’da da görülebilmektedir (Harita 9).

Foto 40: Menzil (Durak) Köyünün Batıdan Görünümü.

Harita 9: Durak (Menzil) Köyü ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

2.3.3. Adını Hayvancılık Faaliyetlerinden Alan Yerleşmeler

Araştırma sahası içerisinde tarımın yanı sıra coğrafi özelliklerin elverişli olduğu alanlarda hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmekte olduğu bilinmektedir. Ayrıca yörede hemen hemen her evde büyük veya küçükbaş hayvanlar beslenmektedir. Ancak bu faaliyet salt bir ekonomik taşımamaktadır. Bu faaliyet, genellikle evin hayvansal ürün ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Fakat yöredeki yerleşme adlarının bu tür bir ek faaliyetten ziyade önceki dönemlerde yapılan hayvancılıkla ilgili olduğu gözlenmektedir. Örneğin, Goçeri (Göçeri) yerleşmesinde günümüzde hayvancılık faaliyetleri yukarıda belirtildiği şekilde evin ihtiyacını karşılamak üzere yapılmaktadır. Ancak söz konusu yerleşmede günümüzde hayvanların yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere mevsim özelliklerine göre herhangi bir yer değiştirmenin söz konusu olmadığı ve bu anlamda herhangi bir göçe de sahne olmadığı bilinmektedir.

Adını hayvancılık faaliyetlerinden alan yerleşme sayısı 5'tir. Bu rakam ekonomik coğrafya özelliklerinden etkilenen yerleşme adları arasında oransal olarak % 18'e tekabül etmektedir.

Tablo 21: Adını Hayvancılık Faaliyetlerinden Alan Yerleşmeler

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği
1	Goçeri (Göçeri)	Göçebeler	Köy
2	Gum (Onevler)	Hayvancılık yapılan yer	Mahalle
3	Guma (Şirinevler)	Hayvancılık yapılan yer	Mahalle
4	Gumik (Ulukaya)	Hayvancılık yapılan yer	Mahalle
5	Postin (Yolaltı)	Dericiler	Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Gum, Guma, Gumik gibi adlandırmalar ise köyün yakınında yer alan, hayvancılık faaliyetlerinin salt bir ekonomik faaliyet olarak gerçekleştirildiği birkaç ev ve bu evlerin eklentisi olan ağılların da yer aldığı yerleşmeler için kullanılmaktadır. Bu geçici yerleşmeler, günümüzde tarımsal faaliyetlerin de

gerçekleştirildiği ve fakat hayvancılığın önemini büyük ölçüde kaybettiği sürekli yerleşme niteliği göstermektedir.

Diğer taraftan, bu başlık altında değerlendirdiğimiz yerleşmelerden birisi olan Postin (Yolaltı) yerleşmesinin eski adının anlamını itibariyle hayvancılığın yapıldığı ve bu çerçevede dericilik faaliyetlerinin gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Fakat bu faaliyetin dericiliğin hangi aşamasıyla ilgili olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştır.

2.4. DİĞER YERLEŞME ADLARI

Araştırma sahası içerisindeki daimi yerleşme sayısının Kâhta şehri de dâhil olmak üzere 196 olduğu daha önce belirtilmişti. Bu yerleşmelerin büyük çoğunluğunu oluşturan ve coğrafi açıdan vurgulanmasında fayda görülenler, adını Doğal ve Beşeri ortam ile Ekonomik faaliyetlerden alan yerleşmeler başlıkları altında incelenmiştir. Bununla birlikte bazı yerleşme adları bu üç coğrafi özellikten farklı anlamlara gelmektedir. Bu yerleşme adları Diğer Yerleşme Adları başlığı altında ele alınmıştır. Bunları da kendi içerisinde iki başlık halinde incelemenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

Diğer yerleşme adları başlığı altında incelenen yerleşme sayısı 25'tir. Bunlardan 14'ü (%54) anlamına ulaşılan yerleşme grubu içerisindeyken, 11'i (%46) anlamına ulaşılamayan diğer yerleşmeler başlığı altında incelenecektir (Tablo 22).

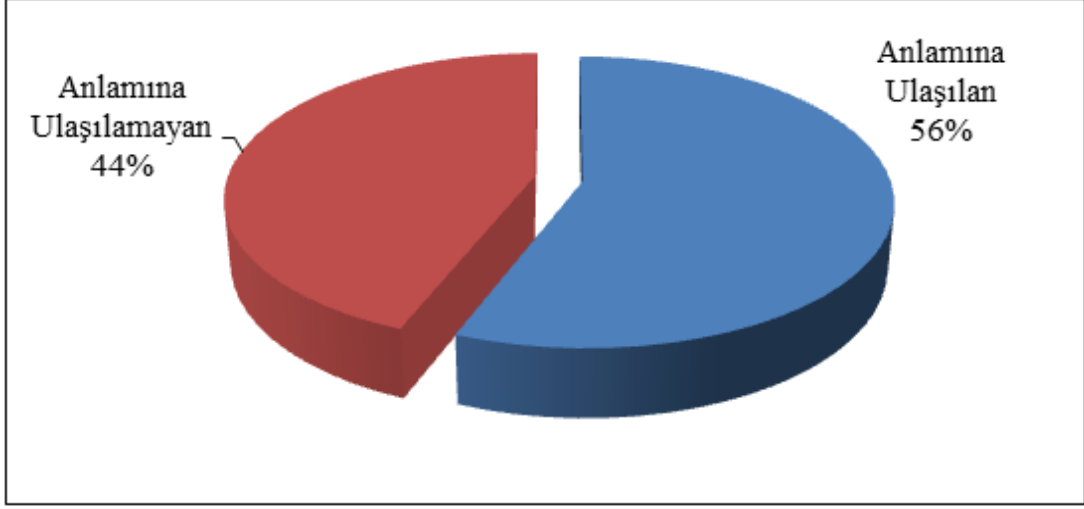
Tablo 22: Diğer Yerleşme Adları

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Türü	Niteliği
1	Külbiş (Akdamar)	Zincirli	Anlamına Ulaşılan	Mahalle
2	Aşûrgeh (Akkavak)	Süryani yeri ?	Anlamına Ulaşılan	Köy
3	Titan (Akyıldız)	Ana Tanrıça Ülkesi	Anlamına Ulaşılan	Köy

4	Bakacak		Anlamına Ulaşılan	Mahalle
5	Dalince (Baltalı)		Anlamına Ulaşılan	Mahalle
6	Arga (Bozpınar)	Işıltı, parıltı	Anlamına Ulaşılan	Köy
7	Halice (Dikili)	Halı	Anlamına Ulaşılan	Mahalle
8	Kâhta (Eski Kahta)	Kuzey	Anlamına Ulaşılan	Köy
9	Xoris (Hasköy)	Yığınak	Anlamına Ulaşılan	Köy
10	Kımık	Kısacık	Anlamına Ulaşılan	Mahalle
11	Karkün (Narsırtı)	Çalışılan yer	Anlamına Ulaşılan	Köy
12	Gerbû (Samanlı)	Düştü, yuvarlandı ?	Anlamına Ulaşılan	Mahalle
13	Sıraca	Bir tür hastalık adı ?	Anlamına Ulaşılan	Köy
14	Yenikuşak		Anlamına Ulaşılan	Köy
15	Körgüden (Atlıca)		Anlamına Ulaşılamayan	Mahalle
16	Melgusi (Aktaş)		Anlamına Ulaşılamayan	Köy
17	Pillêş (Bağbaşı)		Anlamına Ulaşılamayan	Köy
18	Güdülge		Anlamına Ulaşılamayan	Köy
19	Tomak (İkizce)		Anlamına Ulaşılamayan	Köy
20	Bezi		Anlamına Ulaşılamayan	Mahalle
21	Besele (Kılavuz)		Anlamına Ulaşılamayan	Mahalle
22	Xêrmit (Murtaç)		Anlamına Ulaşılamayan	Mahalle
23	Neshik (Tabaklı)		Anlamına Ulaşılamayan	Mahalle
24	Körüskil (Yapraklı)		Anlamına Ulaşılamayan	Köy
25	Dudin (Ovacık)		Anlamına Ulaşılamayan	Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 6: Diğer Yerleşme Adlarının Dağılımı (%)

Coğrafi sınıflandırmaya göre değerlendirildiğinde bu bölümde değinilen yerleşmeler % 12'lik bir orana tekabül etmektedir (Tablo 22, Grafik 6).

Görüldüğü üzere, bazı yerleşme adı anlamlarının yanında soru işareti bulunmaktadır. Bu durum yerleşme adı anlamının mevcut kaynaklara göre belirlenmesiyle ilgilidir. Nitekim bazı yerleşme adlarının birden fazla anlamının olabileceği ve fakat ulaşılan anlamların coğrafi olarak büyük ölçüde yetersiz veya ilgisiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda yerleşme adının neye göre verildiğini değerlendirmek zorlaşmaktadır. Örneğin Narsırtı yerleşmesinin eski adı olduğu belirtilen Karkün “çalışılan yer” şeklinde anlamlandırılmıştır. Ancak bu tanımlamanın insanların çalıştığı yer yani işyeri olma ihtimali olduğu gibi insanların çalışkan olmasıyla ilgili bir vurgu taşınması ihtimali de bulunmaktadır.

2.4.1. Anlamına Ulaşılan Diğer Yerleşme Adları

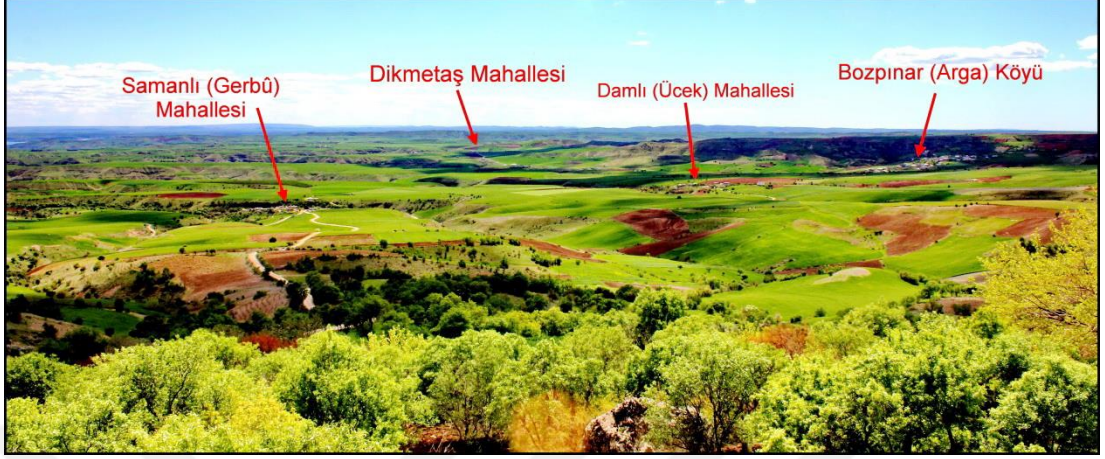
Anlamına ulaşmış diğer yerleşme adları içinde yer alan yerleşme sayısı 14'tür (Tablo 23). Bunlar birbiriyle ilgisi olmayan, farklı anlamlara gelen ve oransal olarak çok düşük değerlere sahip olduğu için ayrı başlıklar halinde değerlendirilmeyen yerleşme adlarıdır. Genel olarak bu yerleşme adlarının coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu çerçevede değerlendirilen yerleşmelere Arga (Bozpinar) ve Gerbû (Samanlı) yerleşmeleri örnek olarak verilebilir (Foto 41).

Tablo 23: Anlamına Ulaşılan Diğer Yerleşme Adları

Sıra No:	Yerleşmenin Adı	Yerleşme Adının Anlamı	Niteliği
1	Külbiş (Akdamar)	Zincirli	Mahalle
2	Titan (Akyıldız)	Ana Tanrıça Ülkesi	Köy
3	Bakacak		Mahalle
4	Aşûrgeh (Akkavak)	Süryani yeri ?	Köy
5	Dalince (Baltalı)		Mahalle
6	Arga (Bozpinar)	Işıltı, parıltı	Köy
7	Halice (Dikili)	Halı	Mahalle
8	Kâhta (Eski Kahta)	Kuzey	Köy
9	Xoris (Hasköy)	Yığınak	Köy
10	Kınık	Kısacık	Mahalle
11	Karkün (Narsırtı)	Çalışılan yer	Köy
12	Gerbû (Samanlı)	Düştü, yuvarlandı ?	Mahalle
13	Sıraca	Bir tür hastalık adı ?	Köy
14	Yenikuşak		Köy

Kaynak: Köylerin eski adları ve bu adların anlamı yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan

ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan, dil uzmanlarından ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Foto 41: Argı (Bozpinar) Köyü- Gerbü (Samanlı) Mahallesi Ve Çevrelerindeki Diğer Yerleşmelerin Kuzeyden Görünümü

Matematik coğrafya evreni, Güneş sistemini ve onun bir elemanı olan Dünya'yı bir bütün olarak ele alan ve ölçümler yaparak bunlar üzerine elde ettiği bulguları sayısal yönden değerlendirip şekilleri, yapı düzen ve ilişkileri ortaya koymaktadır (Elibüyük, 2000, s. 50). Kavramsal bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde, yerleşmelerin adlandırılmasında kullanılan yön bilgilerinin de matematik coğrafya içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak aşağı, yukarı, ön, arka gibi çok dar kapsamlı yön tarifi barındıran yerleşme adlarının bu değerlendirmeye tabi tutulması araştırmamızın yöntemi ve matematik coğrafyanın içeriği bakımından uygun görünmemektedir. Bu bağlamda Kâhta (Eski Kâhta) yerleşmesini de diğer yerleşme adları başlığı altında değerlendirmek daha uygun görünmektedir (Foto 42).

Önceki bölümlerde de vurgulandığı üzere Kâhta isminin, kuzeyli anlamında kullanılan "Kahtâni" kelimesiyle ilgili olabileceği düşünülmektedir ki bu görüşün Kâhta'nın (Eski Kâhta) coğrafi konumu itibarıyla doğru olma ihtimali bulunmaktadır. Zira Eski Kâhta, çevresindeki birçok diğer yerleşmeye (Damlacık, Burmapınar, Teğmenli, Yolaltı vb.) ve güneyi ile güneydoğusunda akmakta olan sulara göre kuzeyde yer almaktadır. Ayrıca kuzeyinde arazinin dağlık yapısından

dolayı –belli bir mesafe boyunca- ulaşımın kolaylıkla sağlanabileceği yoğun bir yerleşim alanı bulunmamaktadır ki bu da yerleşmenin çevresine göre kuzeyde yer almasıyla ilgili tanımlamanın coğrafi açıdan anlamlı olabileceği tezini güçlendirmektedir. Ayrıca bu ismin, söz konusu yerleşmenin bir sınır karakolu olmasıyla da ilgili olabileceği kanaatindeyiz.

Foto 42: Eski Kahta (Kocahisar) köyünün güneyinden bir görünüm

Bu başlık altında değerlendirilen diğer yerleşmeler farklı anlamlara gelen isimlerle isimlendirilmişlerdir. Zincirli, parıltı, küçük halı, yığınak, kısacık, düştü gibi anlamlar taşıyan yerleşmeler bunların başlıcalarıdır.

2.4.2. Anlamına Ulaşılamayan Diğer Yerleşme Adları

İnceleme sahası içerisinde anlamına ulaşılamayan diğer yerleşme adı sayısı 11'dir (Tablo 24). Bu sayı coğrafya biliminin sistematik çerçevesi içerisinde değerlendirilen yerleşme sayısı olan ve anlamı tespit edilen 185 rakamıyla karşılaştırıldığında oldukça düşük bir orana tekabül etmektedir (% 6).

Tablo 24: Anlamına Ulaşılmayan Diğer Yerleşme Adları

Sıra No:	Yerleşmenin Eski Adı	Niteliği
1	Körgüden (Atlıca)	Mahalle
2	Melgusi (Aktaş)	Köy
3	Pillêş (Bağbaşı)	Köy
4	Güdülge	Köy
5	Tomak (İkizce)	Köy
6	Bezi (Kazanlı)	Mahalle
7	Besele (Kılavuz)	Mahalle
8	Xêrmit (Murtaç)	Mahalle
9	Neshik (Tabaklı)	Mahalle
10	Körüşkil (Yapraklı)	Köy
11	Dudin (Ovacık)	Köy

Kaynak: Köylerin eski adları yöredeki arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlardan, DİE'nin 1927-1980 yılları arasındaki nüfus kayıtlarından, yöre ile ilgili yapılmış olan ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan çalışmalardan ve bazı web sayfalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Esasında bu yerleşmelerin bir kısmıyla ilgili olarak anlam bakımından bazı değerlendirmeler yapmak mümkün görünmektedir. Fakat söz konusu yerleşmelerin eski adlarıyla ilgili herhangi bir bilginin elde edilememiş olması böyle bir çabayı gereksiz kılacak niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yerleşme adları -tarihsel süreç içerisinde farklılık arz etse de- büyük ölçüde doğal, beşeri ya da diğer coğrafi faktörlerden ileri gelmektedir. Ancak, yerleşme adları; hükümet politikaları, fiziki, beşeri ve iktisadi gerekçeler ile sosyolojik nedenlerden dolayı farklı zaman dilimleri içerisinde değişmiş veya değiştirilmiştir. Bu adlar, büyük ölçüde yerleşmeleri ilk kuran insanlar tarafından yerleşmenin kurulduğu dönemdeki coğrafi ortamdan faydalanmak suretiyle verilmiştir. Bu durum eski dönem yerleşmeleriyle ilgili olarak önemli sonuçların elde edilmesine sebep olmakta ve coğrafi perspektifle yapılacak olan bilimsel çalışmaların daha sağlıklı yürütülmesi için zemin oluşturmaktadır.

Kâhta, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Buna paralel olarak şehrin coğrafi konumu ve yörede yer alan tarihi kalıntılar göz önünde bulundurulduğunda, Kâhta yöresi ve çevresinde Latince, Rumca, Arapça, Türkçe ve Farsçanın konuşulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer taraftan, araştırma alanı içerisinde yapılan arazi gezileri sonucunda oluşan izlenim doğrultusunda yöre nüfusunun çoğunluğunun hâlihazırda Kürtçe konuşuyor olması ve burada yaşamakta olan Ermenilerin de bulunması, ilçede Kürtçe ve Ermenicenin de öteden beri kullanıldığını göstermektedir.

Kâhta isminin nereden geldiğine dair birçok görüş bulunduğundan bu konuyla ilgili olarak kesin bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

Araştırma sahasında Kâhta şehrinin yanı sıra; 2 kasaba, 96 köy ve 98'i bu köylere bağlı mahalle olmak üzere toplamda 196 yerleşim birimi yer almaktadır.

Yerleşme adlarının coğrafi açıdan incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada örnek çalışma sahası olarak belirlenen Kâhta yöresindeki yerleşmelerin önemli bir kısmı (%40) adını Beşeri ortam özelliklerinden almaktadır. Bunun dışındaki yerleşmelerin %33'ünün adını Doğal ortam özelliklerinden aldığı , %14'ünün ise Ekonomik faaliyet özelliklerinden yararlanılarak adlandırıldığı söylenebilir. Diğer yerleşme adları ise %13'lik bir orana sahiptir.

İlçe sınırları içerisinde adını Doğal ortamdan alan yerleşme sayısı 65'tir. Doğal ortam içerisinde yer alan bilim dalları açısından değerlendirildiğinde ise en fazla ismin adını topografyadan alan yerleşmelere ait olduğu (28) ve adını Bitkilerden alanların ikinci sırada (18) yer aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, söz konusu yerleşmeler arasında adını Litoloji veya Topraktan alan yerleşme sayısının 6, Hidrografyadan alanların 7, İklimden alanların 3 ve son olarak hayvan varlığından alanların da yine 3 olduğu görülmektedir.

Adını Doğal ortamdan alan yerleşmeler arasında en yüksek oran Topografyaya (%43) aittir. Adını Bitkilerden alanların oranı ise %28 olup; bunu Hidrografya %11, Litoloji-Toprak %9, İklim %5, hayvan varlığı ise %4 ile takip etmektedir.

Yukarıdaki verilerden de anlaşıldığı üzere doğal ortam özelliklerinden etkilenen yerleşme adlarının %71'i Topografya ve bitkilerle ilgilidir. Bu durum, yaşam koşullarını büyük ölçüde etkileyen iki unsurun bunlar olmasının neticesidir.

Araştırma sahasındaki yerleşmeler arasında Beşeri ortamdan etkilenen yerleşme sayısı 78'dir (%40). Beşeri ortama ait öğeler açısından değerlendirildiğinde en büyük oran (%47) adını Aile veya Aşiretlerden alanlara aittir. Bunun dışındaki yerleşmelerin %26'sının kişi adlarından, %15'inin yerleşme unsurlarından, %12'sinin dini unsurlardan yararlanılarak verildiği söylenebilir.

Araştırma sahası içerisinde adını Ekonomik faaliyetlerden alan yerleşme sayısı 28'dir. Bu sayı %14'lük bir orana tekabül etmektedir. Coğrafi bilimlerin sistematik tasnifi çerçevesinde değerlendirildiğinde bu başlık altında verilen yerleşme adları arasında en büyük oranın (%61) tarıma ait olduğu anlaşılmaktadır. Adını ulaşımdan alan yerleşmelerin oranı %21 iken, hayvancılık faaliyetlerinden alanların oranı %18'dir.

Diğer yerleşme adları başlığı altında incelenen yerleşme sayısı 25'tir. Bunlardan 14'ü (%54) anlamına ulaşılan yerleşme grubu içerisindeyken, 11'i (%46) anlamına ulaşılamayan diğer yerleşmeler oluşturmaktadır.

Yapılan incelemelerde yöredeki yerleşme adlarının %74'ünün değiştirildiği veya yöre halkının kullanımından farklı olduğu sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu değerlendirmeye ilçe merkezi ve köylere bağlı olan mahalleler dâhil edilmiştir. Mahalle bazında değerlendirildiğinde ise araştırma sahası içerisindeki 41 yerleşmenin adının değiştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yöredeki mahalle sayısının 98 olduğu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu yerleşmelerin % 58'inin resmi olarak kullanılandan farklı bir isme sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın değiştirilen köy adlarından düşük olmasının bazı mahallelerin sonradan oluşturulması ve ülke genelinde ad değişikliklerinin nispeten daha fazla nüfusa sahip yerleşmeleri kapsamaması ile ilgili olduğu kanaatindeyiz.

Kuşkusuz yerleşme adlarıyla ilgili değişikliklerin çeşitli sebepleri vardır. Ancak bu sebeplerin farklılığı sonuçların tesiri bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Nitekim bu tür değişikliklerin doğal ortamı tanıyıp anlama ve tarihi bilinç açısından olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Günümüzde yerleşme adlarının iadesiyle ilgili bir takım çalışmaların yapılması ve bilimsel araştırmalara ağırlık verilmesi önemlidir. Bu bağlamda araştırma sahasının yanı sıra Türkiye genelinde yapılan isim değişikliklerinin kurulacak komisyonlar marifetiyle yeniden değerlendirilmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz. Böylece doğal ortamın tanınması, tarihi ve kültürel değerlerin korunmasıyla birlikte unutulmaya yüz tutmuş eski adların genel olarak belirli bir birikim neticesinde verildiğini görmek mümkün olacaktır. Bu bağlamda, yerleşmelere önceki dönemlerde verilen adların belirli gerekçe ve amaçlar doğrultusunda seçildiğini vurgulamak gerekir. Söz konusu adlandırmalar Coğrafya bilimi açısından aydınlatıcı birer belge konumunda olup; arazi çalışmalarında ve mekânsal planlama aşamasında yönlendirici olabilecek niteliktedir.

Yerleşme adlarının Coğrafi açıdan incelenmesi tarihi, sosyolojik ve kültürel özelliklerin ortaya konması bakımından önemlidir. Ayrıca, bu tür çalışmaların jeoloji, arkeoloji, antropoloji, tarih, etnografya, sosyoloji, folklor, botanik, iktisadi ve idari bilimlerce yapılacak çalışmalar için de yararlı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Açıkel, A. (2003). Artukabad Kazası yer adları (1455-1600). *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (20), 181-202.

Adıyaman İl Çevre Durum Raporu. (2003). Adıyaman: Çevre ve Orman Bakanlığı.

Adıyaman Valiliği, (1967) *Adıyaman il yıllığı*. Adana: Kemal Matbaası.

Akbiyık, M. (2016). Siverek ilçesi köy yerleşmelerinin toponimik analizi. *Turkish Studies Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(8), 1-24.

Aksan, D. (1974). Anadolu yer adları üzerine en yeni araştırmalar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 185-193.

Aksan, D. (1982). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, D. (1984). Türk yer adları konusunda bir proje önerisi. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

Alagöz, C. A. (1984). Türkiye’de yer adı verme usulleri. *Türk Yer Adı Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi. No: 17 içinde, (s. 11-23). Ankara.

Alpaydın İ.K. (1997). *Adıyaman şehir coğrafyası*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi (Proje No:0901.9302.01).

Altunışık, İ. (2009). *Coğrafi bakımdan Batman ili yer adları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Türkiye Coğrafyası) Anabilim Dalı: Ankara.

Arslan, M. (2011). Beyşehir (Konya) yer adları ve onomastik bilimine katkıları. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 337-343.

Arslan, R. (2009). *XIX. Yüzyılda Hısnımansûr, Behisni, Gerger ve Kâhta'nın sosyal ve iktisadî durumu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı / İktisat Tarihi Bilim Dalı: Sivas.

Atalay, İ. (2005). *Genel fiziki coğrafya*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.

Aytaç, S, Bozdağ, E. (2015). Nemrut Dağı Milli Parkı ve çevresinin (Adıyaman) jeo park potansiyelinin belirlenmesi, *Russia: International Science and Technology Conference*, September 2-4, 366-379.

Aytaç, S, Bozdağ, E. (2018). *Nemrut Dağı Milli Parkı ve çevresinin potansiyel jeomiras alanları*, İstanbul: Kriter Yayınevi.

Aytaç, S. Bozdağ, E. ve Şahap A. (2015). Nemrut Dağı Milli Parkı'nda (Adıyaman) jeolojik miras açısından öneme sahip bir rota (Jeoyol 1)', *Ankara: Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, 21-23 Mayıs, 587-594.

Bakırcı, M. (2012). *Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri Kâhta*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Bakırcı, M. (2013). Kırsal alanda istihdamın çeşitlendirilmesi: Kâhta tekstil işçileri örneği, *İstanbul: Marmara Coğrafya Dergisi*, 27.

Çağlayan A. (1967). *Adıyaman tarihi*. Adıyaman.

Dâhiliye Vekâleti. (1928). *Son taksimatı mülkiyede köylerimizin adları*, Ankara.

ĐİE. (1927). Genel nüfus sayımları. Ankara

Darkot, B. (1955). İslam Ansiklopedisi Kâhta Maddesi, 6,89-90, İstanbul.

Demir, E. (2004). Kâhta'nın kuruluşu, gelişmesi ve bugünkü fonksiyonel özellikleri, *Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 27-247.

Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

ĐİE. (2002). *1997 Köy envanteri (Adıyaman)*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yay. No:2526.

DİE. (2002). *Adıyaman 2000 Genel nüfus sayımı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri*, Ankara.

Diyarbakir Salnâmesi, 1289/1872; 1286; 1287; 1288; 1292.

Diyarbakir Salnamesi,1870, 135–136

Doğanay, H. (1994). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitapevi.

DPT. (1990). *GAP master plan çalışması*, Ankara: Master Planı Nihai Raporu.

DPT. (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı harita, tapu kadastro, coğrafi bilgi ve uzaktan algılama sistemleri*, Ankara: Özel İhtisas Komisyon Raporu. Yayın No: DPT:2554-ÖİK:570.

DPT. (2004). *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması*. Ankara.

DSİ. (1980). *Güneydoğu Anadolu Projesi*. Ankara.

Elibüyük, M. ve Güzel, A. (2003). Şanlıurfa ili'nde dönemlik ve bir geçici yerleşme: Hollik. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 57.

Elibüyük, M. (2000). *Matematik Coğrafya*. Ankara: Ekol Yayınevi.

Elmastaş, N. (2008). Kâhta Çayı Havzası'nda arazi kullanımı. Ankara: *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6(2),159-190.

Elmastaş, N, Şahinalp M. S, ve Günel V. (2011). Bitlis ili köy adlarına coğrafi açıdan bir yaklaşım. VII Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu içinde (s. 576-593). Bitlis: Rota Ofset.

Erinç, S. (1986). Ekzonimler konusunda bir araştırma: Ege adalarının Türkçe adları *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*. 2(3), s. 21-25.

Erinç, S. (1989). *Güneydoğu Avrupa'da Türkçe Ekzonimler*. İstanbul: İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. 6, 9-13.

Erinç, S. (2012). *Jeomorfoloji I*. İstanbul: Der Yayınları.

Erol, O. (2004). *Genel Klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitabevi

GAP-BKİ. (1994). *GAP Bölgesi baraj göl aynasında kalacak yörelerde istihdam ve yeniden yerleştirme sorunları Araştırması*. Ankara.

GAP-BKİ. (1997). *Adıyaman sosyo-ekonomik profili*. Ankara.

GAP-BKİ. (1999). *GAP sürdürülebilir kalkınma programı*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Ara Rapor.

GAP-BKİ. (2007). *GAP İdaresi Başkanlığı 2007 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.

GAP Master Plan Çalışması. (1992). *Master planı nihai raporu*. Ankara: 1 2 3 4.

Gökçeer, F. (1984). Türk yer adları sempozyumu açılış konuşması. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri* içinde. Ankara: Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 1-5.

Grimal, P. (1997). *Mitoloji sözlüğü-Yunan ve Roma*, Çev. Sevgi TAMGÜÇ, İstanbul: Sosyal Yayınlar, s. 548.

Günel, V. (2012). Batman’da cadde adlandırmaları: Toplumsal bellek oluşturma ve şehirsal mekâna hâkim olma çabaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 171-197.

Günel, V., Şahinalp, M. S. ve Güzel, A. (2010). Coğrafi ortamın şehirsal mekân adlarına etkisi: Şanlıurfa şehri örneği. *Gaziantep University- Journal of Social Sciences*, 10(1), 463-508.

Güner, İ. ve Ertürk, M. (2004). Türkiye’de kent merkezi il adlarının kaynakları üzerine bir araştırma. *Muğla Üniversitesi-SBE Dergisi*, 12, 39-62.

Güney, E. (1996). Toponomik terimlerin sınıflandırılması. *Türk Dili*, 540, 619-630.

Güzel, A. ve Özcanlı M. (2016). İdil ilçesi (Şırnak) köy adlarının coğrafi açıdan incelenmesi. *Antalya: 4. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 954-967.

İbret, B. Ü. (2003). Çankırı'daki köy adları üzerine coğrafi açıdan bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7,53-80.

İçişleri Bakanlığı. (1946). *Meskûn yerler kılavuzu*, Ankara.

İçişleri Bakanlığı, (1977). Yeni tabii yer adları 1977, yeni, eski ve illere göre dizileri. *Ankara İller İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*, 3(1).

İslâm Ansiklopedisi. (1955). *Kâhta*. İstanbul: Maarif Basımevi. Cilt 6.

Karaca M. (2010). *Osmanlıca Türkçe lügat*. İstanbul: Hisar Yayınevi. 422.

Karadoğan, S. (2005) *Adıyaman Havzasının genel ve uygulamalı jeomorfolojisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.

Karadoğan, S. ve Tonbul, S. (2005). Adıyaman havzasında kuvaternerdeki doğal ortam koşullarının yerleşmelerin dağılışı ve diğer insan faaliyetleri üzerindeki etkileri. İstanbul: *Türkiye Kuvaterner Sempozyumu (2-5 Haziran 2005)*, İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü.

Koçman, A. (1993). Türkiye iklimi. *İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 72(7).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (1984). *Adıyaman İli Arazi Varlığı*. Ankara: İl Rapor No: 02, Genel Yayın No:781.

Kurgun, L. (2002). *Denizli ili yer adları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Denizli.

Kurt, Y. (2001). Adana sancağı yer adlarındaki değişim. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 50. Yıl Özel Sayısı, 2001(2), s.405-408.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1984). *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Ma'muretül-Aziz Salnamesi, 1301; 1302; 1310; 1312.

Meriç, E. (1965). Kâhta-Nemrut Dağı arasındaki bölgenin jeolojik ve paleontolojik etüdü (Etude Géologique et Paléontologique de la Région Entre Kâhta et Nemrutdağ). *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası*, Seri B: Tabii İlimler, Sayı: 1-2.

MGM. (1984-2018). *Meteorolojik veriler*. Ankara.

Muvahhid Z. (1927). *Artvin vilâyeti hakkında ma'lûmât-ı umûmiyye*. (Eski Harflerle). İstanbul.

Nişanyan, S. (2010). *Adını unutan ülke*. İstanbul: Everest Yayınları.

Orman Bakanlığı Milli Parklar Ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı. (2002). *Nemrut Dağı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı*. Ankara.

Özbek, Y. (2014). *Kâhta'nın kuruluşu gelişimi ve fonksiyonları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.

Özçağlar, A. (1997). Türkiye'nin idari coğrafyası bakımından köy, bucak, ilçe, il ve belde kavramları üzerine düşünceler. *Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları*.23(1-2).

Özçağlar, A. (2006). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.

Özdemir, M.A. ve Tonbul, S. (1995) . Siro (Örmeli) Çayı Havzası ve yakın çevresinde (Malatya güneydoğusu) arazi kullanımı, sorunlar ve öneriler, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(1-2), 145-172.

Özgür, E.M. (1998). *Türkiye nüfus coğrafyası*. Ankara: GMC Basın-Yayın Ltd. Şti.

Sarı Ş. (1956). *Adıyaman ve Kazaları*. Ankara

Scheinhardt, H. (1979). Typen türkischer Orstnamen. Einführung, Phonologie, Morphologie, Bibliographie. Heidelberg.

Sucu, M. (1992). *Adıyaman İli Ve İlçeleri*. Ankara: Önder Matbaası.

Şaşmaz, E. (2010). *Kâhta şehir coğrafyası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü: Niğde.

Taşdemir, M. (1994). *Behisni, Hisn-ı Mansûr, Gerger ve Kâhta kazalarının sosyal ve iktisadî durumu (1519–1563)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Tatlı, Â. (2004). *Bitki coğrafyası*, Ankara: Bizim Büro Basım Evi.

Taşdemir, M. (1999). *XVI. Yüzyılda Adıyaman(Behisni, Hisn-ı Mansur, Gerger, Kâhta) sosyal ve iktisadi tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tolun, N. (1975). *1/500.000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası İzahnameli Hatay Paftası*. Ankara: Maden Tetkik Arama Esntitüsü Yayını.

Toprak Etütleri ve Haritalama Dairesi Başkanlığı. (1983). Ankara: Adıyaman ili verimlilik envanteri ve gübre ihtiyaç raporu.

Tunçel, H. (2000). Türkiye’de ismi değiştirilen köyler, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 26.

Tümertekin, E. (1973). *Türkiye’de şehirleşme ve şehirsal fonksiyonlar*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1840, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:72.

Tümertekin, E. (1994). *Beşeri coğrafyaya giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3819, Ed. Fak. Yay. No.2464.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2002). *Beşeri coğrafya insan-kültür-mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Türkiye Ansiklopedisi. (1956). *Koluk maddesi*. Ankara: Cilt 3.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). 1960-2000 Genel nüfus sayım sonuçları. Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). 2012 Yılı ADNKS(Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) Sonuçları, Ankara.

Umar, B. (1993). *Türkiye'deki tarihsel adlar*. Ankara: İnkılap Yayınları.

Uygur, N. (1967). Yer adları. *Türk Dili*,187, 495-502.

Yalçınlar, İ. (1976). Türkiye jeolojisine giriş (Paleozoik Açısından), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, No:2089.

Yavuz, S. ve Şenel M. (2013). Yer Adları (Toponim) terimleri sözlüğü. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 2241-2249.

Yediyıldız, B. (1984). Türkiye'de yer adı verme usulleri. Ankara: Türk Yer Adı Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), *Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları* içinde No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi No: 17, 25-41.

Yiğit, A. (2002). Güneydoğu Toroslar'ın yöresel etüdü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 47-77.

Yücel, M., Uslu, C. ve Say, N.P. (2004). Nemrut Dağı Milli Parkı turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. İzmir: II. Uluslararası Turizm Çevre ve Kültür Sempozyumu,199-210.

Yücel, T. (1961). Türkiye’de şehirleşme hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (Ayrı Baskı). 17(21).

Zeyrek, Ş. (2005). Türkiye’de köy adlarını değiştirme politikası, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 86-95.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.nisanyanmap.com> (Son Erişim Tarihi 12.08.2015)

<http://translate.google.com.tr> (Son Erişim Tarihi 15.07.2015)

<https://tez.yok.gov.tr> (Son Erişim Tarihi 29.03.2018)

<tr.wikipedia.org> (Son Erişim Tarihi:21.06.2014)

<www.kahta.gov.tr> (Son Erişim Tarihi:29.03.2018)

<www.tuik.gov.tr>(Son Erişim Tarihi 21.06.2014)

MÜLAKAT YAPILAN VE KATKIDA BULUNAN KİŞİLER

Alagöz, Mevlüt., Eskitaş Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)

Akbaş, Ahmet., Bostanlı Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)

Ardıç, M. Sait., Akkavak Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)

Arslan, Abuzer., Yüksekayla Mahallesi Sakini (29.01.2017)

Aslan, M. Turan., Habipler Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)

Aslan, Ramazan., Aktaş Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)

Aydın, Zeynel., Şahintepe Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)

Avcı, İzzet., Eski Kâhta Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)

Balçi, Kazım., Sırakaya Köyü Sakini (27 Mart 2014)
Başlı, Mustafa., Ulupınar Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Beyoğlu, Osman, , Boztarla Köyü Sakini (29.01.2017)
Bozan, Bedir., Karacaören Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)
Bozan, İbrahim., Ziyaret Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Daşlan, Mahmut., Sultanmağara Mahallesi (Köseler'e Bağlı) Sakini (29.01.2017)
Çelik, Fatma, Esendere (Kilisik) Köyü Sakini (30.01.2017)
Demir, Abuzer., Eceler Köyü Muhtarı (24 Şubat 2014)
Demir, Ramazan., Erikli Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Demiral, Mehmet., Damlacık Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Deniz, Bedir., Çakırşeme Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Dinçer, Sabri., Sıraca Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)
Dişbudak, Mustafa., Bağbaşı Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Doğan, Ramazan., Bağözü Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Doğan, Yakup., Köseler Köyü Sakini (29.01.2017)
Durhan, Mustafa., İkizce Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)
Dursun, Mehmet., Gökçe Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Fırat, Mustafa., Çıralık Köyü Sakini (23 Şubat 2014)
Fırat, İ. Halil., Güdülge Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Elçi, A. Rezzak., Araştırmacı-Yazar-Fotoğraf Sanatçısı (Muhtelif Tarihlerde)
Ergen, Neşet., Akyıldız Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)
Güzel, Mehmet., Andınpınar Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Keser, Yakup., Yeşilkaya Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Kartal, Muzaffer., Yenikuşak Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Karakurt, Mehmet., Oluklu (Qerçûr) Köyü Sakini (30.01.2017)
Kaya, Mehmet., Teğmenli Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)
Kaya, Üzeyir., Alıdam Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)
Kazan, Zeki., Narlıdere Köyü Muhtarı (08 Nisan 2018)
Kılıç, Sabri., Burmapınar Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Laçın, Şeyho., Belören Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Padır, Ramazan., Belenli Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Polat, Onur., Fotoğraf Sanatçısı (18.06.2019)

Salman, Mehmet., Güzelçay Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Sözen, Ramazan., Bozpınar Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Şavran, Ali., Akalın Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)
Okay, Arif., Geldibuldu Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Orhan, Mustafa., Karadut Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)
Öncü, Mehmet., Araştırmacı- Yazar (Muhtelif Tarihlerde)
Özbey, Mehmet., Ziyaret Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Özkan, M. Nezif., Beşikli Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Taş, H. Ali., Hacıyusuf Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)
Tamer, Fikret., Dut Köyü Muhtarı (24 Şubat 2014)
Tanrıverdi, Yusuf., Ortanca Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)
Taymaz, M. Halit, Yöre Sakini-Öğretmen (27 Ocak 2019)
Tosun, Mehmet., Boztarla Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Toprak, Şahabettin., Büyükbey Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Toprak, Müslüm.,Çaybaşı Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Tunçel, Hüseyin., Doğa Fotoğrafçısı (04 Nisan 2018)
Turanlı, Hamdi., Arılı Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Utar, Bedir., Büyükbejyan Köyü Sakini (29.01.2017)
Yayla, Mehmet., Yapraklı Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Yetiş, Üzeyir., Kavaklı Köyü Muhtarı (26 Şubat 2014)
Yılmaz, M. Emin., Akdoğan Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)
Yıldırım, Mehmet., Akkuş Köyü Muhtarı (16 Şubat 2014)
Yıldırım, Ramazan., Doluca Köyü Muhtarı (23 Şubat 2014)
Yıldırım, Yılmaz.,Ekinci Köyü Muhtarı (25 Şubat 2014)
Yıldırım, Hikmet., Tuğlu Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)
Yiğit, Osman, Tütenocak Köyü Muhtarı (28 Şubat 2014)
Yücel, Mustafa., Koçtepe Köyü Muhtarı (27 Şubat 2014)